

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η καλλιτεχνική πορεία του
Νότη Μαυρουδή ως σολίστ κιθάρας»**

Παρασκευή Τζαννετάκου

A.M. 1569201400046

Επιβλέπων Καθηγητής: **Τάσος Κολυδάς**
Τομέας Ιστορικής και Συστηματικής Μουσικολογίας

Αθήνα 2020

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η καλλιτεχνική πορεία του Νότη Μαυρουδή ως σολίστ κιθάρας»

Παρασκευή Τζαννετάκου

A.M. 1569201400046

Τριμελής Επιτροπή: Τάσος Κολυδάς, Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό
Τριγκαρντ Λερχ-Καλαβρυτινού, Καθηγήτρια
Νικόλαος Μαλιάρας, Καθηγητής

Σημείωμα της συγγραφέα

Το δοκίμιο αυτό αποτελεί πτυχιακή εργασία η οποία συντάχθηκε για το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και υποβλήθηκε προς εξέταση τον Ιούλιο του 2020. Η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Οι απόψεις που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία εκφράζουν αποκλειστικά την συγγραφέα και όχι τον επιβλέποντα Καθηγητή.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5
Πίνακας συντομογραφιών.....	7
Πρώτο Μέρος.....	8
Καταγωγή και Σπουδές (1945-1969).....	8
Σταδιοδρομία στην Ιταλία (1969-1975).....	14
Επαναπατρισμός και Σταδιοδρομία στην Ελλάδα (1975-1985).....	25
Δεύτερο Μέρος.....	31
Οι Συνθήκες που τον επηρέασαν ως καλλιτέχνη – σολίστ.....	31
Μαθητικά Χρόνια.....	31
Περίοδος Ιταλίας.....	40
Σταδιοδρομία στην Ελλάδα.....	44
Τα Χαρακτηριστικά του ως Εκτελεστής.....	47
Η τεχνική.....	47
Το ρεπερτόριο.....	52
Η ερμηνεία.....	56
Επίλογος.....	60
Χρονολογικός Κατάλογος Ρεσιτάλ - Συναυλιών.....	61
Δίσκοι για σόλο κιθάρα.....	66
Πηγές.....	68
Αρχειακές πηγές.....	68
Αλληλογραφία.....	70
Βιβλιογραφία.....	71
Εφημερίδες – Περιοδικά – Διαδίκτυο.....	72
Προφορικές πηγές.....	74
Ηχογραφήματα.....	74
Τηλεοπτικές παραγωγές.....	74

Πρόλογος

Το θέμα της παρούσας εργασίας προέκυψε ύστερα από το ενδιαφέρον και την πολυετή ενασχόλησή μου με την κλασική κιθάρα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη διάδοση του οργάνου στο ευρύ κοινό, η οποία οφείλεται στην συνεχή επέκταση του ρεπερτορίου και της τεχνικής. Το πλούσιο πλέον ρεπερτόριο της κιθάρας, αλλά και οι αποκτηθείσες δυνατότητες στον τομέα της τεχνικής που έχουν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της ποιότητας του παραγόμενου ήχου, κεντρίζουν το ενδιαφέρον ακόμη και των μη μυημένων. Είναι γεγονός πως όλο και περισσότεροι μουσικολόγοι επιλέγουν να εστιάσουν την προσοχή τους στην ιστορία της κιθάρας και να φέρουν στο φως πολύτιμες πληροφορίες που μας βοηθούν να ανακαλύψουμε τους λόγους, για τους οποίους το όργανο αυτό καθυστέρησε να αναγνωριστεί ως σολιστικό σε σχέση με τα υπόλοιπα.

Σημαντική πηγή πληροφοριών για την παρούσα εργασία, αλλά και για ολόκληρη την κιθαριστική πορεία της Ελλάδας, αποτέλεσε η έρευνα του διδάκτορα Ιστορικής Μουσικολογίας, Τάσου Κολυδά, που αποτυπώνεται στο βιβλίο του *Δημήτρης Φάμπας (1921-1996): πρωτεργάτης της ελληνικής Σχολής κιθάρας*. Τον ευχαριστώ ιδιαίτερα που δέχθηκε να με υποστηρίξει σε αυτή την προσπάθειά μου και να με κατευθύνει με τις καίριες συμβουλές του. Η εργασία αυτή δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την πολύτιμη βοήθειά του, καθώς ο Νότης Μαυρουδής, έχει άμεση σχέση με τη Σχολή του Δημήτρη Φάμπα. Αποτέλεσε μαθητής της στην πρώτη γενιά μαθητών που αποφοίτησαν από τη σχολή του.

Τέλος, ευχαριστώ τον κιθαριστή και συνθέτη Νότη Μαυρουδή, ο οποίος μου εμπιστεύτηκε το αρχείο του με πολύ προθυμία και ήταν παρών σε οποιαδήποτε πληροφορία χρειάστηκα. Το αρχείο του, το οποίο χρονολογείται ήδη από τα πρώτα του βήματα στην καλλιτεχνική δραστηριότητα, αποτέλεσε τεράστια πηγή για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας και η εκπόνησή της δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τη μελέτη του.

Αθήνα, Μάιος 2020

Εισαγωγή

Η κλασική κιθάρα κατέχει τις τελευταίες δεκαετίες αξιοσημείωτη παρουσία στο ευρύτερο μουσικό γίγνεσθαι. Το ρεπερτόριο και η τεχνική του οργάνου παρουσίασαν μια ανοδική πορεία κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η οποία προετοίμασε το έδαφος για τη μετέπειτα εγκαθίδρυσή του στο χώρο των σολιστικών μουσικών οργάνων. Οι ηχητικές δυνατότητες της κιθάρας, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της ποιότητας του παραγόμενου ήχου, αλλά και η εμφάνιση σπουδαίων κιθαριστών, παρακίνησαν το ενδιαφέρον όλο και περισσότερων συνθετών να δημιουργήσουν πρωτότυπα και αξιόλογα έργα για κιθάρα, τα οποία εμπλούτισαν το ρεπερτόριο.

Σε αυτή την εξέλιξη σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι πρωτεργάτες του οργάνου, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, οι οποίοι κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες για να προωθήσουν τις δυνατότητές του. Οι προσπάθειες αυτές οφείλονταν κυρίως στη μονοσήμαντη ταύτιση του οργάνου με τη λαϊκή μουσική από το ευρύ κοινό, η οποία επιβράδυνε την αποδοχή του στις αίθουσες συναυλιών σε ατομικά ρεσιτάλ. Η σταδιακή αυτή αναγνώριση ως σολιστικού οργάνου, άρχισε να πραγματοποιείται πρώτα στο εξωτερικό και ύστερα στην Ελλάδα, κυρίως μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο. Είναι γεγονός πως σε αυτή τη δοκιμασία τα θεμέλια τοποθετήθηκαν από τους κύριους πρωτεργάτες της κιθάρας, αλλά και από τις επόμενες γενιές κιθαριστών, καταφέροντας να διαδώσουν τις απαραίτητες γνώσεις που είχαν αποκομίσει κατά τη διάρκεια της μαθητείας τους.

Στις μέρες μας, τα κιθαριστικά δρώμενα έχουν διανθιστεί με μία έντονη συναυλιακή δραστηριότητα χωρίς προηγούμενο. Οι διαγωνισμοί, τα φεστιβάλ και τα ρεσιτάλ κιθάρας πληθαίνουν συνεχώς ανά τον κόσμο, καθώς αποτελεί πλέον διεθνώς αναγνωρισμένο σολιστικό όργανο.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη σολιστική πορεία του κιθαριστή Νότη Μαυρουδή. Ο ίδιος υπήρξε μαθητής της πρώτης Σχολής Κιθάρας στην Ελλάδα με ιδρυτή της, τον Δημήτρη Φάμπα. Ο Μαυρουδής είναι σήμερα ευρύτερα γνωστός για την ποιοτική προσφορά του στο ελληνικό τραγούδι και τις πάμπολλες διακρίσεις που έχει δεχθεί για αυτή, μέσα στην πολυετή δραστηριότητά του. Οι συνθέσεις του είναι καρποί της ακούραστης ενασχόλησής του με την κλασική κιθάρα, καθώς δημιούργησε σημαντική καριέρα σε αυτό το σολιστικό όργανο. Έχει πολύπλευρη παρουσία στο μουσικό χώρο, αφού ο ίδιος ασχολήθηκε με το ελληνικό τραγούδι αλλά και με την κλασική κιθάρα.

Η εργασία εξετάζει την πορεία του Νότη Μαυρουδή ως σολίστ, ήδη από τα πρώτα μαθητικά του χρόνια, μέχρι την οριστική του απόφαση να εγκαταλείψει τη σολιστική σταδιοδρομία. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται με λεπτομέρεια όλες οι συναυλίες και τα ρεσιτάλ που έδωσε, ο τόπος, αλλά και το πρόγραμμα που ερμήνευσε. Στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή που έδρασε ως σολίστ και που τον επηρέασαν στο μουσικό του ταξίδι. Επίσης, αναγράφονται μερικά από τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν ως εκτελεστή. Παραλείπεται η ταυτόχρονη δραστηριότητά του με το ελληνικό τραγούδι,

εκτός μερικών εξαιρέσεων, καθώς ξεπερνάει τα όρια της εργασίας. Επιπλέον, παραλείπονται από το κυρίως κείμενο κάποιες συναυλίες με κιθάρα και τραγούδι, λόγω του μεγάλου τους πλήθους. Όμως, αναγράφονται στον Κατάλογο των Ρεσιτάλ – Συναυλιών, ο οποίος βρίσκεται στο τέλος της εργασίας. Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιάσει τη σολιστική πλευρά του Μαυρουδή, η οποία δεν είναι γνωστή με λεπτομέρεια στο ευρύ κοινό.

Η μεθοδολογία της εκπόνησης της εργασίας βασίστηκε στα εργαλεία της Ιστορικής και Συστηματικής μουσικολογίας, δηλαδή στην συλλογή των πηγών, στην κριτική αξιολόγηση και διασταύρωση των πληροφοριών, στην τεκμηρίωση μέσω της παραπομπής στη σχετική βιβλιογραφία και στη συσχέτιση των πηγών.¹ Το αρχείο του Νότη Μαυρουδή, το οποίο μου εμπιστεύτηκε μετά την πρόθυμη συνεργασία μαζί του, αποδείχθηκε ουσιαστικής σημασίας για τη συγκεκριμένη έρευνα. Το αρχείο αυτό περιλαμβάνει πλήθος από μουσικά προγράμματα, αφίσες, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά. Για τις ανάγκες της εργασίας, καθώς και για περαιτέρω μουσικολογική έρευνα, καταλογογραφήθηκαν και μετατράπηκαν σε ψηφιακή μορφή συνολικά 106 προγράμματα συναυλιών και ρεσιτάλ, 32 αφίσες και 145 αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά. Επίσης, σημαντική πηγή πληροφοριών αποδείχθηκε η καταγραφή της προφορικής μαρτυρίας του Νότη Μαυρουδή, που πραγματοποιήθηκε σε μορφή συνέντευξης κατά το πρώτο στάδιο της έρευνας, καθώς και η αλληλογραφία του με τον Δημήτρη Φάμπα, κατά τη διάρκεια της παραμονής του πρώτου στην Ιταλία.

---

¹ Απόστολος Κώστιος, *Μέθοδος Μουσικολογικής Έρευνας*, (εκδ. Panas Music / Κ. Παπαγρηγορίου – Χ. Νάκας, Ελληνικές Μουσικολογικές Εκδόσεις, αρ. 9, Αθήνα, 2000.

Πίνακας συντομογραφιών

αποστ. αποστολέας

αρ. αριθμός

βλ. βλέπε

δρχ. δραχμές

εκδ. εκδόσεις, εκδοτικός οίκος

επιμ. επιμέλεια

εφ. εφημερίδα

κ.ά. και άλλα

κ.λπ. και λοιπά

ό.π. όπως παραπάνω

παραλ. παραλήπτης

περ. περιοδικό

σ. σελίδα, σελίδες

στίχ. στίχοι

συμ. συμμετοχή

σχ. σχολής

τ. τεύχος, τόμος

χ.τ. χωρίς τόπο

χ.χ. χωρίς χρονολογία

[...] παράλειψη κειμένου

[sic] επακριβής αντιγραφή από την πρωτότυπη πηγή

LP δίσκος βινυλίου

Πρώτο Μέρος

Καταγωγή και Σπουδές (1945-1969)

Ο Νότης Μαυρουδής γεννήθηκε στην Αθήνα στις 15 Ιουλίου 1945.² Οι γονείς του ήρθαν πρόσφυγες από τον Εύξεινο Πόντο στην Ελλάδα το 1922, η μητέρα του, Ζωή Σιδέρη, από την Τραπεζούντα και ο πατέρας του, Χαρίλαος Μαυρουδής, από το Σοχούμι του Καυκάσου. Ο Νότης, το μικρότερο από τα τέσσερα παιδιά, καθώς είχαν προηγηθεί τα αδέρφια του Λουκία, Κώστας και Βάσω, ζούσε με την οικογένειά του στην Καλλιθέα, στην οδό Μαντζαγριωτάκη. Εκτός από την οικονομική ανέχεια της οικογένειάς του, τα πρώτα χρόνια της ζωής του, τα έζησε στη φυλακή, δίπλα στη μητέρα του, η οποία παρέμεινε στις φυλακές Αβέρωφ λόγω των πολιτικών της φρονημάτων. Η μητέρα του εργαζόταν ως μοδίστρα και ο πατέρας του ως υποδηματοποιός. Όμως, υπήρχε η ελπίδα και το όραμα για καλύτερη ζωή, τόσο από τους γονείς, όσο και από τα παιδιά, τα οποία τα ωθούσαν να σπουδάσουν.³

Το φθινόπωρο του 1957, σε ηλικία 12 ετών, ο Νότης Μαυρουδής αποφάσισε να ξεκινήσει μαθήματα κιθάρας. Παρακινήθηκε από ένα φίλο του που μάθαινε ακορντεόν. Υπήρχε ξεχασμένη σε μια ντουλάπα μια κιθάρα, η οποία ήταν δώρο ενός θείου του, ναυτικού. Ξεκίνησε μαθήματα κιθάρας στο Εθνικό Ωδείο, σε παράρτημα της Καλλιθέας.⁴ Πρώτη του δασκάλα ήταν η Λίζα Ζώη, στο πλαίσιο της πρακτικής εξάσκησης για το υποχρεωτικό μάθημα «Μουσική Διδασκαλία». Από την πρώτη στιγμή η Λίζα Ζώη εντυπωσιάστηκε από το θαυμασμό και το πάθος του Νότη Μαυρουδή για την κιθάρα. Μετά τους πρώτους κιόλας μήνες, θυμάται να της λέει με συστολή: «Δεσποινίς Ζώη, να σας παίξω και ένα δικό μου κομμάτι;».⁵

Στις 14 Φεβρουαρίου 1958 ο Νότης Μαυρουδής εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός, ως μαθητής της Λίζας Ζώη στα πλαίσια εκδήλωσης του Εθνικού Ωδείου. Άνοιξε το δεύτερο μέρος της συναυλίας με τα έργα: *Siciliana* του Ferdinando Carulli και *Σπουδή αρ. 7* του Matteo Carcassi.⁶ Η Λίζα Ζώη, ύστερα από μόλις δύο χρόνια διδασκαλίας, νοιώθοντας ευθύνη για τον ίδιο και την πορεία του, τον παρέπεμψε να συνεχίσει τις σπουδές του με το δάσκαλό της, Δημήτρη Φάμπα.⁷ Στις 3 Απριλίου 1960, ήταν ένας από τους επτά μαθητές που συμμετείχαν στην ετήσια μαθητική συναυλία της σχολής Φάμπα, στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός. Πρώτος στο πρόγραμμα της συναυλίας ερμηνεύοντας τα έργα *Preludio* και *Allemande* του Johann Sebastian Bach, *Παραλλαγές* και *Danza Greca αρ. 1* του Δημήτρη Φάμπα.⁸ Η πρόοδος του ήταν εντυπωσιακή. Σε μουσικοκριτικό σημείωμα της εφημερίδας *Η Αυγή* διαβάζουμε:

² Μαρία Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», *Μανδραγόρα*, Αθήνα, Οκτώβριος 1996, τ.14-15, σ.2.

³ Νότης Μαυρουδής, συνέντευξη στην εκπομπή της ΕΡΤ2 «Μονόγραμμα», 3.11.2016.

⁴ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

⁵ Ό.π., σ.12.

⁶ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 14.2.1958

⁷ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 12.

⁸ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 3.4.1960

«Ο μικρός κιθαριστής Νότης Μαυρουδής, είναι αναμφισβήτητα προικισμένος με εξαιρετικό μουσικό ταλέντο, που το έχει αναπτύξει, με την καθοδήγηση του δασκάλου του, σε αξιοζήλευτο σημείο. Η τεχνική του, παρ' ότι ακόμη βρίσκεται στο στάδιο της εξέλιξης, ωστόσο του παρέχει τη δυνατότητα να παίζει με άνεση και σιγουριά».⁹

Στις 12 Μαρτίου 1961 έλαβε μέρος στη μαθητική συναυλία για τις τάξεις Μέσης και Ανωτέρας που πραγματοποιήθηκε στο Φιλολογικό Σύλλογο Παρνασσός. Ο ίδιος βρισκόταν στην τάξη της Μέσης και ερμήνευσε το έργο *Prelude* και *Fugue* του Johann Sebastian Bach.¹⁰ Αργότερα, στις 2 Απριλίου, στην 4^η ετήσια συναυλία της σχολής Φάμπα στον Παρνασσό, απέδωσε με επιτυχία το ίδιο έργο αλλά και το έργο *Ονειροπόληση* του Δημήτρη Φάμπα. Κατά την περιγραφή της συναυλίας στα μουσικοκριτικά σημειώματα της εφημερίδας *Η Αυγή*, ενημερωνόμαστε για την εμφάνιση όλων των μαθητών που συμμετείχαν, καθώς και για την ερμηνεία του Μαυρουδή:

«Η 4^η ετήσια συναυλία της σχολής κιθάρας του Δημήτρη Φάμπα, εκτός από τον καθαυτό μουσικό – παιδαγωγικό της χαρακτήρα, αποτέλεσε και μια αξιολογή καλλιτεχνική προσφορά. [...] Χαρήκαμε την εξαιρετική διαύγεια του Νότη Μαυρουδή, στην απόδοση του Πρελούτιο και Φούγκα (για λαούτο) του Μπαχ. Επίσης, τη θελκτική του ερμηνεία στο *Ονειροπόληση* του Δ. Φάμπα».¹¹

Στις 27 Ιανουαρίου 1962 το Εθνικό Ωδείο οργάνωσε μαθητική συναυλία των τάξεων Ανωτέρας και Δεξιοτεχνίας στον Παρνασσό,¹² στην οποία ο Μαυρουδής ερμήνευσε το έργο *Courante* του Johann Sebastian Bach και το *Bolero* του Δημήτρη Φάμπα.¹³ Η 5^η κατά σειρά μαθητική συναυλία της τάξης του Φάμπα πραγματοποιήθηκε στις 13 Μαΐου 1962 στον Παρνασσό και ήταν αφιερωμένη στη μνήμη του Μανώλη Καλομοίρη. Εκεί, ο νεαρός κιθαριστής ανοίγοντας το δεύτερο μέρος της συναυλίας, παρουσίασε τα έργα: *Suite in la (Prelude, Allemande, Sarabande, Gavotte, Gigue)* του Manuel Maria Ponce,¹⁴ *Nocturno* του Federico Moreno Torroba και *Tarantella* του Mario Castelnuovo-Tedesco. Από τους ακροατές της συναυλίας ζητήθηκε να τηρήσουν ενός λεπτού σιγή για το μουσουργό Μ. Καλομοίρη, μεταξύ της *Σουίτας* του Ponce και του *Νυκτερινού* του Torroba.¹⁵ Τον Αύγουστο ταξίδεψε στο Ελσίνκι της Φιλανδίας και συμμετείχε στο Διεθνές Φεστιβάλ Ειρήνης και Φιλίας των Λαών, δίνοντας το πρώτο του ρεσιτάλ στις 3 Αύγουστου με

⁹ Εφ. *Η Αυγή*, Αθήνα, 22.4.1960

¹⁰ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 12.3.1961

¹¹ Εφ. *Η Αυγή*, Αθήνα, 12.4.1961

¹² Ο Νότης Μαυρουδής φοιτούσε στην τάξη της Ανωτέρας.

¹³ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 27.1.1962

¹⁴ Τάσος Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας (1921-1996): πρωτεργάτης της ελληνικής Σχολής κιθάρας*, Panas Music / Κ. Παπαγρηγορίου – Χ. Νάκας, Αθήνα, 2017, σ. 176-180. Η σουίτα αναγραφόταν στο πρόγραμμα με συνθέτη το Γερμανό λαουτίστα Sylvius Leopold Weiss. Στην πραγματικότητα, η σύνθεση ήταν του Manuel Maria Ponce και γράφτηκε κατά παραγγελία από τον Andrés Segovia.

¹⁵ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 13.5.1962

μεγάλη επιτυχία.¹⁶ Την ίδια χρονιά, αφού επέστρεψε από τη Φιλανδία, ο Φάμπας τον πρότεινε ως κιθαριστή στην μπουάτ «Το συμπόσιο των Ευγενών». Λόγω φορτωμένου προγράμματος, ο Φάμπας αδυνατούσε να παρευρίσκεται κάθε βράδυ στο συγκεκριμένο μέρος. Έτσι, ο Μαυρουδής αντικατέστησε το δάσκαλό του στη συνοδεία της τραγουδίστριας Ντόρας Γιαννακοπούλου. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφετηρία της επαφής του Μαυρουδή με το τραγούδι.¹⁷

Στις 21 Φεβρουαρίου 1963 πήρε μέρος στη μαθητική συναυλία Ανωτέρας και Δεξιοτεχνίας του Εθνικού Ωδείου στην αίθουσα του Παρνασσού με το έργο *Bourré* και *Fugue* του Johann Sebastian Bach.¹⁸ Αργότερα, δέκα χρόνια μετά την ίδρυση της Σχολής Φάμπα, στις 9 Μαΐου, ο «Βενιαμίν» από τους επίλεκτους μαθητές της, έδωσε ρεσιτάλ κιθάρας στο «Νέο Θέατρο Αθηνών» με πολύ κόσμο που χειροκρότησε τον ήδη αναγνωρισμένο, παρά το μικρό της ηλικίας του κιθαρίστα.¹⁹ Το πρόγραμμα προλόγισε η Δόξα Καμπαλούρη, σε ό,τι αφορούσε την πορεία της σχολής και στο οποίο ο Μαυρουδής ερμήνευσε: Πρώτο μέρος: *Aria con Variazioni* του Girolamo Frescobaldi, *Passacaglia* του Louis Couperin, *Courante*, *Gavotte*, *Fugue*, *Bourré*, *Double* του Johann Sebastian Bach, *Allemanda* και *Giga* του Manuel Maria Ponce.²⁰ Δεύτερο μέρος: *Sonata no. 3 (Allegro moderato, Chanson, Allegro non troppo)* του Manuel Maria Ponce, *Bolero* και *4 Etudes (Allegretto grazioso, Andantino Cantabile, Moderato con expressive, Allegro brillante)* του Δημήτρη Φάμπα, *Menuet* του Francisco Tárrega, *Etude no. 1* του Heitor Villa-Lobos, *Fandanguillo* του Joaquín Turina και *Melodia* του Federico Moreno Torroba.²¹ Σε φύλλο εφημερίδας της εποχής διαβάζει κανείς:

«Το ρεσιτάλ σημείωσε εξαιρετική επιτυχία και κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον των ακροατών διότι ο νέος καλλιτέχνης εξετέλεσε με θαυμάσια ακρίβεια και δεξιοτεχνία όλα τα έργα του πλούσιου προγράμματός του, σε σημείο ώστε να χειροκροτηθεί ζωνηρότατα και να κληθεί επί σκηνής επανειλημμένες φορές καθώς και ο ιδρυτής της Σχολής Καθηγητής κ. Δημήτριος Φάμπας».²²

Οι εξετάσεις για την τάξη της Δεξιοτεχνίας του Ν. Μαυρουδή έγιναν στις 27 Ιουνίου 1963 στην αίθουσα «Φ.Σ. Παρνασσός» στις 12 π.μ., με είσοδο 10 δρχ. και με πρόγραμμα: *Aria con Variazioni* του Girolamo Frescobaldi, *Courante*, *Fugue* του Johann Sebastian Bach, *Allemanda*, *Giga (από τη σουίτα για λαούτο)* του Manuel Maria Ponce, *Fandanguillo* του Joaquín Turina, *Melodia* του Federico Moreno Torroba και *Allegro brillante* του Δημήτρη Φάμπα.²³

¹⁶ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Ελσίνκι), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 8.1962 και Μαρία Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

¹⁷ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

¹⁸ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 21.2.1963

¹⁹ Εφ. *Μαθητική*, Αθήνα, 11.5.1963

²⁰ Στο πρόγραμμα του ρεσιτάλ συνθέτης των έργων αναγράφεται ο Γερμανός λαουτίστας Sylvius Leopold Weiss. Πιθανότατα τα έργα προέρχονται από τη Σουίτα σε λα ελάσσονα του Manuel Maria Ponce, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

²¹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Νέον Θέατρον», Αθήνα, 9.5.1963

²² Απόκομμα εφ., 5.1963

²³ Πρόγραμμα εξετάσεων, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 27.6.1963

Στο κινηματοθέατρο «Τροπικάλ» της Καλλιθέας, στις 22 Δεκεμβρίου, οργανώθηκε εκδήλωση του αθλητικού συλλόγου «Καλλιθεϊκού» με τίτλο το «Μουσικό Πρωινό». Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε προς τιμήν του 18ετούς Καλλιθεάτη κιθαριστή Νότη Μαυρουδή, ο οποίος ερμήνευσε τρία κλασικά έργα σε μεταγραφή για κιθάρα και τρία τραγούδια που συνέθεσε ο ίδιος, με τραγουδιστή τον Κώστα Φράγκο. Το δεύτερο μέρος της εκδήλωσης ήταν αφιερωμένο στο λαϊκό τραγούδι με ερμηνευτές το Γρηγόρη Μπιθικώτση και τη Μάγια Μελάγια, με συνοδεία πλήρους λαϊκής ορχήστρας.²⁴ Η πρώτη απόπειρα του Μαυρουδή στη σύνθεση τραγουδιών αποτέλεσε η μελοποίηση ενός κύκλου ελεγειακών ποιημάτων του ποιητή και δημοσιογράφου Τίμου Μωραΐτη. Τα τραγούδια, μαζί με τα προηγούμενα που αναφέρθηκαν, τα παρουσίασε στο νυκτερινό κέντρο «Συμπόσιο» της Πλάκας, σε ειδική βραδιά που οργανώθηκε γι' αυτό το σκοπό, πριν την άνοιξη του 1964.²⁵ Η μαθητική συναυλία του Εθνικού Ωδείου των τάξεων Ανωτέρας και Δεξιοτεχνίας έγινε στις 4 Απριλίου 1964 στην αίθουσα του Παρνασσού, στην οποία παρουσίασε το έργο *Grand Solo* του Fernando Sor.²⁶

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο Μαυρουδής πέρα από την ιδιότητα του κιθαριστή, είχε ασχοληθεί και με τη σύνθεση. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1965 παρουσίασε δώδεκα καινούρια τραγούδια του, μεταξύ των οποίων ήταν το *Άκρη δεν έχει ο ουρανός* σε στίχους του ποιητή Γιάννη Κακουλίδη στο «Συμπόσιο» της Πλάκας.²⁷ Πρώτα αυτό το τραγούδι και ύστερα το *Τα γιορτινά σου φόρεσε* ηχογραφήθηκαν από τον τραγουδιστή Γιώργο Ζωγράφο σε δίσκο 45 στροφών, ο οποίος συνεργαζόταν με τη φωνογραφική εταιρεία «Λύρα».²⁸ Επιπλέον, την ίδια περίοδο (Ιανουάριος 1965) ξεκίνησε να υπηρετεί τη θητεία του ως στρατιώτης. Αρχικά, στα Ιωάννινα και μετά από δύο μήνες στην Αθήνα, στο Ραδιοφωνικό Σταθμό των Ενόπλων Δυνάμεων Ελλάδος. Όμως, δεν διέκοψε την ενασχόλησή του με τη μουσική και τα καλλιτεχνικά δρώμενα.²⁹ Στις 17 Απριλίου ο νεαρός κιθαριστής συνόδευσε σε ρεσιτάλ τραγουδιού τη Σούλα Μπιρμπίλη, στην αίθουσα του κινηματοθέατρου «Αστέρια» της Δράμας, που οργάνωσε ο τοπικός Σύλλογος Γραμμάτων και Τεχνών. Το πρόγραμμα περιλάμβανε επιλογή από τραγούδια του Μίκη Θεοδωράκη και του Αττίκ, καθώς και μία σύνθεση του Μαυρουδή, το *Πρωινό*, που τραγουδήθηκε πρώτη φορά. Την εκδήλωση διάνθισε με τρία κομμάτια για σόλο κιθάρα που ερμήνευσε ανάμεσα στα τραγούδια.³⁰

Το Σεπτέμβριο του 1965 ο Αλέκος Πατσιφάς, διευθυντής της δισκογραφικής εταιρείας «Λύρα», ώθησε την ομάδα του να συμμετάσχει στο Φεστιβάλ Ελληνικού Τραγουδιού της Θεσσαλονίκης με το τραγούδι *Ήταν Μεγάλη η Νύχτα* σε μουσική του Νότη Μαυρουδή, στίχους του Γιάννη Κακουλίδη και ερμηνεία της Σούλας Μπιρμπίλη. Την πρωτοβουλία για την οργάνωση του Φεστιβάλ είχε η Διεθνής

²⁴ Εφ. *Καλλιθέα*, Αθήνα, 22.12.1963

²⁵ Εφ. *Καλλιθέα*, Αθήνα, 12.1963

²⁶ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 4.4.1964

²⁷ Περ. *Θησαυρός*, Αθήνα, 7.1.1965

²⁸ Περ. *Βεντέτα*, Αθήνα, 5.11.1965

²⁹ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

³⁰ Εφ. *Η Δράμα και ο Κόσμος*, Δράμα, 20.4.1965

Έκθεση Θεσσαλονίκης και το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας που διέθεσαν την αίθουσα του «Παλέ ντε Σπορ» για να γεμίσει με κόσμο, το βράδυ της Πέμπτης της 16^{ης} Σεπτεμβρίου.³¹ Το τραγούδι κέρδισε το πρώτο βραβείο, με χρηματικό έπαθλο 30.000 δρχ. στο Φεστιβάλ. Στην τελική αναμέτρηση έμειναν 20 τραγούδια από τα 200 και άνω που είχαν υποβληθεί.³² Την επιτροπή αποτελούσαν οι: Μάνος Χατζιδάκις (πρόεδρος επιτροπής), Σοφία Βέμπο, Τάκης Χορν, Αναστάσιος Πεπονής (Διευθυντής της Ραδιοφωνίας), Β. Ασλανίδη, Φ. Ανωγειανάκης, Σ. Βασιλειάδης, Γ. Γεωργιάδης, Κ. Γιαννίδης, Αντ. Ευαγγελάτος, Π. Ζάννας, Ι. Καμπανέλης, Κ. Καπνίσης, Α. Καραπαναγιώτης, Ζ. Καρέλλη, Αρτ. Κυριαζή, Χρ. Λεφάκης, Σ. Μιχαηλίδης, Α. Ξένος, Γ. Σισιλιάνος.³³ Στην ορχήστρα που συνόδευε την τραγουδίστρια, μετείχε και ο δάσκαλός του, Δημήτρης Φάμπας. Το τραγούδι ενορχήστρωσε και διηύθυνε ο Γιώργος Κουρουπός.³⁴

*«Το 1965 ήταν η χρονιά που ο Μαυρουδής έγινε πανελλήνια γνωστός με το τραγούδι "Ήταν μεγάλη η νύχτα", το οποίο πήρε το 1ο βραβείο στο Φεστιβάλ ελληνικού τραγουδιού της Θεσσαλονίκης. Το γεγονός είχε αρκετή δημοσιότητα και χαιρετίστηκε σαν ανανέωση στο θεσμό του Φεστιβάλ. Η ποιότητα της μουσικής και των στίχων, καθώς και η ερμηνεία της Μπιρμπίλη στη σύνθεση αυτή, ήταν μια κατάκτηση του Νέου Κύματος μέσα σ' ένα χώρο όπου πρυτάνευε το ύφος του ελαφρού τραγουδιού. Η πανελλήνια αυτή αναγνώριση, όμως, δεν οδήγησε το συνθέτη στο ξέφρενο κυνήγι της εύκολης επιτυχίας. Ο Μαυρουδής συνέχισε το δρόμο του φροντίζοντας να διατηρήσει το μουσικό ήθος της δουλειάς του ακέραιο».*³⁵

Δόθηκε με ξεχωριστή επιτυχία στις 13 Δεκεμβρίου, στο Θέατρο «Αλάμπρα», η συναυλία των 14 νέων τραγουδιών του Μαυρουδή. Με τραγουδιστές: Αλέξης Γεωργίου, Γιώργος Ζωγράφος και Σούλα Μπιρμπίλη. Η συναυλία οργανώθηκε από τους φοιτητικούς συλλόγους «Δημόκριτος» και «Λεύκιππος». Έλαβε μέρος στη συναυλία μια μικρή ορχήστρα, την οποία διηύθυνε ο ίδιος ο συνθέτης, ο οποίος στο διάλειμμα έπαιξε με θαυμαστή δεξιοτεχνία κλασική κιθάρα.³⁶ Στις 9 Μαΐου του 1966 πραγματοποιήθηκε ρεσιτάλ τραγουδιού του Αλέξη Γεωργίου στο Θέατρο «Γκλόρια», τον οποίο συνόδευσαν οι συνθέτες Δ. Φάμπας (κιθάρα), Γ. Σπανός (πιάνο) και Ν. Μαυρουδής (κιθάρα). Τα τραγούδια του τελευταίου είχαν ονομασίες: *Το βράδυ το αποψινό*, *Αποχαιρετισμός*, *Θυμάσαι* (στίχ. Γ. Κακουλίδης), *Χλωμό κερί* (στίχ. Κ. Σεγδίτσα), και *Λαβωμένο παλληκάρι* (στίχ. Κ. Μαϊάνδρος).³⁷ Οι συνθέτες Ν. Μαυρουδής, Γ. Σπανός, Γ. Κοντογιώργος καθώς και οι τραγουδιστές Καίτη Χωματά, Αλέξης Γεωργίου, Πόπη Αστεριάδου και Γιώργος Ζωγράφος έδωσαν συναυλία του «Νέου Κύματος» στο θέατρο «Διονύσια» στις 21 Δεκεμβρίου.³⁸

³¹ Εφ. *Ραδιοπρόγραμμα*, Αθήνα, αρ. 145, 26/9-2/10/1965

³² Εφ. *Πρώτο*, Αθήνα, 24.9.1965

³³ Απόκομμα εφ., 1965

³⁴ Βλ., Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2 και σ. 4.

³⁵ Κώστας Μυλωνάς, *Ιστορία του Ελληνικού Τραγουδιού*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1985, τ. 2, 5^η έκδοση

³⁶ Εφ. *Νέος Ανένδοτος*, Αθήνα, 14.12.1965

³⁷ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 9.5.1966

³⁸ Εφ. *Αθηναϊκή*, Αθήνα, 20.12.1966

Η στρατιωτική του θητεία έλαβε τέλος στη Δράμα, στα τέλη Μαρτίου του 1967, είκοσι ημέρες πριν από το απριλιανό πραξικόπημα.³⁹ Με τη διπλή ιδιότητα του κιθαριστή αλλά και του συνθέτη συμμετείχε στη συναυλία αντιπολεμικού τραγουδιού στο θέατρο «Κεντρικό» στις 31 Μαρτίου, μαζί με τους Μίκη Θεοδωράκη, Μάνο Λοΐζο, Χρήστο Λεοντή, Τάσο Καρακατσάνη και Κώστα Μυλωνά.⁴⁰ Με αφορμή τη συμπλήρωση των 30 χρόνων του Καλλιτεχνικού Γραφείου Αθηνών (1936-1966), η Σχολή του Φάμπα παρουσίασε έντεκα τελειόφοιτους μαθητές της στο θέατρο «Γκλόρια», στις 5 Μαΐου. Εκεί, ο Μαυρουδής έκλεισε το πρόγραμμα με *Variations on a theme by Mozart* του Fernando Sor και *Danza Venezolana* του Antonio Lauro.⁴¹ Αργότερα, στις 16 Ιουνίου έλαβε μέρος στη συναυλία τεσσάρων μαθητών της Σχολής στο Θέατρο «Γκλόρια» ερμηνεύοντας στο τέλος της μία *Sonata* του Domenico Scarlatti, *Theme Varie* του Fernando Sor, *Suite no.3 (Bourré, Aria, Gavotte)* του Δημήτρη Φάμπα, *Prelude no.2* του Heitor Villa-Lobos και *Danza Venezolana* του Antonio Lauro.⁴²

Η συναυλία της Σχολής του Φάμπα στις 26 Απριλίου 1968 στο θέατρο «Γκλόρια», ήταν αφιερωμένη στη μνήμη του Ιταλού συνθέτη Mario Castelnuovo-Tedesco, ο οποίος απεβίωσε στις 16 Μαρτίου 1968. Ο Μαυρουδής ως τελειόφοιτος κιθαριστής ερμήνευσε στο τέλος της συναυλίας το περίφημο *Κοντσέρτο του σε Ρε μείζονα Op. 99 (Allegretto giusto – Andantino alla romanza – Ritmico e cavalleresco)* με τη συνοδεία του Γάλλου πιανίστα Pierre Roueche.⁴³ Μαθαίνουμε ότι είχε ταξιδέψει στο Παρίσι μετά την άνοιξη του 1968 με σκοπό να λάβει μέρος σε μεγάλο τηλεοπτικό διαγωνισμό για την κιθάρα. Όμως, ήρθε αντιμέτωπος με το γραφειοκρατικό μηχανισμό της γαλλικής τηλεόρασης με αποτέλεσμα να μην μπορέσει να συμμετάσχει. Παρ' όλα αυτά, ήρθε σε επαφή με τον όμιλο φίλων της κιθάρας.⁴⁴ Στα τέλη Νοεμβρίου, ο Μαυρουδής εμφανίστηκε μαζί με την Αρλέτα και τον Πέτρο Πανδή στην Καλαμάτα στη «βραδιά Νέου Κύματος».⁴⁵

Η τελευταία συμμετοχή του νεαρού κιθαριστή σε συναυλία της Σχολής Φάμπα, ως μαθητή της, ήταν στις 18 Απριλίου 1969 στο Θέατρο «Γκλόρια», όπου έκλεισε το πρόγραμμα με το έργο *Chaconne (Partita no. 2 BWV 1004)* του Johann Sebastian Bach και *Prelude no. 2* του Heitor Villa-Lobos.⁴⁶ Οι Διπλωματικές του εξετάσεις στην κιθάρα πραγματοποιήθηκαν στις 9 Ιουνίου στην αίθουσα συναυλιών του Εθνικού Ωδείου. Το αποτέλεσμα ήταν «Άριστα παμψηφεί, Πρώτο βραβείο, και Αριστείο Εξαιρετικής Επιδόσεως» με χρηματικό έπαθλο (750 δρχ.) της Σχολής Φάμπα, στη μνήμη του Μανώλη και της Χαρίκλειας Καλομοίρη.⁴⁷

³⁹ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

⁴⁰ Εφ. *Δημοκρατική Αλλαγή*, 30.3.1967

⁴¹ Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 5.5.1967

⁴² Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 16.6.1967

⁴³ Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 26.4.1968

⁴⁴ Εφ. *Ελευθερία Λαρίσης*, Λάρισα, 3.11.1968

⁴⁵ Εφ. *Νέα Πολιτεία*, Αθήνα, 1.12.1968

⁴⁶ Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 18.4.1969

⁴⁷ Εφ. *Έθνος*, Αθήνα, 12.6.1969

Σταδιοδρομία στην Ιταλία (1969-1975)

Στις 21 Ιουνίου 1969 ο Νότης Μαυρουδής έλαβε μέρος στον 4^ο Διεθνή Διαγωνισμό Κιθάρας «La conquista della chitarra classica» που πραγματοποιήθηκε στο Μιλάνο της Ιταλίας.⁴⁸ Του απονεμήθηκε το Α΄ βραβείο στη γ΄ κατηγορία για σολίστ από 18 έως 25 ετών, ανάμεσα σε κιθαριστές από την Ιταλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία. Αυτό το διαγωνισμό τον κέρδισε ερμηνεύοντας μόνο το έργο *Chaconne* του Johann Sebastian Bach. Από την αλληλογραφία του με το δάσκαλό του, μαθαίνουμε πως η επιτροπή ενθουσιάστηκε με την ερμηνεία του και έτσι, δεν χρειάστηκε να παρουσιάσει το υποχρεωτικό κομμάτι του διαγωνισμού, το οποίο ήταν το *Prelude* του Manuel Diaz Cano. Μαζί με το Α΄ βραβείο του διαγωνισμού, κέρδισε μια κιθάρα με την επωνυμία Music Hall, μια περγαμηνή για τη βεβαίωση της συμμετοχής του, 2.500 δρχ. και μισή ώρα με πρόγραμμα της αρεσκείας του στην Ιταλική Ραδιοφωνία (Ρώμη ή Μιλάνο).⁴⁹

Η δεύτερη μέρα του διαγωνισμού ήταν αφιερωμένη για τους νικητές κάθε κατηγορίας. Εκεί, ερμήνευσε τη *Chaconne* του Johann Sebastian Bach και τον *1^ο Ελληνικό Χορό* του Δημήτρη Φάμπα, ο οποίος εντυπωσίασε το κοινό. Στη συναυλία αυτή των βραβευθέντων, εκλέχτηκε ως ο καλύτερος κιθαριστής, παίρνοντας το χρυσό μετάλλιο του Ιταλικού Τύπου «Mario de Luigi». ⁵⁰ Την ανακοίνωση την έκανε ο διευθυντής του Μουσείου της Σκάλας του Μιλάνου.⁵¹

Μετά από τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό του Μιλάνου, εγκαταστάθηκε στο σπίτι του φίλου του Antonio Gadaletta στη Μολφέτα, μία παραθαλάσσια πόλη της Ιταλίας. Εκεί είχε την ευκαιρία να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στη μελέτη της κλασικής κιθάρας και να δοκιμάσει την τύχη του σε αυτή την πόλη. Αποφάσισε να λάβει μέρος στο Διεθνή Διαγωνισμό Κιθάρας στην πόλη Βερτσέλλι της Ιταλίας, ο οποίος θα γινόταν στις αρχές του Οκτωβρίου. Ο διαγωνισμός αυτός ήταν κρατικός με έπαθλο 15.000 δρχ., 10 ρεσιτάλ, κ.ά. Δεν υπήρχαν κατηγορίες και μπορούσαν να συμμετάσχουν όλοι οι σολίστ έως 35 ετών. Τα περισσότερα από τα έργα που είχε αποφασίσει να παρουσιάσει δεν τα είχε ερμηνεύσει στο παρελθόν: *Sonata op.15* του Mauro Giuliani, *Gavotte* και *Giga* του Ludovico Roncalli, *Aranci in Fiore* και *Capriccio Diabolico* του Mario Castelnuovo-Tedesco και *Capricho Arabe* του Francisco Tárrega. Είχε διαλέξει πολλά έργα του Tedesco με σκόπο να διεκδικήσει ένα επιπλέον βραβείο σε διαγωνισμό προς τιμήν του Tedesco, του οποίου διοργανώτρια ήταν η πρόσφατη χήρα σύζυγός του που έψαχνε τον καλύτερο ερμηνευτή για τα έργα του συζύγου της, με χρηματικό βραβείο 12.000 δρχ. Ο Φάμπας του είχε προτείνει να ερμηνεύσει το περίφημο *Κοντσέρτο* του σε *Pe meίζονα*, το οποίο γνώριζε ήδη.⁵²

⁴⁸ Εφ. Έθνος, Αθήνα, 26.6.1969

⁴⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 25.6.1969

⁵⁰ Βλ. Κολουδάς, *Δημήτρης Φάμπας (1921-1996): πρωτεργάτης της ελληνικής Σχολής κιθάρας*, ό.π., σ. 109.

⁵¹ Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 13.5.1962

⁵² Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 25.6.1969

⁵² Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 06.07.1969

Ο διαγωνισμός κιθάρας στην πόλη Βερτσέλλι έλαβε χώρα από την 1^η Οκτωβρίου, έως την 4^η Οκτωβρίου.⁵³ Σε αυτό το διαγωνισμό δεν δόθηκε Α΄ βραβείο και ο Μαυρουδής δεν διακρίθηκε. Μετά από τη συμμετοχή του, διαπίστωσε πως ήταν ένας διαγωνισμός που αναζητούσε μόνο την τεχνική και την ταχύτητα. Οι ερμηνείες που επιθυμούσε η επιτροπή, με πρόεδρο τον Miguel Ablóñiz και υπόλοιπα μέλη τους Chiesa, Company, Robbone, Giraldino, απείχαν πολύ απ' όσα υποστήριζε ο ίδιος. Οι ερμηνείες του ήταν βασισμένες πάνω στη διδασκαλία του Δημήτρη Φάμπα και αντικατόπτριζαν όσα του είχε μεταλαμπαδεύσει ο Andrés Segovia. Όμως, ο νεαρός κιθαριστής δεν ήταν διατεθειμένος να αλλάξει τα ιδανικά του και τα πιστεύω του για τη μουσική του και ν' αρνηθεί το δάσκαλό του. Σε επιστολή ύστερα από το διαγωνισμό, του περιγράφει τις εντυπώσεις του: «*Ο Μπαχ -είπαν- πρέπει να είναι ευθύς-ρυθμικός. Καημένη Σεγκόβια, καημένη Φάμπα. Δηλαδή, το καπρίτσιο για τον Παγκανίνι του Τεντέσκο, το θέλουν γρήγορο σα φουρτούνα επειδή ο μακαρίτης Παγκανίνι εθεωρείτο πως ήταν βιρτουόζος στο βιολί. Έτσι, για να τα παραδεχτώ αυτά, πρέπει ν' αρνηθώ δάσκαλε εσάς και το δάσκαλό σας, το γέρο-Σεγκόβια*».⁵⁴

Ο Μαυρουδής κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Ιταλία αλληλογραφούσε σε τακτά χρονικά διαστήματα με το Δημήτρη Φάμπα, καθώς και με τη γυναίκα του, Τζένη Φάμπα, η οποία τις περισσότερες φορές απαντούσε στα γράμματά του. Ο νεαρός κιθαριστής μετά από λίγους μήνες απουσίας του από την Ελλάδα, εξέφρασε στο δάσκαλό του μία επιθυμία του, να δώσει ένα ρεσιτάλ στην Αθήνα τον ερχόμενο Γενάρη ή Φλεβάρη, στην αίθουσα «Φ.Σ. Παρνασσός». Η απάντηση της Τζένης Φάμπα, ήταν πως θα έπρεπε να είναι ένα αρκετά μεγαλοπρεπές και λαμπρό ρεσιτάλ. Αυτό θα ήταν εφικτό με τη βοήθεια του Γεώργιου Κουράκου, διευθυντή του Καλλιτεχνικού Γραφείου Αθηνών, ο οποίος θα φρόντιζε για τη διαφήμιση και τη γνωστοποίηση του ρεσιτάλ. Βέβαια, όλα αυτά θα έπρεπε να τα συμφωνήσουν οικονομικά, αλλά ήταν εξασφαλισμένο ότι τα χρήματα θα επιστρέφονταν από τις διαφημίσεις και από τα έσοδα. Παρ' όλ' αυτά, ο Μαυρουδής δεν δέχθηκε την πρόταση του για οικονομικούς λόγους. Τις υποχρεώσεις και τις συνεννοήσεις τις ανέλαβε κυρίως η Τζένη Φάμπα.⁵⁵

Η πόλη Μολφέτα, στην οποία έμενε ο Μαυρουδής είχε 80.000 κατοίκους. Το θέατρο της πόλης, «Circolo Culturale», είχε χωρητικότητα 350 ατόμων. Στις 29 Νοεμβρίου 1969 έδωσε το πρώτο του ρεσιτάλ στην Ιταλία, σε αυτό το θέατρο, με 300 άτομα για ακροατήριο. Χειροκροτήθηκε από το κοινό και έπαιξε για encore την *Tarantella* του Mario Castelnuovo-Tedesco. Η *Aria melancolica* του Δημήτρη Φάμπα χειροκροτήθηκε περισσότερο απ' όλα τα έργα.⁵⁶ Στις 2 Δεκεμβρίου πήρε τα πρώτα του χρήματα από την Ιταλία, 3.000 δρχ. από τις εισπράξεις αυτού του ρεσιτάλ.⁵⁷

⁵³ Εφ. Έθνος, Αθήνα, 30.9.1969

⁵⁴ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 1.10.1969

⁵⁵ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 15.11.1969

⁵⁶ Ο.π.

⁵⁷ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.12.1969

Μετά από έξι μήνες παραμονής στη Μολφέτα, στις 22 Δεκεμβρίου μετακόμισε στην Πάδοβα. Ένοιωθε πως η Μολφέτα δεν είχε να του προσφέρει πολλές ευκαιρίες για την καλλιτεχνική του καριέρα σε σχέση με την Πάδοβα, η οποία είχε περισσότερη πνευματική και οικονομική πρόοδο και ήταν κοντά στα κέντρα της Ιταλίας.⁵⁸ Στις 11 Ιανουαρίου 1970 έδωσε ένα ιδιωτικό ρεσιτάλ, σε ένα αρχοντικό σπίτι, στο οποίο παρευρέθηκε όλη η «αφρόκρεμα» της πόλης. Ο διευθυντής του Κονσερβατορίου της πόλης, ο οποίος ήταν παρών, έμεινε πολύ ευχαριστημένος από την επίδοσή του. Εκεί, γνωρίστηκε και με τον καθηγητή της κιθάρας του Κονσερβατορίου, Roberto Muggia.⁵⁹

Το επόμενο του ρεσιτάλ πραγματοποιήθηκε στις 30 Ιανουαρίου (9 μ.μ.), στο «Palazzo Falck», στην πόλη Lecco για τα μέλη του «Gioventu Musicale», με τη διοργάνωση του Vincenzo Degni. Η αρχική ημερομηνία του ρεσιτάλ ήταν για τις 31 Ιανουαρίου,⁶⁰ όμως μεταφέρθηκε μία μέρα ωρίτερα για να αντικαταστήσει το ρεσιτάλ του Γερμανού πιανίστα Ludwing Hoffman, το οποίο είχε αναβληθεί. Ο V. Degni θεωρούσε πως αυτό το ρεσιτάλ θα ήταν η αιτία για να δημιουργηθούν αρκετές και μεγάλες προοπτικές για το Μαυρουδή. Το πρόγραμμά του ήταν: Πρώτο μέρος: *Preludio, Sarabanda* και *Giga* του Ludovico Roncalli, *Gavotte* του Manuel Maria Ponce,⁶¹ *Prelude in la* και *Chaconne* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο Μέρος: *Sonata op. 15 (Allegro spiritoso, Adagio con grand espressione, Allegro vivace)* του Mauro Giuliani, *Variazioni su un tema di Mozart* του Fernando Sor, *Preludio no. 1* του Heitor Villa-Lobos, *Vals venezolano no.3* του Antonio Lauro, *Fandaguillo* του Vincenzo Degni, *Studio no. 22* του Δημήτρη Φάμπα και *Tarantella* του Mario Castelnuovo-Tedesco.⁶² Στην εφημερίδα «Giornale di Lecco», η κριτικός Marilisa Rotasperti έγραψε:

«Ο νεαρός Έλληνας κιθαρίστας δεν απέτυχε στην προσδοκία και έφερε στο φως μια πολύ σκληρή τεχνική, μια σπάνια ομορφιά του ήχου και μια τέλεια ερμηνευτική προσήλωση σε κάθε σελίδα του μεγάλου προγράμματος [...] Στο τέλος, εντυπωσίασε με την εκτέλεση της διάσημης Aria con variazioni του *Girolamo Frescobaldi*. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο καλλιτέχνης θα γίνει, μέσα σε λίγα χρόνια, διάσημος κιθαρίστας».⁶³

Εξαιτίας του παραπάνω ρεσιτάλ, είχε αλλάξει τα αρχικά του σχέδια, να επιστρέψει στην Αθήνα κατά τις 25 Ιανουαρίου. Έτσι, αποφάσισε να ξεκινήσει το ταξίδι του από το Μιλάνο την 1^η Φεβρουαρίου για να είναι κατά τις 3 ή 4 Φεβρουαρίου στην Αθήνα, με σκοπό να δώσει το πολυπόθητο ρεσιτάλ του στον

⁵⁸ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 27.12.1969

⁵⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 14.1.1970

⁶⁰ Ο.π.

⁶¹ Στο πρόγραμμα η σύνθεση αναγραφόταν με συνθέτη τον Alessandro Scarlatti. Στην πραγματικότητα το έργο προέρχεται από τη Σουίτα σε ρε μείζονα του Manuel Maria Ponce και γράφτηκε κατά παραγγελία από τον Andrés Segovia.

⁶² Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Palazzo Falck», Lecco, 30.1.1970

⁶³ Εφ. *Giornale di Lecco*, Λέκκο, Ιταλία, 2.2.1970

Παρνασσό και λίγες μέρες αργότερα να παντρευτεί την εκλεκτή της καρδιάς του, Βάσω Ντάκουρη. Ο Φάμπας του είχε διοργανώσει για τις 6 Φεβρουαρίου ένα τηλεοπτικό ρεσιτάλ. Ο Μαυρουδής φοβόταν ότι υπήρχε περίπτωση να χάσει την πρόβα για την τηλεόραση, η οποία θα γινόταν λίγες μέρες πριν την εκπομπή.⁶⁴

Ο Μαυρουδής έφτασε στην Αθήνα για να δώσει το ρεσιτάλ του στην αίθουσα «Φ.Σ. Παρνασσός», στις 12 Φεβρουαρίου 1970, 8.30 μ.μ, με το παρακάτω πρόγραμμα: Πρώτο μέρος: *Aria con Variazioni* του Girolamo Frescobaldi, *Piccola Suite (Preludio-Sarabanda-Giga)* του Ludovico Roncalli, *Gavotte* του Manuel Maria Ponce, *Preludio in La* και *Chaconne* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Sonata op. 15* του Mauro Giuliani, *Fandanguillo* του Vincenzo Degni, *Capriccio Diabolico* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Due vals Venezolani* του Antonio Lauro, *Aria melancolique* και *March al Español* του Δημήτρη Φάμπα.⁶⁵ Η μουσικοκριτικός και δημοσιογράφος Αλεξάνδρα Λαλαούνη έγραψε στην εφημερίδα Βραδυνή:

«Ο νεαρός Μαυρουδής κατέχει έξοχα προσόντα, τεχνικά και μουσικά και όλες του οι ερμηνείες, ιδιαίτερα της Σονάτας του Τζουλιάνι, του Διαβολικού Καπρίτσιου του Καστελνουόβο-Τεντέσκο, των δύο έργων του Φάμπα υπήρξαν, απλούστατα, αριστοτεχνικές. Μόνο βιάστηκε να καταπιαστεί με τη Σακόννε του Μπαχ που απαιτεί μια πλήρη τεχνική και, ιδίως, πνευματική ωριμότητα.⁶⁶

Τελικά, το τηλεοπτικό του ρεσιτάλ στο σταθμό του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας υλοποιήθηκε στις 13 Φεβρουαρίου (6.30 μ.μ.), σε παραγωγή του Χρίστου Αλεξόπουλου και υπό τη διοργάνωση του Δημήτρη Φάμπα.⁶⁷

Επέστρεψε πίσω στην Ιταλία και έδωσε ένα αρκετά επιτυχημένο ρεσιτάλ στις 6 Μαρτίου, ώρα 19.30, στην πόλη Μπάρι, στη «Sala del Circolo Unione», σε συνεργασία με το «Ίδρυμα Piccini». Στην αρχή, ο νέος κιθαρίστας μίλησε με θέμα «Η κιθάρα, το όργανο του χθες και του σήμερα». Έκανε μία σύντομη και περιεκτική παρουσίαση σχετικά με την ιστορία του οργάνου, τα διάφορα χαρακτηριστικά ανά τους αιώνες και τους εκτελεστές που ξεχώρισαν με την τεχνική τους.⁶⁸ Ακολούθως, το πρώτο μέρος του προγράμματος του ρεσιτάλ, ήταν ίδιο με εκείνο στον Παρνασσό. Το δεύτερο μέρος είχε ελάχιστες αλλαγές, κυρίως στη σειρά των έργων: *Sonata op. 15* του Mauro Giuliani, *Aria melancolique* του Δημήτρη Φάμπα, *Capriccio Diabolico* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Fandanguillo* του Vincenzo Degni, *2 Vals Venezolani* του Antonio Lauro.⁶⁹ Σύμφωνα με το Μαυρουδή: «Αυτό το ρεσιτάλ πήγε θαυμάσια, πολύ καλύτερα από εκείνο της Αθήνας». Έπαιξε για encore το *March* του

⁶⁴ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρη Φάμπα, 7.1.1970

⁶⁵ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 12.2.1970

⁶⁶ Εφ. Βραδυνή, Αθήνα, 19.2.1970

⁶⁷ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρη Φάμπα*, ό.π., σ. 121 και Εφ. Έθνος, Αθήνα, 6.2.1970

⁶⁸ Εφ. *La Gazzetta del Mezzogiorno*, Μπάρι, 11.3.1970

⁶⁹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Sala del Circolo Unione», Μπάρι, 6.3.1970

Δημήτρη Φάμπα και ο κόσμος ενθουσιάστηκε. Έκανε την ανακοίνωση ως εξής: «March Español, di mio maestro Dimitris Fampas».⁷⁰

Οι μέρες στην πόλη της Πάδοβα κυλούσαν χωρίς τις απαραίτητες εξελίξεις, σύμφωνα με τις προσδοκίες του νεαρού κιθαριστή για τη σολιστική του σταδιοδρομία. Έτσι, πήρε την απόφαση να μετακομίσει στο Μιλάνο, στο οποίο θα υπήρχαν περισσότερες προοπτικές να διδάξει κιθάρα σε μαθητές και να κάνει γνωριμίες με φίλους της καλλιτεχνικής δραστηριότητας. Σε επιστολή του προς το Δημήτρη Φάμπα, αποκαλύπτει την αισιοδοξία του για αυτή την απόφαση, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 12 Μαΐου με την εγκατάστασή του στο Μιλάνο.⁷¹ Ετοίμαζε καινούριο πρόγραμμα, με σκοπό να το εντάξει στο ρεπερτόριό του από το καλοκαίρι και έπειτα, καθώς η μελέτη του ήταν αρκετά αποδοτική. Τα νέα έργα ήταν: *Sonatina* του Federico Moreno Torroba, *Grand solo* του Fernando Sor, *Danza Española no. 10* του Enrique Granados, *Canzonetta* του Felix Mendelssohn, *Sonata no. 1* του Heinrich Albert, *Moto perpetuo* του Vincenzo Degni και *Bolero* του Δημήτρη Φάμπα. Επιπλέον, είχε παραγγείλει την παρτιτούρα των: *Fantasia* του Alonso Mudarra και *Suite in La per violoncello* του Johann Sebastian Bach. Όμως, έπρεπε να συντηρήσει και το προηγούμενο πρόγραμμά του, το οποίο θα παρουσίαζε στα προσεχή ρεσιτάλ του, με επόμενο αυτό στη Villa Carlotta.⁷²

Το ρεσιτάλ του Μαυρουδή στο Κόμο, στη Villa Carlotta, δόθηκε στις 28 Μαΐου 1970, ώρα 21.00, στην αίθουσα χορού, με την οργάνωση "Claudio Monteverdi" του Μιλάνου. Το πρόγραμμα που ερμήνευσε: Πρώτο μέρος: *Aria con variazioni* του Girolamo Frescobaldi, *Piccola Suite* του Ludovico Roncalli, *Gavotte* του Manuel Maria Ponce, *Chaconne* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Sonata op. 15* του Mauro Giuliani, *Capriccio Diabolico* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Fandaguillo* του Vincenzo Degni, *Due Vals Venezolani* του Antonio Lauro, *Aria Melancolique* και *Danza Greca no. 1* του Δημήτρη Φάμπα.⁷³ Η μουσική κριτική στην τοπική εφημερίδα ήταν επαινετική, καθώς τον χαρακτήρισε για την άψογη μελέτη, την τεχνική σφριγηλότητα, τη βαθιά και οξεία μουσική ευαισθησία.⁷⁴

Ο Μαυρουδής, μετά από συνεννόηση με το Φάμπα, ο οποίος ανέλαβε την υποτροφία του στην Ακαδημία του Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα έφυγε με το τρένο στις 17 Αυγούστου από την Ιταλία με προορισμό την Ισπανία, για να φοιτήσει σε αυτή την Ακαδημία. Εντωμεταξύ, η κιθάρα του, κατασκευής «Fleta», είχε αρχίσει να γίνεται πολύ σκληρή, σε σημείο που μετά από δύο ώρες μελέτης, να πονάει αρκετά το χέρι του και να μειώνεται η τεχνική του. Έτσι, είχε σκοπό να κάνει μία στάση στην Μπαρτσελόνα για να παραδώσει την κιθάρα αυτή στον ίδιο τον κατασκευαστή της, Ignacio Fleta (1897-1977), για επιδιόρθωση· ο παγκοσμίου φήμης Ισπανός

⁷⁰ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 12.3.1970

⁷¹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 12.5.1970

⁷² Ο.π.

⁷³ Αφίσα ρεσιτάλ, "Villa Carlotta", Κόμο, 28.5.1970

⁷⁴ Εφ. *L'Ordine di Como*, Κόμο, 3.6.1970

κατασκευαστής είχε ξεκινήσει να κατασκευάζει κιθάρες από τη δεκαετία του 1930.⁷⁵ Συνεννοήθηκαν πως η κιθάρα του θα ήταν έτοιμη τέλη Δεκεμβρίου με κόστος 4.000 δρχ. Στην Ακαδημία πήρε μαζί του τη δεύτερη κιθάρα του κατασκευής «Giulietti», την οποία του είχε χαρίσει κάποιος από την πόλη Λέκκο. Η φοίτηση εκεί περιλάμβανε μαθήματα κιθάρας με τον José Tomás Pérez και συμμετοχή στο διαγωνισμό κιθάρας. Όσον αφορούσε το διαγωνισμό, δεν γνώριζε ότι υπήρχε υποχρεωτικό κομμάτι και έτσι δεν πήρε μέρος. Στις 22 Αυγούστου έφτασε στο Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα. Οι μαθητές του José Tomás Pérez ήταν γύρω στους 45 και ο ίδιος είχε τη δυνατότητα να ακούει τον καθένα κάθε 7-8 μέρες. Λόγω της έλλειψης χρόνου, ζητούσε από τους μαθητές να παίζουν κομμάτια μικρής διάρκειας. Οι συνθήκες αυτές δυσαρέστησαν τον Μαυρουδή, ο οποίος πίστευε ότι η φοίτηση του εκεί δεν θα αποδειχθεί εποικοδομητική. Στο πρώτο μάθημα, έπαιξε το πρώτο μέρος από τη *Sonatina* του Federico Moreno Torroba, αλλά μόλις μετά το δεύτερο μάθημα, αποφάσισε να διακόψει την παραμονή του στην Ισπανία και να επιστρέψει στην Ιταλία, όπου είχε πολλές υποχρεώσεις.⁷⁶

Στις 12 Σεπτεμβρίου είχε γυρίσει στο Μιλάνο. Σε επιστολή με τις εντυπώσεις του από την Ακαδημία προς τον Φάμπα, αποκαλύπτει πως σύμφωνα με την αυτοκριτική του, ήταν ανάμεσα στους πέντε καλύτερους κιθαριστές από τους 40 που είχαν πάρει μέρος.⁷⁷ Έχοντας μαζέψει αυτές τις εμπειρίες από το ταξίδι του, συνέχιζε τη μελέτη των έργων του. Υπήρχαν πολλές προοπτικές για τον ίδιο στο Μιλάνο το μήνα Σεπτέμβριο για να διδάξει κιθάρα σε καινούριους μαθητές.⁷⁸ Είχε ήδη τέσσερις σε ιδιαίτερα μαθήματα και είχε σκοπό ν' αναλάβει περισσότερους. Το φθινόπωρο παρακολούθησε ως ακροατής το διαγωνισμό κιθάρας στην πόλη Vercelli και στην πόλη Allessandria.⁷⁹

Τον καινούριο χρόνο, ο Μαυρουδής παρέλαβε την κιθάρα του από τον Ignacio Fleta και ήταν έτοιμος για τις επόμενες καλλιτεχνικές του δράσεις. Μέσα στο Φεβρουάριο έδωσε τρία ρεσιτάλ. Το πρώτο υλοποιήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1971 στο μέγαρο του Δημαρχείου της πόλης Λέκκο, το δεύτερο στις 15 Φεβρουαρίου, στο «Circolo Della Stampa», στο Μιλάνο, και το τελευταίο στις 23 ή 24 Φεβρουαρίου, για το οποίο η πόλη και η αίθουσα είναι άγνωστες. Πολύ πιθανόν να ήταν κάποιο ιδιωτικό ρεσιτάλ.⁸⁰

Το ρεσιτάλ στις 15 Φεβρουαρίου, ήταν το πρώτο επίσημο ρεσιτάλ του Μαυρουδή, στο Μιλάνο. Λόγω μιας γνωριμίας του, δόθηκε πολύ μεγάλη επισημότητα, καθώς προσκλήθηκαν πολλοί δημοσιογράφοι και το συνεργείο τηλεοράσεως της πόλης. Τα έργα που παρουσιάστηκαν: Πρώτο Μέρος: 6 κομμάτια

⁷⁵ Graham Wade, *A Concise History of the Classic Guitar*, εκδ. Mel Bay, Μιζούρι, 2001, σ. 169.

⁷⁶ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 1.9.1970

⁷⁷ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 2.10.1970

⁷⁸ Ο.π.

⁷⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 5.11.1970

⁸⁰ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 26.1.1971

της Ιταλικής Αναγέννησης (για λαούτο) αγνώστου συνθέτη με διασκευή του Oscar Chilesotti, *Fantasia* του Alonso Mudarra, *Suite no. 3 per violoncello* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Grande solo* του Fernando Sor, *Remembranza* του Andrés Segovia, *La Catedral* του Agustín Barrios, *6 preludi* του Manuel Ponce, *Preludio no. 5* του Heitor Villa-Lobos και *Danza greca no. 3* του Δημήτρη Φάμπα. Το κοινό επιδοκίμασε τον ταλαντούχο κιθαριστή, ο οποίος έπαιξε δύο encore: *Choros* του Heitor Villa-Lobos και *Vals venezolano no. 3* του Antonio Lauro.⁸¹ Σύμφωνα με τον ίδιο, το ρεσιτάλ αυτό ήταν το καλύτερο που είχε δώσει μέχρι στιγμής. Οι δύο κριτικές που γράφτηκαν, επαίνεσαν ιδιαίτερα την ερμηνεία του στη *Σουίτα αρ. 3* του Johann Sebastian Bach. Η πρώτη δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Corriere della Sera", η οποία ήταν η μεγαλύτερη σε κυκλοφορία της Ιταλίας, με 3.500.000 πωλήσεις ημερησίως και η δεύτερη στην εφημερίδα "Luce" της πόλης Βαρέζε και Κόμο. Η αίθουσα χωρούσε 400 άτομα, όμως παρευρέθηκαν 550. Οι διοργανωτές είχαν μείνει πολύ ευχαριστημένοι. Τα χρήματα που έλαβε ανέρχονταν στις 100.000 ιταλικές λίρες. Έκανε πολύ καλή εντύπωση στον κιθαριστικό κύκλο που ήταν παρών και επιπλέον, «άνοιξε ο δρόμος» για νέες προτάσεις στο μέλλον.⁸²

Στις 3 Ιουνίου έδωσε ένα ακόμη ρεσιτάλ, το οποίο κατά πάσα πιθανότητα ήταν και αυτό ιδιωτικό.⁸³ Το καλοκαίρι το πέρασε στην Ελλάδα και αργότερα, δηλαδή τον Αύγουστο, μαθαίνουμε ότι φοίτησε για δεύτερη χρονιά στο Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα από επιστολή του Φάμπα προς τον Andrés Segovia:

«[...] Φέτος, εκτός από τον μαθητή μου, Ευάγγελο Μπουντούνη που πήρε τον Ιούνιο του 1970 το δίπλωμά του από την τάξη μου, στο Santiago θα έρθει ακόμη ένας διπλωματούχος μαθητής μου, ο Νότης Μαυρουδής, τον οποίο αγαπώ και εκτιμώ πάρα πολύ επειδή είναι και εκλεκτός άνθρωπος και ταλαντούχος κιθαριστής. Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να τους προσέξετε και αν θέλετε να μου γράψετε πως τους είδατε. Με όλο το σεβασμό και την αγάπη μου. Δημήτρης Φάμπα».⁸⁴

Με την επιστροφή του στο Μιλάνο το φθινόπωρο, μετακόμισε σε μεγαλύτερο σπίτι και έτσι, είχε τη δυνατότητα ν' αναλάβει περισσότερα ιδιαίτερα μαθήματα. Είχε ήδη αποκτήσει περισσότερους από δώδεκα μαθητές. Επιπλέον, κέρδισε την έδρα της κιθάρας σε κρατική σχολή, την «Scuola civica di Milano», η οποία ήταν στο ίδιο επίπεδο με το κονσερβατόριο της πόλης, ύστερα από τη διάκρισή του σε διαγωνισμό μεταξύ Ιταλών κιθαριστών. Εκεί, διδάσκονταν όλα τα μουσικά όργανα, διεύθυνση ορχήστρας, χορωδία, θεωρητικά, μουσικολογία κ.ά. Οι περισσότεροι από τους μαθητές είχαν σοβαρές προϋποθέσεις και σκοπούς. Η Σχολή αυτή του παρείχε αρκετή οικονομική ευχέρεια, ασφάλεια ζωής, ιατρική περίθαλψη και δικαίωμα σύνταξης.

⁸¹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Circolo della Stampa», Μιλάνο, 15.2.1971

⁸² Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπα (Αθήνα), 4.3.1971

⁸³ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπα (Αθήνα), 8.6.1971

⁸⁴ Επιστολή, αποστ. Δημήτρης Φάμπα (Αθήνα), παραλ. Andrés Segovia, 5.1971

Εκεί, δίδασκε έξι ώρες εβδομαδιαίως, τρεις ώρες την Τρίτη και τρεις ώρες την Παρασκευή.⁸⁵

Το επόμενο ρεσιτάλ του Μαυρουδή πραγματοποιήθηκε στις 19 Οκτωβρίου 1971 στην πόλη Brescia, δύο ώρες έξω από το Μιλάνο, στο «Salone Pietro Da Cemmo». Το πρόγραμμά του αποτελούνταν από καινούριο ρεπερτόριο: Πρώτο μέρος: *Sonata* του Domenico Scarlatti, *Guárdames Las Vacas* του Luis De Narváez, *Fantasia* του Alonso Mudarra, *Suite no. 3 per violoncello (Prelude, Allemande, Courante, Sarabande, Bourrée I / II, Gigue)* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Preludio* του Guido Santórsola, *La Catedral (Andante religioso, Allegro solemne)* του Agustín Barrios, *La Maja de Goya* του Enrique Granados, *Studi I-VII* του Heitor Villa-Lobos, *Danza Greca* του Δημήτρη Φάμπα.⁸⁶ Η τοπική εφημερίδα «Giornale di Brescia» έγραψε: "Μπορούμε να πούμε πως ο νεαρός Μαυρουδής φάνηκε λαμπρός στην απόδοση του ύφους και του στυλ κάτω από τα οποία δημιουργήθηκε με την προσοχή του δασκάλου του Φάμπα".⁸⁷

Στις 15 Δεκεμβρίου έδωσε ρεσιτάλ στην πόλη Massa στο «Teatro Comunale Guglielmi» με πρόγραμμα: Πρώτο μέρος: *Sonata* του Domenico Scarlatti, *Guárdames Las Vacas* του Luis De Narváez, *Sarabande, Bourrée I / II* και *Gigue* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Preludio* του Guido Santórsola, *Studi I-VII* και *Choros* του Heitor Villa-Lobos, *English Suite (Preludio, Folk Song, Round Dance)* του John William Duarte, *La Maja de Goya (Tonadilla)* του Enrique Granados και *Danza Greca* του Δημήτρη Φάμπα.⁸⁸ Η προσέλευση του κοινού ήταν πολύ μεγάλη καθώς παρευρέθηκε ένας πολύ υψηλός αριθμός νέων, ο οποίος αν και αντιμετώπιζε δυσκολίες στην κατανόηση της μουσικής, όπως αυτές των Bach και De Narváez, μπόρεσε να παρακολουθήσει με ενδιαφέρον και προσοχή.⁸⁹

Το χειμώνα του 1972 ξεκίνησε τις ηχογραφήσεις για το νέο του δίσκο σε συνεργασία με την εταιρεία «Vedette». Ο δίσκος ήταν 33 στροφών, με τίτλο «Notis Mavrudis – La Chitarra Classica». Η πρώτη όψη του δίσκου περιλάμβανε τα έργα *Guárdame las vacas* του Luis de Narváez, *Prelude de la suite Antique* του Guido Santórsola, *English Suite (Prelude - Folk song - Round dance)* του John William Duarte, *La Catedral* του Agustín Barrios, και τον *Ελληνικό χορό αρ. 3* του Δημήτρη Φάμπα. Η δεύτερη όψη περιείχε την *Suite no. 3 per violoncello (BWV 1009)* του Johann Sebastian Bach.⁹⁰ Χρειάστηκε να πάρει την άδεια του Φάμπα για να ηχογραφήσει τον *ελληνικό χορό αρ. 3*, καθώς μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν ανέκδοτος και έτσι, δόθηκε η αποκλειστικότητα στην εταιρεία.⁹¹

⁸⁵ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 19.12.1971

⁸⁶ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Salone Pietro Da Cemmo», Brescia, 19.10.1971

⁸⁷ Εφ. *Giornale di Brescia*, Brescia, 20.10.1971

⁸⁸ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Teatro Comunale Guglielmi», Massa, 15.12.1971

⁸⁹ Εφ. *La Nazione*, Ιταλία, 23.12.1971

⁹⁰ Εφ. *Giornale di Brescia*, Ιταλία, 29.4.1974

⁹¹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.2.1972

Την άνοιξη, ο Μαυρουδής δημοσίευσε ένα δοκίμιο με θέμα τη διασκευή στο ιταλικό περιοδικό «Strumenti e Musica», στο τεύχος του Απριλίου. Το Μάιο ετοίμαζε τους μαθητές του για τις εξετάσεις της Σχολής, η οποία θα σταματούσε στις 10 Ιουνίου για τους θερινούς μήνες.⁹² Παράλληλα, μελετούσε και ετοιμαζόταν για το επόμενο ρεσιτάλ του στις 20 Μαΐου 1972, στην πόλη Toscolano - Maderno, στη «Biblioteca Comunale», μια βίλα του 16^{ου} αιώνα, με το παρακάτω πρόγραμμα: Πρώτο μέρος: *Guárdames las vacas* του Luis de Narváez, *Estudio no. 22 op. 38* του Ναπολέον Coste, *Suite per liuto no. 1 (BWV 996)* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Suite Inglese* του John William Duarte, *Preludio (Suite Antiqua)* του Guido Santórsola, *La Maja de Goya* του Enrique Granados, *La Catedral* του Agustín Barrios και *Danza Greca no. 3* του Δημήτρη Φάμπα.⁹³ Το τελευταίο ρεσιτάλ, πριν από την προσωρινή του επιστροφή στην Ελλάδα για το καλοκαίρι, πραγματοποιήθηκε στις 17 Ιουνίου, στην πόλη Desenzano, στο «Teatro del Collegio Municipale». Το πρόγραμμά του, σε σχέση με το προηγούμενο ρεσιτάλ, διαφοροποιήθηκε μόνο στο πρώτο μέρος: *6 κομμάτια της Ιταλικής Αναγέννησης (για λαούτο)* αγνώστου συνθέτη σε διασκευή του Oscar Chilesotti, *Guárdames las vacas* του Luis de Narváez, *Suite per liuto no. 1 BWV 996* του Johann Sebastian Bach.⁹⁴

Μέχρι το φθινόπωρο του 1972 η καλλιτεχνική πορεία του νεαρού κιθαριστή είχε φθάσει σε ένα πολύ σπουδαίο επίπεδο. Μόλις είχε κυκλοφορήσει ο δίσκος του «La Chitarra Classica» και επιπλέον, είχε 35 μαθητές, με κάποιους να προοδεύουν σημαντικά.⁹⁵ Όμως, μετά από ένα χρόνο εργασίας του στη Σχολή του Μιλάνο, το Υπουργείο Εσωτερικών απέρριψε την αίτηση του για άδεια εργασίας, λόγω του ότι οι Έλληνες υπήκοοι δεν είχαν το δικαίωμα να εργάζονται σε Ιταλικά, Κρατικά Ιδρύματα. Ως εκ τούτου, η Ιταλική Αστυνομία διέταξε να εγκαταλείψει το Ιταλικό έδαφος μέχρι τις 20 Ιανουαρίου 1973. Οι διαμαρτυρίες των υπευθύνων της Σχολής απέβησαν άκαρπες και έτσι, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Ελλάδα.⁹⁶

Το επόμενό του ρεσιτάλ πραγματοποιήθηκε στις 24 Μαΐου 1973 στη Γενεύη της Ελβετίας με τη διοργάνωση του Συλλόγου Ελλήνων Φοιτητών της Γενεύης «Minerva», στην αίθουσα «Salle Simon Patino», με πρόγραμμα: Πρώτο μέρος: *Guardames las vacas* του Luis de Narvaez, *Sonate 2* του Domenico Scarlatti, *Suite per liuto (BWV 996)* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *Studio no. 20 op. 29* του Fernando Sor, *Preludio in modo Antico* του Guido Santorsola, *Theme é variazioni zu "Follies d' Espagne"* του Manuel Ponce, *Danza Greca no. 1* και *Danza Greca no. 3* του Δημήτρη Φάμπα.⁹⁷ Η αίθουσα ήταν γεμάτη από Ελβετούς, Γερμανούς, Γάλλους

⁹² Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 11.5.1972

⁹³ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Biblioteca Comunale», Toscolano – Maderno, 20.5.1972

⁹⁴ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Teatro del Collegio Municipale», Desenzano, 17.6.1972

⁹⁵ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 4.12.1972

⁹⁶ Εφ. *Il Giorno*, Ιταλία, 2.12.1972

⁹⁷ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Salle Simon Patino», Γενεύη, 24.5.1973

και Έλληνες φοιτητές. Για encore έπαιξε το *Prelude no.5* του Heitor Villa-Lobos.⁹⁸ Στην τοπική εφημερίδα διαβάζουμε:

«Αυτός ο νεαρός Έλληνας κιθαριστής διαμορφώθηκε σε μία στερεά σχολή κλασικής κιθάρας. Ο ήχος του είναι ωραίος, γεμάτος και ποικιλόχρωμος. Ο Νότης Μαυρουδής ξέρει να συγκρατεί τη μουσική φράση, να την εμψυχώνει μ' ένα ζωντανό ρυθμό. Οι σιωπές του είναι τέτοιες στίξεις που μοιάζουν να παρατείνουν περισσότερο την μελωδία...».⁹⁹

Το φθινόπωρο του 1973 ο Μαυρουδής γύρισε στην Ιταλία. Η αίτησή του για άδεια εργασίας τελικά εγκρίθηκε και έτσι, κατάφερε να συνεχίσει τα μαθήματα κιθάρας στην Ακαδημία, καθώς και τα ιδιαίτερα. Αρχικά, ήταν φιλοξενούμενος μέχρι να εγκατασταθεί στο νέο του σπίτι στις 20 Δεκεμβρίου. Στα τέλη του Νοεμβρίου συμφώνησε για τρία ρεσιτάλ μέσα στους επόμενους δύο μήνες στο Αμβούργο της Γερμανίας, με αμοιβή 150.000 λίρες έκαστο. Το πρώτο στις 28 Δεκεμβρίου 1973 και τα επόμενα δύο στις 4 και 5 Ιανουαρίου 1974.¹⁰⁰

Με τη διοργάνωση του Γαλλικού Ινστιτούτου, έδωσε ένα ρεσιτάλ στις 28 Φεβρουαρίου στο Μιλάνο, στην κατάμεστη αίθουσα του «Centre Culturel Français». Το πρόγραμμα περιλάμβανε: Πρώτο μέρος: *Guardame las vacas* του Luis de Narvaez, *Sonate en la (L. 483)*, *Sonate en sol (L. 79)* του Domenico Scarlatti, *Suite pour luth no. 1 (BWV 996)* του Johann Sebastian Bach. Δεύτερο μέρος: *El ultimo canto* του, *Prelude* και *Fugue* του Leo Brouwer, *Valse no. 3*, *Prelude no. 1* του Heitor Villa-Lobos, *Theme et variations sur "Folia de Espana"* του Manuel Ponce, *O pais dos centauros* και *Danse grecque no.1 (Karaguna)* του Δημήτρη Φάμπα.¹⁰¹ Στην εφημερίδα «Νέα» διαβάζει κανείς ένα απόσπασμα από το γράμμα του Γενικού Γραμματέα του Μορφωτικού Κέντρου του Μιλάνου που απευθυνόταν στη Γαλλική Τηλεόραση:

«...Οι μουσικές του αρετές είναι αξιοθαύμαστες: εξαιρετη τεχνική, βαθύτατη ευαισθησία, παίξιμο στοχαστικό, πλατύ δίχως κανένα στόμφο, πρόγραμμα δύσκολο και εκλεκτό. Νομίζω πως είχα την υποχρέωση να πάρω την πρωτοβουλία να σας γράψω πόσο ευτυχείς είμαστε απ' αυτή τη συνεργασία».¹⁰²

Με στόχο να ηχογραφήσει έναν καινούριο δίσκο, ταξίδεψε στο Παρίσι, όπου ένας σύλλογος κιθαριστών είχε την επιθυμία να δημιουργήσει μια σειρά δίσκων νέων ερμηνευτών. Ο δίσκος αυτός με τίτλο «Notis Mavroudis plays Barrios, Brouwer, Fampas, Ponce» περιείχε τα έργα *El ultimo canto* του Agustín Barrios, *Preudio* και *Fuga* του Leo Brouwer, *Karaguna* του Δημήτρη Φάμπα και *Theme et Variations sur*

⁹⁸ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.6.1973

⁹⁹ Εφ. *Tribune de Geneve*, Γενεύη, 25.5.1973

¹⁰⁰ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 31.11.1973

¹⁰¹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Centre Culturel Français», Μιλάνο, 28.2.1974

¹⁰² Εφ. *Νέα*, Αθήνα, 20.3.1974

“*Folia de Espana*” et *Fugue* του Manuel Maria Ponce.¹⁰³ Ο δίσκος κυκλοφόρησε στη Γαλλία από την παραγωγή «Scorpios» και αργότερα στην Ελλάδα από την εταιρεία «Motivo».

Λόγω της επιτυχίας του στο προηγούμενο ρεσιτάλ στο Μιλάνο, το Γαλλικό Ινστιτούτο αποφάσισε τη διοργάνωση ενός ακόμη, το οποίο έλαβε χώρα στις 16 Μαΐου στη Γένοβα της Ιταλίας, στο «Centre Culturel Francais».¹⁰⁴

Το φθινόπωρο του 1974 έφερε αλλαγές στη σκέψη και στις επιθυμίες του Μαυρουδή, τις οποίες αποκάλυψε σε επιστολή του προς το Φάμπα.¹⁰⁵ Ο βασικός του προβληματισμός αφορούσε το ρόλο του μέσα στον ελληνικό χώρο. Ένοιωθε πλέον απομονωμένος από την ελληνική κουλτούρα και την καλλιτεχνική της ζωή. Επιθυμούσε να προσφέρει περισσότερα ως τραγουδοποιός στην Ελλάδα και αυτό δεν μπορούσε να το επιτύχει ως σολίστ κιθάρας στην Ιταλία. Αυτή τη φορά, η απόφαση του να εγκαταλείψει οριστικά την καριέρα του στην Ιταλία και να ξεκινήσει από την αρχή στην Ελλάδα δεν ήταν βεβαιωμένη, αλλά αποτέλεσε αντικείμενο ευρύτερης ανησυχίας, καθώς είχε αφήσει πίσω ένα μεγάλο κομμάτι του εαυτού του. Επιπλέον, ο Μαυρουδής και η σύζυγός του περίμεναν να γεννηθεί ο γιος τους στο τέλος της άνοιξης.¹⁰⁶ Σε ελληνική εφημερίδα διαβάζουμε: «*Ιούλιο, το πολύ Αύγουστο θα είμαι οριστικά στην Ελλάδα. Θέλω ν’ αλλάξω ζωή κι εμπειρίες με καθαρά ελληνική γεύση*».¹⁰⁷

Εντωμεταξύ, συνεχίζοντας στο ρόλο του σολίστ στις 26, 28 και 30 Μαρτίου, καθώς και στις 3 και 6 Απριλίου 1975 έδωσε ρεσιτάλ στο Αμβούργο της Γερμανίας σε διαφορετικές αίθουσες. Εκεί, δέχτηκε πολλές καλλιτεχνικές προτάσεις, με αποτέλεσμα το Αμβούργο να γίνει ένας τόπος, στον οποίο κάθε χρόνο θα μπορούσε να παίζει ρεσιτάλ. Επιπλέον, παρουσιάστηκε στη Γερμανική τηλεόραση, ερμηνεύοντας τα έργα *Giga* και *Allemande* του John Dowland στα πλαίσια εκπομπής, αφιερωμένης στη μουσική του 16^{ου} αιώνα.¹⁰⁸ Στις 16 Μαΐου η Σχολή Μουσικής «Scuola Civica di Musica» οργάνωσε αποχαιρετιστήρια εκδήλωση προς τιμήν του δασκάλου της. Τέλος, πριν τον επαναπατρισμό, έδωσε ένα ακόμη ρεσιτάλ στο Αμβούργο στις 7 Ιουνίου 1975.¹⁰⁹

¹⁰³ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.1974

¹⁰⁴ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 7.4.1974

¹⁰⁵ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 18.10.1974

¹⁰⁶ Ο.π.

¹⁰⁷ Εφ. Κροκεαί, Σπάρτη, 17.3.1975

¹⁰⁸ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 20.4.1975

¹⁰⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 7.5.1975

Επαναπατρισμός και Σταδιοδρομία στην Ελλάδα (1975-1985)

Ο Μαυρουδής επιστρέφοντας στην πατρίδα του το καλοκαίρι του 1975, συνέχισε τις καθαριστικές του δραστηριότητες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Στα πλαίσια του «2^ο Διεθνούς Φεστιβάλ Έστεργκομ» της Βουδαπέστης (2-8-1975/19-8-1975), έδωσε ρεσιτάλ στις 14 Αυγούστου, στην αίθουσα «Τέχνης».¹¹⁰ Επιπλέον, το φθινόπωρο προσλήφθηκε ως καθηγητής κιθάρας στο Εθνικό Ωδείο.¹¹¹

Αργότερα, πραγματοποιήθηκαν δύο ρεσιτάλ στο Αμβούργο, το πρώτο στις 30 Νοεμβρίου, στην «Kleiner Saal» και το δεύτερο στις 2 Δεκεμβρίου, στην «Auditorium Maximum», με το ίδιο πρόγραμμα. Πρώτο μέρος: *The King of Denmark's (Galliard)* και *My Lady Hunssdon's Puffe (Allemande)* του John Dowland, *BWV 998: Preludio, Fuga, Allegro* του Johann Sebastian Bach, *Studio, Minuetto* και *Rondo op. 22* του Fernando Sor. Δεύτερο μέρος: *El Ultimo Canto* του Agustín Barrios, *8 Preludi* του Manuel Ponce, *Etudes simples (Suita Cubana)* του Leo Brouwer, *Melodia popular Catalana* του Miguel Llobet, *Δύο τραγούδια* του Μίκη Θεοδωράκη, *Danza Greca (Σούστα)* του Δημήτρη Φάμπα.¹¹²

Στις 17 Φεβρουαρίου 1976 έδωσε ρεσιτάλ στην Ιατρική Σχολή, στο κατάμεστο αμφιθέατρο της Οδοντιατρικής Σχολής της Αθήνας για τους φοιτητές του «Δημοκρατικού Αγώνα». Σε απόκομμα εφημερίδας διαβάζει κανείς: «Το ρεσιτάλ αυτό, όπως και άλλες μελλοντικές, πολιτιστικές εκδηλώσεις, γίνεται για να γνωριστούν οι σπουδαστές και οι εργαζόμενοι με τους νέους καλλιτέχνες... Η αυριανή εκδήλωση θ' αρχίσει με διάλεξη του ίδιου του συνθέτη με θέμα την καταγωγή της κιθάρας και θα κλείσει με ένα καθαριστικό πανόραμα...». Το πρόγραμμά του ήταν πανομοιότυπο με το προηγούμενο ρεσιτάλ στο Αμβούργο, αφαιρώντας το *Studio* και το *Minuetto* του Fernando Sor.¹¹³

Το επόμενό του ρεσιτάλ οργανώθηκε από το Καλλιτεχνικό Γραφείο Αθηνών στο «Θέατρο Γκλόρια», στις 17 Μαΐου, με τη συμμετοχή της Μίρκας Στρατηγοπούλου στο φλάουτο. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με έργα για σόλο κιθάρα: *The King of Denmark's (Galliard)* και *My Lady Hunssdon's Puffe (Allemande)* του John Dowland, *BWV 998: Preludio, Fuga, Allegro* του Johann Sebastian Bach, *Rondo op. 22* του Fernando Sor, *8 Preludi* του Manuel Ponce, *Canzoneta* του Felix Mendelssohn, *Conversation (Introduzione – Moderato Grazioso)* του Δημήτρη Φάμπα και *Etudes simples (Suita Cubana)* του Leo Brouwer. Στη συνέχεια, ακολούθησαν *Σονάτες* για φλάουτο dolce με μεταγραφή για συνοδεία κιθάρας: *Sonata in La minore (opus 1 no. 1)* και *Sonata in Re minore (opus 1 no. 2)* του Jean-Baptiste Loeillet, *Sonata in La minore (opus 1 no. 4)* του Georg Friedrich Handel.¹¹⁴

¹¹⁰ Πρόγραμμα φεστιβάλ, «Αίθουσα Τέχνης», Έστεργκομ, 14.8.1975

¹¹¹ Εφ. *Πάνθεον*, Αθήνα, 10.2.1976

¹¹² Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Kleiner Saal», Αμβούργο, 30.11.1975 και Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Auditorium Maximum», Αμβούργο, 2.12.1975

¹¹³ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Ιατρική Σχολή», Αθήνα, 17.2.1976 και Απόκομμα εφ., 16.2.1976

¹¹⁴ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 17.5.1976

Ένα ακόμη ρεσιτάλ δόθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 1977, στην αίθουσα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, στη Θεσσαλονίκη, υπό την διοργάνωση του φορέα «Τέχνη». Προηγήθηκε σύντομη εισαγωγή από τον καλλιτέχνη με θέμα: «Η προέλευση της κιθάρας».¹¹⁵ Στις 16 Μαΐου πραγματοποιήθηκε ρεσιτάλ στη Βασιλική Εκκλησία του Αγίου Μάρκου στο Ηράκλειο της Κρήτης, το οποίο άνοιξαν οι κιθαριστές Στέλλα Παπαματθαίου και Παύλος Γύπας, πλαισιωμένοι από την απαγγελία ποιητικών κειμένων από τον ηθοποιό Κώστα Μπιλήρη. Συνέχισε ο Νότης Μαυρουδής με πρόγραμμα: *Rinascimento Italiano* ανώνυμου συνθέτη, *7 Preludi* του Manuel Ponce, *Rondo dalla Sonata op. 22* του Fernando Sor, *Canzonetta* του Felix Mendelssohn, *El ultimo canto* του Agustín Barrios, *Preludios Americanos* του Abel Carlevaro και *Cançó del Lladre* του Miguel Llobet.¹¹⁶ Το ρεσιτάλ έκλεισε τη ζωγραφική έκθεση του Δημήτρη Ταλαγάνη, με έργα εμπνευσμένα από την Αναγέννηση.¹¹⁷

Στις 25 Ιουλίου έδωσε ρεσιτάλ κιθάρας στο Πνευματικό Κέντρο της Ερμούπολης στη Σύρο με τη διοργάνωση της Δημοτικής Λέσχης, στο πλαίσιο επταήμερων εορταστικών εκδηλώσεων.¹¹⁸ Μπορεί κανείς να διαβάσει στον Τύπο: «*Η μοναδικότητα της εκδήλωσης αυτής χαρακτηρίζεται τόσο από τον ενθουσιασμό του κοινού, όσο κι από την πλατιά συζήτηση που άνοιξε ο καλλιτέχνης*».¹¹⁹ Την 1^η Αυγούστου έφυγε για την Ουγγαρία με σκοπό να πάρει μέρος στο 3^ο Φεστιβάλ Κλασικής Κιθάρας του Έστεργκομ, το οποίο διήρκησε από τις 3 έως τις 18 Αυγούστου. Ο Μαυρουδής άνοιξε τον κύκλο των ρεσιτάλ στις 4 Αυγούστου και στις 13 έδωσε ένα δεύτερο ρεσιτάλ στην πόλη Τάτα. Το Φεστιβάλ αυτό, το οποίο πραγματοποιούνταν ανά διετία, διοργανώθηκε από το καλλιτεχνικό γραφείο «Interconcert» και έδινε την ευκαιρία συμμετοχής καλλιτεχνών των δυτικών, αλλά και των ανατολικών κρατών.¹²⁰ Αργότερα, συμμετείχε μαζί με 26 ακόμη καλλιτέχνες στη γιορτή του «Ταχυδρόμου», που πραγματοποιήθηκε στις 3 Οκτωβρίου, στο γήπεδο του Πανιωνίου της Νέας Σμύρνης, με σκοπό να συμπαρασταθούν στην κατεχόμενη Κύπρο και να βοηθηθούν οι έρευνες της Παγκύπριας και της Πανελληνίας Επιτροπής Αγνοουμένων. Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν 30.000 Αθηναίοι.¹²¹

Το επόμενο ρεσιτάλ έγινε στην Αυστρία στις 28 Οκτωβρίου, το οποίο περιελάμβανε τα παρακάτω έργα: *The king of Denmark's Galliard* και *Master piper's Galliard* του John Dowland, *Sonata* του Domenico Scarlatti, *Rondo dalla Sonata op. 22* του Fernando Sor, *Canzonetta* του Felix Mendelssohn, *Preludi 7* του Manuel Ponce, *Preludios Americanos (Campo)* του Abel Carlevaro, *El ultimo canto* του Agustín Barrios, *Τραγούδια* του Μίκη Θεοδωράκη και *Danza greca (Susta)* του

¹¹⁵ Εφ. *Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 23.2.1977

¹¹⁶ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Βασιλική του Αγίου Μάρκου», Ηράκλειο, 16.5.1977

¹¹⁷ Εφ. *Βραδυνή*, Αθήνα, 16.5.1977

¹¹⁸ Αφίσα ρεσιτάλ, «Πνευματικό Κέντρο Σύρου», Σύρος, 25.7.1977

¹¹⁹ Εφ. *Αυγή*, Αθήνα, 29.7.1977

¹²⁰ Εφ. *Νέα*, Αθήνα, 26.7.1977

¹²¹ Εφ. *Νέα*, Αθήνα, 4.10.1977

Δημήτρη Φάμπα.¹²² Στη συναυλία που έδωσε στις 29 Ιανουαρίου 1978 συμπαραουσιάστηκε με τη Στέλλα Γαδέδη στο φλάουτο υπό την οργάνωση «Μουσική του παιδιού – Μουσικά νιάτα Ελλάδος». Πρώτο μέρος: *Σονάτα για φλάουτο και κιθάρα σε λα ελάσσονα* του Λεγιέ [sic], *Φαντασία - σόλο φλάουτο* του Georg Philipp Telemann, *Δύο Galliards* και *Allemande - σόλο κιθάρα* του John Dowland, *Entr'acte για φλάουτο και κιθάρα* του Jacques Ibert. Δεύτερο μέρος: *Distribucio de Flores για φλάουτο και κιθάρα* του Heitor Villa-Lobos, *El ultimo canto - σόλο κιθάρα* του Agustín Barrios, *Syrinx - σόλο φλάουτο* του Claude Debussy, *Density 21,5 - σόλο φλάουτο* του Edgard Varèse, *Μουσική από το φιλμ "έξοδος" - σόλο κιθάρα* του Ernest Gold, *Δημοτικό: κρητική σούστα - σόλο κιθάρα και Λαϊκή μουσική από διάφορες χώρες: φλάουτο και κιθάρα.*¹²³

Στις 31 Μαΐου έλαβε χώρα συναυλία κλασικής κιθάρας που διοργάνωσε η Ελληνοαμερικανική Ένωση στο θέατρό της,¹²⁴ με έργα του συνθέτη και κιθαριστή Κυριάκου Τζωρτζινάκη. Ερμήνευσαν οι κιθαριστές Δημήτρης Αντωνάτος, Κώστας Γρηγορέας και ο συνθέτης. Τη συναυλία εισηγήθηκε και παρουσίασε ο Νότης Μαυρουδής.¹²⁵

Το καλοκαίρι ταξίδεψε στην Καραϊβική για τις ανάγκες του 11^{ου} Φεστιβάλ Νεολαίας και Φοιτητών που έγινε στην πρωτεύουσα της Κούβας. Το Φεστιβάλ παρακολούθησαν πάνω από 20.000 τουρίστες, από 150 χώρες της υδρογείου. Πήρε μέρος με την ελληνική αντιπροσωπεία στις εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν, με συμπρωταγωνίστριες τη Μαρία Φαραντούρη και τη Μαρία Δημητριάδη. Έδωσε ρεσιτάλ κιθάρας στις 27 Ιουλίου στην αίθουσα συναυλιών της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Αβάνας. Στο κοινό παρευρέθηκαν οι Leo Brouwer, Jesus Ortega, Carlos Molina, Efrain Amador, Natalio Galan. Ο Μαυρουδής ήταν ο πρώτος κιθαριστής, μη Κουβανός, που παρουσιάστηκε επίσημα στην Κούβα σε ρεσιτάλ κιθάρας.¹²⁶

Το φθινόπωρο του 1978 κυκλοφόρησε τον τρίτο δίσκο του με κομμάτια που ερμηνεύει ο ίδιος στην κιθάρα. Πρόκειται για τις *20 Σπουδές για κιθάρα* του Fernando Sor σε διασκευή του Andrés Segovia. Ο δίσκος αυτός ήταν ο πρώτος της δισκογραφικής εταιρείας «Μοτίβο», η οποία είχε προγραμματίσει μια σειρά δίσκων με ερμηνείες νέων μουσικών.¹²⁷

Κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ ΙΓ΄ Δημήτρια της Θεσσαλονίκης, ο Μαυρουδής έδωσε ένα ρεσιτάλ στις 20 Οκτωβρίου στον κινηματογράφο «Όλγα» και στις 21 στο «Θέατρο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών» με πρόγραμμα: *Master piper's Galliard* και *Queen Elizabeth her Galliard* του John Dowland, *Sonata in La* του Domenico Scarlatti, *Allemande (della partita no.2 per violino) BWV 1004* Johann

¹²² Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Αυστρία, 28.10.1977

¹²³ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, 29.1.1978

¹²⁴ Εφ. *Νέα*, Αθήνα, 23.5.1978

¹²⁵ Πρόγραμμα συναυλίας, 31.5.1978

¹²⁶ Εφ. *Ριζοσπάστης*, Αθήνα, 20.8.1978

¹²⁷ Εφ. *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 16.10.1978

Sebastian Bach, *Etude 5* και *Rondo dalla Sonata op.22* του Fernando Sor. Δεύτερο μέρος: *Canzonetta (Quartetto no.1 op. 12)* του Felix Mendelssohn, *Suita Cubana* του Leo Brouwer, *El Ultimo Canto* του Agustín Barrios, *Preludios Americanos (Campo)* του Abel Carlevaro, *Canciones Populares Catalananas* του Miguel Llobet, *Michel* και *Yesterday* του John Lennon και Paul McCartney.¹²⁸

Το επόμενο ρεσιτάλ πραγματοποιήθηκε στις 28 Νοεμβρίου, στην αίθουσα «Schubertsaal» της Βιέννης. Αξιοποίησε την προετοιμασία που είχε κάνει για τη δισκογράφιση των σπουδών του Fernando Sor, προσθέτοντας πολλά από τα έργα αυτά στο πρόγραμμά του: *Studie op.35 no. 13, op. 31 no. 21, op. 35 no. 17, op. 31 no. 16, op.31 no. 19* και *op. 29 no. 20* του Fernando Sor και στο τέλος *Danza Greca* του Δημήτρη Φάμπα.¹²⁹ Αργότερα, στις 27 Ιανουαρίου 1979 έδωσε ρεσιτάλ κιθάρας στην αίθουσα «Salle Pleyel – Chopin» στο Παρίσι, με την οργάνωση του «Scorpios».¹³⁰

Ο τέταρτος δίσκος του Μαυρουδή στον οποίο ερμηνεύει ο ίδιος έργα του συγκροτήματος «Beatles», διασκευασμένα για κλασική κιθάρα, κυκλοφόρησε στο τέλος του 1978, με την ονομασία «Beatles for Classical Guitar». Η πρώτη πλευρά περιλάμβανε τα κομμάτια: *Norwegian wood, Hey Jude, And I Love Her, Let it be, Yesterday, Girl* και η δεύτερη πλευρά τα *Honey Pie, From a Window, Because, Michelle, The Fool on the Hill, και Ob-la-di-ob-la-da*. Η μεταγραφή των κομματιών για κιθάρα έγινε από τον Joe Washington, εκτός από του κομματιού *Yesterday*, που την έκανε ο ίδιος ο Μαυρουδής. Η παραγωγή του δίσκου ήταν ανεξάρτητη και έγινε από το Νίκο Μωραΐτη, όπως και στον προηγούμενο δίσκο με τις σπουδές του Fernando Sor.¹³¹

Μία εκδήλωση με διπλή ιδιότητα πραγματοποιήθηκε στις 27 Απριλίου 1979. Ο Φιλοπρόοδος Όμιλος Υμηττού και το Μουσικό Εργαστήρι με τη διεύθυνση του Θ. Μικρούτσικου και του Μ. Γρηγορίου οργάνωσε την τρίτη τους συναυλία στην αίθουσα εκδηλώσεων του Ομίλου. Ο Νότης Μαυρουδής παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος της συναυλίας ως κιθαριστής, δίνοντας ρεσιτάλ κιθάρας και στο δεύτερο μέρος ως συνθέτης, παρουσιάζοντας 13 συνθέσεις του από το ελληνικό τραγούδι με ερμηνευτές τον Πέτρο Πανδή και την Ευαγγελία Μήλιου. Το πρόγραμμα του κιθαριστικού μέρους ήταν: *Master Piper's Galliard, Queen Elisabeth Her Galliard* του John Dowland, *Studie op. 31 n. 19, Studie op. 35 n. 17, Studie op. 29 n. 11* του Fernando Sor, *Preludio no. 5* του Heitor Villa-Lobos, *Suita Cubana* του Leo Brouwer, *El ultimo canto* του Agustín Barrios, *Michelle, Honey pie, και Yesterday* των Beatles.¹³²

Η αίθουσα «Schubetsaal» στη Βιέννη, εξελίχθηκε σε έναν αρκετά πρόσφορο χώρο για τα ρεσιτάλ κιθάρας του Μαυρουδή, με επόμενο αυτό στις 28 Νοεμβρίου. Το

¹²⁸ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Κιν/φος Όλγα», «Θέατρο Ε.Μ.Σ.», Θεσσαλονίκη, 20.10.1978 και 21.10.1978

¹²⁹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1978

¹³⁰ Πρόσκληση ρεσιτάλ, «Salle Pleyel – Chopin», Παρίσι, 27.1.1979

¹³¹ Εφ. *Μουσική*, αρ. τ. 19, Ιούνιος 1979

¹³² Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Εκδηλώσεων του Φ.Ο.Υ.», Αθήνα, 27.4.1979

πρόγραμμα του στο εξελίχθηκε ως εξής: Πρώτο μέρος: *Master Piper's Galliard*, *Queen Elisabeth Her Galliard* και *Fantasia no. 7* του John Dowland, *Minuet I-II-I, Loure*, και *Gavotte en Rondeau (suite for lute BWV 1006)* του Johann Sebastian Bach, *Study op.6 no. 11*, *study op. 31 no. 19* του Fernando Sor. Δεύτερο μέρος: *Preludio no. 5* του Heitor Villa-Lobos, *Pieza sin titulo* του Leo Brouwer, *Fantasia* του Κυριάκου Τζωρτζινάκη, *Honey pie*, *Michele*, *Yesterday* των Beatles, *Madrigal* και *El Ultimo Canto* του Agustín Barrios.¹³³

Σε συναυλία που πραγματοποιήθηκε στο «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», στις 3 Δεκεμβρίου, αρχικά δόθηκε ρεσιτάλ κιθάρας από τον Μαυρουδή και στη συνέχεια, ο ίδιος συνόδευε τον Πέτρο Πανδή σε τραγούδια των Θεοδωράκη, Λόρκα, αλλά και σε δικές του συνθέσεις.¹³⁴ Αργότερα, στις 10 Δεκεμβρίου, στον ίδιο χώρο, ο Μαυρουδής ερμήνευσε έργα για κλασική κιθάρα, στο πρώτο μέρος της συναυλίας και στο δεύτερο μέρος η Ευγενία Συριώτη ερμήνευσε τραγούδια Ελλήνων και ξένων συνθετών μαζί με μουσικό συγκρότημα.¹³⁵

Ένα ακόμη ρεσιτάλ στην αίθουσα «Schubertsaal» της Βιέννης, έλαβε χώρα στις 28 Νοεμβρίου 1980. Το νέο πρόγραμμα του κιθαριστή Μαυρουδή ήταν: Πρώτο μέρος: *6 μικροί χοροί* του Luis Milan, *Fantasia no. 7* του John Dowland, *Minuet I-II-I, Loure, Bourrée* και *Gavotte en Rondeau (BWV 1006)* του Johann Sebastian Bach, *Minuet op.II no. 5*, *Etude op.31 no. 19* του Fernando Sor. Δεύτερο μέρος: *Varations on a theme from Handel (op.107)* του Mauro Giuliani, *Escarraman* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Estudio sin Luz* του Andrés Segovia, *Madrigal*, *El ultimo canto* του Agustín Barrios, *Due Waltz Venezuelanos* του Antonio Lauro, *Fantasia* του Κυριάκου Τζωρτζινάκη και *Danza greca (Susta)* του Δημήτρη Φάμπα.¹³⁶

Στα πλαίσια περιοδείας του με τον Πέτρο Πανδή στη Γαλλία, ο Μαυρουδής έδωσε ρεσιτάλ στις 12 Μαΐου 1981, στη Chapelle des Pères du Saint-Esprit, στο Παρίσι με έργα Dowland, Giuliani, Lobos, Segovia, Barrios, Tedesco, Lauro, Fampas, Beatles, κ.ά.¹³⁷ Αργότερα, συμμετείχε για ακόμη μία φορά στο «Διεθνές Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ» της Ουγγαρίας στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 9 Αυγούστου μαζί με τους Ευάγγελο Μπουντούνη, Vass Valeria και Balogh Iren.¹³⁸ Στις 5 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε μία σπουδαία διάλεξη στο Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», με τίτλο «Η Κιθάρα στο Μέλλον» από τον ιταλό κιθαριστή και παιδαγωγό Ruggero Chiesa (1933-1993), ο οποίος υπήρξε ένας από τους θεμελιωτές της τεχνικής της κιθάρας. Τη διάλεξη προλόγισε και παρουσίασε ο Νότης Μαυρουδής.¹³⁹

¹³³ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1979

¹³⁴ Αφίσα συναυλίας, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα, 3.12.1979

¹³⁵ Πρόγραμμα συναυλίας, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα, 10.12.1979

¹³⁶ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1980

¹³⁷ Αφίσα ρεσιτάλ, «Chapelle des Pères du Saint-Esprit», Παρίσι, 12.5.1981

¹³⁸ Πρόγραμμα Διεθνούς Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ, Ουγγαρία, 9.8.1981

¹³⁹ Πρόσκληση Διάλεξης, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα, 5.11.1981

Ρεσιτάλ τραγουδιού και κιθάρας δόθηκε από τον Πέτρο Πανδή και το Νότη Μαυρουδή στις 3 Ιανουαρίου 1982 στη Matthäus Kirche (Εκκλησία του Αγίου Ματθαίου) στο Μόναχο. Τα κομμάτια για κλασική κιθάρα του ρεσιτάλ ήταν: *Estudio sin Luz* του Andrés Segovia, *Choro no.1* του Heitor Villa-Lobos, *Escarraman* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Michele*, και *Yesterday* των Beatles, *Blue Moon* των Lorenz Hart και Richard Rogers, *Guitar Choro* του Miguel Abloniz, *The entertainer* του Scott Joplin, *Καραγκούνα* του Δημήτρη Φάμπα, καθώς και τραγούδια των Μίκη Θεοδωράκη, Μάνου Χατζηδάκι και Νότη Μαυρουδή σε ποιήματα των Ελύτη, Σεφέρη, Αναγνωστάκη, Λειβαδίτη, Μπρέχτ, κ.ά. Το ρεσιτάλ αυτό διοργανώθηκε από το Ελληνικό Σπίτι Βέστεντ και την ESG München.¹⁴⁰

Στα πλαίσια περιοδείας του Μαυρουδή με τον Πέτρο Πανδή στη Γερμανία, τον Ιανουάριο του 1983, έλαβαν χώρα πολλά ρεσιτάλ σε εκκλησίες και σε άλλους χώρους συναυλιών. Στις 5 Ιανουαρίου δόθηκε ρεσιτάλ στην εκκλησία Friedenskirche στο Burghausen, στις 6 Ιανουαρίου στην εκκλησία του Αγίου Ματθαίου στο Μόναχο, στις 7 Ιανουαρίου στην Ευαγγελική εκκλησία του Έρλανγκεν και στις 8 Ιανουαρίου στο «Heilig-Geist-Saal» στη Νυρεμβέργη. Το πρόγραμμα περιλάμβανε έργα για κιθάρα από το κιθαριστή Μαυρουδή στο πρώτο μέρος και τραγούδι από τον Πέτρο Πανδή στο δεύτερο μέρος. Το ρεπερτόριο του Μαυρουδή διαμορφώθηκε ως εξής: *Campo (Preludio)* του Abel Carlevaro, *Choro* και *Preludio n.5* του Heitor Villa-Lobos, *Valse op. 8 n.3* του Agustín Barrios, *Grand solo op. 14* του Fernando Sor, *The entertainer* του Scott Joplin, *Η συγκέντρωση της ΕΦΕΕ* του Διονύση Σαββόπουλου, *Cançó del Lladre* του Miguel Llobet και *Καραγκούνα* του Δημήτρη Φάμπα.¹⁴¹ Τον Ιανουάριο του 1984 ο Μαυρουδής με τον Πέτρο Πανδή βρέθηκαν στην Νέα Υόρκη για ένα ρεσιτάλ στις επτά του μήνα, στην αίθουσα συναυλιών του «Bryant High School» της Αστόριας. Η συναυλία έγινε προς όφελος του ιδρύματος «Cooley's Anemia Foundation» και διοργανώθηκε από τον Πανκερκυραϊκό Σύλλογο.¹⁴²

Στις 14 Φεβρουαρίου 1984 έδωσε ρεσιτάλ στο Βρετανικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης με πρόγραμμα: Πρώτο μέρος: *Aria con variazioni* του Girolamo Frescobaldi, *Etude no. 20, op. 38* του Napoléon Coste, *Grande Solo op. 14* του Fernando Sor, *Chorino* του Miguel Abloniz. Δεύτερο μέρος: *Preludio no. 1* και *no. 5* του Heitor Villa-Lobos του *Una Limosna Por el Amor de Dios*, *Vals op. 8 no. 3* και *Choro da Saudade* του Agustín Barrios, *Preludios Americanos (Campo)* του Abel Carlevaro, *The Entertainer* του Scott Joplin και *Η συγκέντρωση της ΕΦΕΕ* του Διονύση Σαββόπουλου.¹⁴³ Το συγκεκριμένο ρεσιτάλ αποτελεί το τελευταίο καθαρά ατομικό, καθώς το 1985 αποφάσισε να εγκαταλείψει τη δραστηριότητά του ως σολίστ κλασικής κιθάρας.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Εκκλησία Αγίου Ματθαίου, Μόναχο, Γερμανία, 3.1.1982

¹⁴¹ Πρόγραμμα περιοδείας, Γερμανία, Ιανουάριος 1983

¹⁴² Πρόγραμμα συναυλίας, «Bryant High School», Αστόρια, Νέα Υόρκη. 7.1.1984

¹⁴³ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Βρετανικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 14.2.1984

¹⁴⁴ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 3.

Δεύτερο Μέρος

Οι Συνθήκες που τον επηρέασαν ως καλλιτέχνη – σολίστ

Μαθητικά Χρόνια

Το 1945, μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Γερμανούς και τα Δεκεμβριανά τραγικά γεγονότα στην Αθήνα, δημιουργήθηκε τμήμα κιθάρας στο Εθνικό Ωδείο με υπεύθυνο καθηγητή τον Γεώργιο Βώκο.¹⁴⁵ Μέχρι τότε, σε κανένα ωδείο δεν λειτουργούσε τμήμα κιθάρας ή λειτουργούσε εντασσόμενο στη «σχολή λαϊκών οργάνων».¹⁴⁶ Όσον αφορά το διεθνές ιστορικό πλαίσιο, μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο, ο David Tanenbaum παρατηρεί πως «η κιθάρα ξεκίνησε να εισάγεται στη συνείδηση όλο και περισσότερων συνθετών και ταυτόχρονα στο ευρύτερο ακροατήριο διαμέσου της λαϊκής κουλτούρας».¹⁴⁷ Με αυτό τον τρόπο συνέχισε η προσπάθεια ανάδειξης της κιθάρας ως σολιστικού οργάνου που είχε προηγηθεί από τους Dionisio Aguado, Julián Arcas, Francisco Tárrega και αργότερα με τους Miguel Llobet, Emilio Pujol και Andrés Segovia.¹⁴⁸

Στην Ελλάδα, μέχρι τη δεκαετία του 1950, η κιθάρα ήταν οικεία μόνο ως όργανο του ακομπανιαμένου στην ευρύτερη νεοελληνική κοινωνία.¹⁴⁹ Όμως, την ίδια περίοδο διαδραματίστηκε μια μεγάλη ανάπτυξη της κιθαριστικής δραστηριότητας, τόσο σε εκπαιδευτικό όσο και σε συναυλιακό επίπεδο.¹⁵⁰ Πρωταγωνιστές της σολιστικής κιθάρας στην Ελλάδα ήταν ο Γεράσιμος Μηλιαρέσης, ο Χαράλαμπος Εκμεκτσόγλου και ο Δημήτρης Φάμπας, οι οποίοι προώθησαν στο ευρύτερο κοινό τις δυνατότητες της κλασικής κιθάρας στις αίθουσες συναυλιών με ατομικά ρεσιτάλ, αλλά και μέσα από τη διδασκαλία της στους μαθητές τους.¹⁵¹ Μύησαν δεκάδες από αυτούς στην κιθαριστική τέχνη, ωθώντας τους να καταπιαστούν οι ίδιοι επαγγελματικά με το όργανο ως δάσκαλοι, σολίστες και συνθέτες.¹⁵²

Η γέννηση του Νότη Μαυρουδή (15 Ιουλίου 1945) σημαδεύτηκε από τα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου. Οι γονείς του, χωρίς να έχουν κάποια ιδεολογική μήτρα, θεώρησαν καθήκον τους να βοηθήσουν το αριστερό κίνημα, έχοντας ως ιδανικό μια καλύτερη ζωή.¹⁵³ «*Ημouνα ένα παιδί το οποίο ανήκε, σε μία, όπως θα*

¹⁴⁵ Ιωάννης Ανδρόνογλου, *Η εξέλιξη της τεχνικής και της διδασκαλίας της κιθάρας στην Ελλάδα (με αναφορά στις μεθόδους και στις μουσικές συνθέσεις)*, Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, 2017, σ. 114.

¹⁴⁶ Γεράσιμος Μηλιαρέσης, «Τρεις παράλληλες συνεντεύξεις», περ. *Tar*, 1982, σ. 27-31.

¹⁴⁷ David Tanenbaum, «Perspectives on the classical guitar in the twentieth century», στο: V.A. Coelho (επιμ.), *The Cambridge companion to the guitar*, σ. 182-206.

¹⁴⁸ Βλ. Ανδρόνογλου, ό.π., σ. 58.

¹⁴⁹ Νότης Μαυρουδής, «Για τον Δημήτρη Φάμπα», *Tar*, 2006.

¹⁵⁰ Βλ. Ανδρόνογλου, ό.π., σ. 128.

¹⁵¹ Ό.π., σ. 129.

¹⁵² Δημήτρης Κοτρωνάκης, *Η ελληνική μουσική για κιθάρα στον εικοστό αιώνα*, διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αθήνα 2013, σ. 63.

¹⁵³ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

λέγαμε κοινωνική συλλογικότητα, που λέγεται Αριστερά. Και έτσι έζησα μέσα σε αυτό το πολιτικό τοπίο, το οποίο χάραξε τη ζωή μου και νομίζω ότι θα με ακολουθεί σε όλη μου τη ζωή». ¹⁵⁴ Παρ' όλες τις αμφίβολες προοπτικές για επαγγελματική αποκατάσταση που επικρατούσαν στον τομέα της κιθάρας εκείνη την περίοδο, ¹⁵⁵ ο Μαυρουδής συνάντησε αγάπη, στοργή και συμπαράσταση από την οικογένειά του για το ταξίδι του στη μουσική. ¹⁵⁶

Η καθημερινότητά του άρχισε να αλλάζει με την παρακολούθηση των μαθημάτων κιθάρας στο παράρτημα του Εθνικού Ωδείου της Καλλιθέας που βρισκόταν κοντά στο σπίτι του, από την πρώτη του δασκάλα, τη Λίζα Ζώη, την οποία είχε την τύχη να συναντήσει στην ηλικία των 12 ετών και να του δώσει τις κατάλληλες μουσικές βάσεις. «[...]Όταν βρέθηκα στο ωδείο και άκουγα άλλα παιδιά να παίζουν μουσική, παιδιά της ηλικίας μου, γιατί κι εγώ μικρός ήμουνα, δημιουργείται μία “ευγενής άμιλλα” όπως την ονομάζουμε, και αυτό με έβαζε μέσα σε μία καινούργια, τότε, σε μία άλλη ατμόσφαιρα. Ήμουν παιδί από οικογένεια που η μόνη μου ασχολία ήτανε, εκτός από το σχολείο, να βγαίνω έξω στις γειτονιές και να παίζω μπάλα· ζαφνικά βρέθηκα σ' ένα ωδείο να μαθαίνω ένα όργανο, την κιθάρα και να πρέπει αυτό που μου λέει η δασκάλα να το μελετάω στο σπίτι, γιατί δεν γίνεται αλλιώς, είναι γνωστό αυτό. Μόνο με την αφοσίωση! Αυτή ήταν για πρώτη φορά στη ζωή μου, η υποχρέωση να πρέπει να ετοιμάσω μία ύλη, ένα ρεπερτόριο ενός οργάνου και μαζί με τις συζητήσεις που γινόντουσαν με τα άλλα παιδιά των άλλων οργάνων. Κάτι τέτοιο, πρωτόγνωρο για μένα τότε, με είχε βάλει μέσα σε άλλη διάσταση, για πρώτη φορά στη ζωή μου [...]». ¹⁵⁷

Η πρώτη του εμφάνιση πάνω στη σκηνή, η οποία έγινε στην αίθουσα του «Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός» στις 14 Φεβρουαρίου 1958, στα πλαίσια μαθητικής επίδειξης του ωδείου, φανέρωσε τη γρήγορη πρόοδό του, η οποία είχε επέλθει από τη σωστή καθοδήγηση της δασκάλας του αλλά και από την ίδια τη δίψα του για μάθηση. Αργότερα, ο νεαρός κιθαριστής παρακολούθησε τις πρώτες συναυλίες της Σχολής Κιθάρας του Δημήτρη Φάμπα, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στην ίδια αίθουσα την άνοιξη του 1958 και 1959. Οι συναυλίες αυτές είχαν τεράστια αποδοχή από το αθηναϊκό κοινό. Η προσέλευση του ακροατηρίου απέδειξε πως η κιθάρα είχε αρχίσει ν' αποκτά αυξανόμενη δημοτικότητα. Επιπλέον, το πρόγραμμα των νεαρών μαθητών του Φάμπα ήταν αρκετά απαιτητικό σε σολιστικό επίπεδο. Οι εμπειρίες και τα ερεθίσματα αυτά αποδείχθηκαν μουσικά βιώματα για το Μαυρουδή, ο οποίος αργότερα κλήθηκε να λάβει μέρος στις επόμενες συναυλίες της Σχολής ως μαθητής της. ¹⁵⁸

Η μεταπήδηση του νεαρού κιθαριστή στο Δημήτρη Φάμπα, καθηγητή του Εθνικού Ωδείου, που πραγματοποιήθηκε μέσω της Λίζας Ζώη το φθινόπωρο του

¹⁵⁴ Νότης Μαυρουδής, συνέντευξη στην εκπομπή της EPT2 «Μονόγραμμα», 3.11.2016.

¹⁵⁵ Βλ. Κοτρωνάκης, ό.π., σ. 55.

¹⁵⁶ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

¹⁵⁷ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

¹⁵⁸ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπα*, ό.π., σ. 110.

1959, ήταν αποτέλεσμα της συνεχούς ενασχόλησης του με τη μελέτη της κιθάρας και τον παρότρυνε να την αντιμετωπίσει με ακόμη περισσότερη σοβαρότητα. Τα μαθήματα με το Φάμπα πραγματοποιούνταν στο σπίτι του και ήταν μεγαλύτερα σε διάρκεια, καθώς υπήρχε περισσότερη άνεση χρόνου. Ο Φάμπας εκτός από τη διδακτική ικανότητα που κατείχε, είχε επιπλέον το χάρισμα να μεταφέρει το πάθος για τη μουσική στους μαθητές του, το οποίο πολύ γρήγορα απέκτησε και ο Μαυρουδής.¹⁵⁹ *«Με παρότρυνε να πηγαίνω σε συναυλίες, πολύ σημαντικό αυτό! Πήγαινα στις μαθητικές συναυλίες που έκανε τότε. Μία - δύο φορές πρόλαβα να πάω γιατί τις άλλες φορές έπαιζα κι εγώ [...] αυτό για μένα ήταν ένας μαγικός κόσμος, τον γνώρισα, μου άλλαξε όλη την ψυχοσύνθεσή μου και μ' έκανε να σκεφτώ ότι βεβαίως, κι εγώ θα μπορούσα να είμαι ένας απ' αυτούς που παίζουν κιθάρα και τους χειροκροτεί ο κόσμος».*¹⁶⁰

Η επιρροή του Φάμπα στους μαθητές του ήταν πολύ μεγάλη. Είχε το προνόμιο να μεταλαμπαδεύει με εξαιρετικό τρόπο τις γνώσεις του, παρά τις δυσκολίες και τις ελλείψεις της εποχής του στη μουσική παιδεία. Μαζί με το Γεράσιμο Μηλιαρέση, ήταν από τους πρώτους που η ενασχόλησή τους με την κιθάρα αποτέλεσε το μοναδικό βιοποριστικό τους επάγγελμα.¹⁶¹ Βασική μέριμνα του Φάμπα ήταν να μεταδώσει στους μαθητές του, όλες τις πληροφορίες και τις γνώσεις για το όργανο, που με πολύ κόπο είχε αποκομίσει. *«[...]Καταρχάς, ήταν άνθρωπος που σου έδειχνε τα πάντα, ό, τι γνώριζε στο έλεγε! Θυμάμαι, όταν τελειωνε το μάθημα, θα σε συνόδευε οπωσδήποτε στην πόρτα και πολλές φορές τον φώναζε η Τζένη, η χρήσιμη για την ζωή του, γυναίκα του. Ξεχνιότανε στην πόρτα επειδή, σου μιλούσε συνέχεια για την κιθάρα βεβαίως, κι έτσι η πόρτα του σπιτιού του ήταν ένα άλλο κομμάτι χρόνου, χρήσιμο κι αυτό που σου διέθετε. Δηλαδή, ενώ πήγαινε για να σου πει ένα “γεια σου”, σε κρατούσε στην πόρτα και σου έπιανε τη συζήτηση για αυτά που συζητιόντουσαν στο μάθημα ή εκείνα που είχαν προηγηθεί και συζητούσαμε· εδώ που τα λέμε, εγώ δεν μιλούσα πολύ, απλώς τον άκουγα! Πολλές φορές, αυτή τη συνήθεια την ακολουθούσε με όλους τους μαθητές του. Πολλές φορές, η Τζένη του φώναζε “έλα, βρε, Δημητράκη, σε περιμένει ο τάδε” μαθητής [...] κι έτσι, διέκοπτε με τα “άντε, γεια σου, γεια σου, θα τα πούμε την επόμενη εβδομάδα”. [...] Το θυμάμαι αυτό και πολλές φορές, όταν κάνω τώρα εγώ μάθημα εδώ στο σπίτι και τελειώνω με το μαθητή, τον ξεπροβοδίζω κι εγώ, κι έτσι θυμάμαι ότι τό 'χω πάρει από το δάσκαλό μου».*¹⁶²

Η θαλπωρή και η φροντίδα που έδειχνε ο Φάμπας στους μαθητές του, συχνά συνοδευόταν από αυστηρή πειθαρχία για την εκμάθηση του οργάνου και τη μελέτη του. Έτσι, πολλές φορές θεωρούσε ως χάσιμο χρόνου, μία ψυχαγωγική έξοδο, όπως τον κινηματογράφο. Ο νεαρός Μαυρουδής, αυτό τότε το εξέλαβε ως υπερβολή κι

¹⁵⁹ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 12.

¹⁶⁰ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

¹⁶¹ Τάσος Κολυδάς, «Η ανάθεση πρωταγωνιστικού ρόλου στην κιθάρα για την εκτέλεση σκηνικής μουσικής κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο· μια ιστορική – μουσικολογική προσέγγιση», *Ελληνική μουσική δημιουργία του 20^{ου} αιώνα για το λυρικό θέατρο και άλλες παραστατικές τέχνες – Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (πρακτικά συνεδρίου)*, Αθήνα, 2010, σ. 241.

¹⁶² Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

αποφάσισε να είναι πιο εγκρατής με τις πεποιθήσεις του δασκάλου του. Παρ' όλ' αυτά, η κινητοποίηση που εισέπραττε καθημερινά αντιστάθμιζε αυτές τις αμφισβητήσεις και τον ωθούσε όλο και περισσότερο στη μελέτη της κιθάρας.

Κατά τη δεκαετία του 1960, λόγω της συνεχιζόμενης αστικοποίησης του πληθυσμού, η κλασική κιθάρα ακολουθεί ανοδική πορεία επιτυχιών και δημοτικότητας. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από κοινωνική απελευθέρωση, αλλά και από πολιτιστική άνθηση. Το 1960 η κιθάρα εμφανίζεται ως σολιστικό όργανο με συμφωνική ορχήστρα κατά την πρώτη πανελλήνια εκτέλεση του *Κοντσέρτου αρ. 1, σε Ρε μείζονα*, σφ. 99, του Mario Castelnuovo-Tedesco από τον σολίστ Γεράσιμο Μηλιαρέση σε ραδιοφωνική εκπομπή και λίγες μέρες αργότερα, από τη Λίζα Ζώη σε ετήσια μαθητική συναυλία της Σχολής Φάμπα. Έτσι, τη χρονιά εκείνη εδραιώνεται ο ρόλος της κλασικής κιθάρας ως σολιστικό όργανο στην Ελλάδα, αντάξιο με τα υπόλοιπα κλασικά μουσικά όργανα.¹⁶³

Το περιβάλλον της οικογένειας των κιθαριστών της Σχολής του Φάμπα, στο οποίο εντάχθηκε ο νεαρός Μαυρουδής, του πρόσφερε το κίνητρο για εξέλιξη και συνεχή αναζήτηση. Οι ετήσιες συναυλίες της Σχολής δημιούργησαν μία ευγενή άμιλλα μεταξύ των μαθητών. Εκτός όμως από τις εμφανίσεις των Ελλήνων κιθαριστών, μεγάλο γόητρο για τους εκκολαπτόμενους καλλιτέχνες αποτέλεσαν και οι παρουσιάσεις ξένων κιθαριστών στην Ελλάδα. Το φημισμένο κιθαριστικό ντουέτο αποτελούμενο από την Ida Presti (1924-1967) και τον Alexandre Lagoya (1929-1999) έδωσε ρεσιτάλ στο Ωδείο Ηρώδου του Αττικού την 1^η Σεπτεμβρίου 1961. Η δεξιοτεχνία και η ερμηνεία του ντουέτου έμεινε αλησμόνητη στο αθηναϊκό κοινό.¹⁶⁴ Το γεγονός αυτό δεν θα μπορούσε παρά να αφήσει μια γλυκειά γοητεία στο νεαρό Μαυρουδή, ο οποίος λίγους μήνες πριν, τους είχε συναντήσει ως καλεσμένος στο φιλικό περιβάλλον, του σπιτιού του Φάμπα. «*Ήταν δοτικός και με τον τρόπο του επικοινωνιακός ο Φάμπας, ιδιαίτερα με τους μαθητές του. Η κα Τζένη, φιλόξενη πάντα, μαγείρευε και μας καλούσαν συχνά για φαγητό κι έτσι γινόntonτουσαν συναντήσεις, παίζαμε κιθάρα, συζητούσαμε, αστειευόμασταν σαν μία καλή παρέα. Κάποια μέρα μου λέει, “Έλα την Κυριακή το βράδυ για φαγητό γιατί έρχονται δύο μεγάλοι κιθαριστές από το Παρίσι και θα τους κάνουμε το τραπέζι”. “Ποιοι είναι δάσκαλε αυτοί;”. “Ο Λαγκόγια και η Πρέστι που θα παίζουν στο Ηρώδειο!” Ε, αντιλαμβάνεσαι ότι για μένα ήταν μεγάλη έκπληξη αυτό! Κι όλα συντελούσαν στο να φαίνονται, ακόμα πιο ευχάριστα από το ίδιο το περιβάλλον και τα μαθήματα που γίνονταν! Υπάρχει και μία φωτογραφία που είμαι κι εγώ μέσα, από εκείνη τη συνάντηση, εγώ σε μία γωνιά, έχοντας μπροστά μου το διάσημο ζευγάρι, δύο κιθαριστές παγκοσμίου φήμης που θα έπαιζαν στο Ηρώδειο. Βρισκόμουν μπροστά σ' αυτά τα ιερά τέρατα εγώ, μπροστά σ' αυτούς που με είχαν μαγέψει δισκογραφικά».*¹⁶⁵

¹⁶³ Βλ. Ανδρόνογλου, ό.π., σελ. 171.

¹⁶⁴ Τάσος Κολουδάς, «Τα πρώτα βήματα στις εκτελέσεις κοντσέρτων με κιθάρα στην Ελλάδα», περ. *Tar*, <http://www.tar.gr/content/content/print.php?id=127>, Διαδίκτυο, 10.2006

¹⁶⁵ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

Το καλλιτεχνικό του ντεμπούτο πραγματοποιήθηκε στο εξωτερικό, στο Ελσίνκι της Φιλανδίας, τον Αύγουστο του 1962. Εκεί, ο Μαυρουδής, μαζί με τη Λίζα Ζώη, πήρε μέρος στο Διεθνές Φεστιβάλ Ειρήνης και Φιλίας των Λαών, όπου έδωσε ένα μικρό ρεσιτάλ στο ένα από τα δύο μέρη μιας μουσικής εκδήλωσης. Επιπλέον, είχε την ευκαιρία να παίζει κιθάρα στο φιλανδικό κοινό και να ανοίξει τους ορίζοντές του, λαμβάνοντας περισσότερα μουσικά ερεθίσματα.¹⁶⁶ Οι εμπειρίες από τις πρώτες κιόλας συμμετοχές του σε συναυλίες και σε φεστιβάλ, αποδείχθηκαν πολύτιμα εφόδια για τις μελλοντικές του εμφανίσεις που κλήθηκε να πραγματοποιήσει ως κιθαριστής.

Ο Δημήτρης Φάμπας από τον Απρίλιο του 1962 εμφανιζόταν κάθε βράδυ στο κυκλικό θέατρο του Λεωνίδα Τριβιζά με την Ντόρα Γιαννακοπούλου στην παράσταση «Ένας Όμηρος», παίζοντας μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Η παράσταση σημείωσε θριαμβευτική επιτυχία. Ο χαρακτήρας του έργου, επηρεασμένος από τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν, συνέβαλε στη σύνδεσή του με τις ιδέες της Αριστεράς ως σύμβολο ελευθερίας και αντίστασης.¹⁶⁷ Εκεί, ο Μαυρουδής, ως μαθητής του Φάμπα, παρακολουθώντας την παράσταση, είχε την τύχη να γνωρίσει μερικές από τις προσωπικότητες του ελληνικού τραγουδιού, όπως το Μίκη Θεοδωράκη, το Μάνο Χατζιδάκι, το Μάνο Λοΐζο, το Χρήστο Λεοντή κ.ά. Έτσι, προέκυψε το ενδιαφέρον του για τη μουσική τους και το ελληνικό τραγούδι. Αργότερα, την ίδια χρονιά, ο Νότης Μαυρουδής βρέθηκε να συνοδεύει τη Ντόρα Γιαννακοπούλου στην μπουάτ «Συμπόσιο των Ευγενών» της Πλάκας, συστημένος από το δάσκαλό του, λόγω φορτωμένου προγράμματος του τελευταίου.¹⁶⁸

Η συνεργασία αυτή ήταν το έναυσμα για την ασχολία του Μαυρουδή με το ελληνικό τραγούδι, καθώς αποτέλεσε ένα από τα πρώτα επαγγελματικά του βήματα σε αυτό το χώρο. Αρχικά, το ρεπερτόριό τους περιλάμβανε αποσπάσματα από τη μουσική της παράστασης «Ένας Όμηρος». Στα διαλείμματα των είκοσι ή δεκαπέντε λεπτών που υπήρχαν κατά τη διάρκεια της παρουσίασης στην μπουάτ, ο Μαυρουδής ερμήνευε κομμάτια για κλασική κιθάρα στο ακροατήριο, το οποίο παρακολουθούσε με μεγάλη προσοχή και ενδιαφέρον.¹⁶⁹ *«Λοιπόν, μπαίνω κι εγώ μέσα σ' αυτήν την ιστορία με την ηθοποιό Ντόρα Γιαννακοπούλου. Προσωπικά έτσι ξεκινάω, δηλαδή, την πόρτα αυτή μου την άνοιξε ο Φάμπας. Εάν δεν έπαιρνε αυτή την πρωτοβουλία, το να με προτείνει ως αντικαταστάτη του, η πορεία μου θα ήταν διαφορετική· κατ' αρχάς αν δεν με ενδιέφερε το ελληνικό τραγούδι, ίσως και να μην το είχα ανακαλύψει! Απλώς όταν μπήκα μέσα σ' αυτή τη δουλειά, της κιθαριστικής συνοδείας, με το να συνοδεύω τα τραγούδια του Θεοδωράκη με την Ντόρα, άρχισαν τα... ζιζάνια μέσα μου να σαλεύουν! Δεν μπορούσα λοιπόν, να ασχοληθώ αποκλειστικά με την κλασική κιθάρα, γιατί είχα*

¹⁶⁶ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Ελσίνκι), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 8.1962

¹⁶⁷ Βλ. Κολυδάς, «Η ανάθεση πρωταγωνιστικού ρόλου στην κιθάρα για την εκτέλεση σκηνικής μουσικής κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο· μια ιστορική – μουσικολογική προσέγγιση», ό.π., σ. 243.

¹⁶⁸ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

¹⁶⁹ Ό.π.

*και τον άλλο μου εαυτό που σιγά – σιγά μεγάλωνε μέσα μου και ξαφνικά βρέθηκα με δύο στοιχεία δυναμικά και παράλληλα στη ζωή μου· απ’ τη μια, η κλασική κιθάρα και απ’ την άλλη, η δημιουργία τραγουδιών! Με μάγευε η συνοδεία τραγουδιών γιατί μπορούσα αυτά που μάθαινα ως συνοδός να τα μεταφέρω και στα δικά μου τραγούδια».*¹⁷⁰

Το πρώτο ατομικό ρεσιτάλ του Μαυρουδή, στις 9 Μαΐου 1963 στο «Νέο Θέατρο Αθηνών», αποτέλεσε σταθμό για τη μετέπειτα μελλοντική του καριέρα στο χώρο της κλασικής κιθάρας. Έλαβε μεγάλη ενθάρρυνση από το κοινό και αρκετή υποστήριξη από το Φάμπα στον τομέα της οργάνωσης. Επιπλέον, η κιθάρα με την οποία έπαιζε ο Μαυρουδής ήταν του Ισπανού κατασκευαστή Ignacio Fleta (1897-1977), την οποία του είχε δώσει ο δάσκαλός του. Τη χρονιά αυτή, η Σχολή Κιθάρας συμπλήρωνε τα δέκα χρόνια λειτουργίας της. Είναι γεγονός πως ο Φάμπας από πολύ νωρίς, πρόβαλε τους μαθητές του στο κοινό και τους ωθούσε με κάθε τρόπο στις δυσκολίες της καλλιτεχνικής σκηνης. Παρ’ όλ’ αυτά, αυτή η ευκαιρία ήταν μια ξεχωριστή διάκριση για το νεαρό κιθαριστή, ο οποίος εκπροσώπησε με υπευθυνότητα τη σχολή του.¹⁷¹

Ο Μαυρουδής συμμετείχε με “θρησκευτική ευλάβεια” σε όλες τις εκδηλώσεις και τις συναυλίες που διοργάνωνε το Εθνικό Ωδείο και η Σχολή του Φάμπα. Τις περισσότερες φορές η θέση του ήταν στο κλείσιμο του προγράμματος, ειδικά προς το τέλος των σπουδών του. Οι μουσικοκριτικές στις εφημερίδες, ως επί το πλείστον ήταν πολύ επαινετικές για τις εμφανίσεις του και η δημοσιότητά του είχε ήδη αναπτυχθεί από μικρή ηλικία. Επιπλέον, το γεγονός ότι για σχεδόν οποιαδήποτε συναυλία γραφόταν κάποιο μουσικοκριτικό σημείωμα, ήταν πολύ σημαντικό για τους καλλιτέχνες εκείνα τα χρόνια. Είχαν ένα παραπάνω κίνητρο για να δώσουν τον καλύτερό τους εαυτό πάνω στη σκηνή.

Ο νεαρός κιθαριστής, ήδη από τα πρώτα κιόλας χρόνια της μουσικής του πορείας, συγκαταλέχθηκε στις περιπτώσεις των καλλιτεχνών που υπηρετούσαν τη λόγια μουσική αλλά και το λεγόμενο “ελαφρό τραγούδι”. Σε αυτή την ενασχόληση βοηθήθηκε πολύ από την αποδοχή του κοινού, το οποίο “αγκάλιασε” τους ήχους της κιθάρας, τόσο στις αίθουσες συναυλιών όσο και στις μπουάτ.¹⁷² Η απήχηση της κιθάρας είχε αρχίσει να διευρύνεται πολύ σε κάθε μορφή ψυχαγωγίας, με αποτέλεσμα να γίνεται όλο και περισσότερο οικεία και δημοφιλής. Η συμμετοχή της κιθάρας σε κάθε μορφή τέχνης που συνδεόταν με το έντεχνο λαϊκό τραγούδι είχε γίνει περιζήτητη. Ο συνδυασμός των πολυφωνικών-αντιστικτικών δυνατοτήτων της κλασικής κιθάρας με την τραγουδιστική παράδοση της καντάδας και του λαϊκού

¹⁷⁰ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 8.3.2002

¹⁷¹ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, σ. 111.

¹⁷² Ο.π., σ. 280

τραγουδιού, ήταν μία πράξη της εποχής, η οποία συνδύαζε με τον πιο επιτυχημένο τρόπο τις έννοιες «έντεχνο» και «λαϊκό».¹⁷³

Η διπλή αυτή ενασχόληση, συχνά απομάκρυνε τη σκέψη του από το πρότυπο του κλασικού κιθαριστή ως σολίστ, την οποία πυροδοτούσε ο Φάμπας. *«Εγώ από ένα σημείο κι έπειτα, με το Φάμπα, είχα... ντοπαριστεί κι ήθελα, ονειρευόμουν να κάνω καριέρα ως σολίστας. Για μία περίοδο με είχε πιέσει και με παρέσυρε στο να ονειρευόμουν ότι θα γίνω έως και ο... αντικαταστάτης του... Σεγκόβια! Και έβλεπα στον ύπνο μου να με χειροκροτεί και να με δοξάζει ο κόσμος! Σιγά - σιγά θα πρέπει να πω ότι η παράλληλη επαφή με το τραγούδι, μου έδωσε αυτή την φαντασίωση, η οποία ήταν και νοσηρότατη. Δεν παρέμεινα πολύ σε αυτήν, ευτυχώς. Όμως, τα τραγούδια μου και αυτά τα έφτιαχνα με βάση την κιθάρα [...] και όταν τα τραγούδια μου ακουγόntonταν από το ραδιόφωνο, κολακεύονταν η μάνα μου και ο πατέρας μου καμάρωναν, όπως και οι συγγενείς, φίλοι μου, κ.λπ. Το ραδιόφωνο έλεγε “Και τώρα ένα καινούριο τραγούδι του συνθέτη Νότη Μαυρουδή”. Σήμερα δεν είναι έτσι, αλλά στην αρχή κολακεύεσαι τι να κάνουμε, υπάρχει και το ανθρώπινο στοιχείο. Όλα με έκαναν να πιστεύω ότι αυτή θα είναι η θέση μου, με αυτή θα συνεχίσω τη ζωή μου».*¹⁷⁴

Η Σχολή Κιθάρας του Φάμπα δεν πραγματοποιήσε καμία εμφάνιση από το 1963 έως και το 1967. Οι οικονομικές δυσκολίες, η έλλειψη μαθητών σε υψηλό επίπεδο παρουσίασης προγράμματος λόγω αποφοίτησης, καθώς και οι πολιτικές αναταραχές της περιόδου, ίσως ήταν μερικοί από τους παράγοντες.¹⁷⁵ Το διάστημα αυτό ο Μαυρουδής συμμετείχε στις υπόλοιπες συναυλίες που οργάνωνε το Εθνικό Ωδείο, καθώς και σε εκδηλώσεις έξω απ’ αυτό, λόγω της διπλής του ενασχόλησης και με το ελληνικό τραγούδι. Όμως, η απουσία του έγινε φανερή όταν αναγκάστηκε να διακόψει τα μαθήματα με το δάσκαλό του, καθώς κλήθηκε να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία, η οποία όπως αναφέρθηκε ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1965. Υπηρέτησε στα Ιωάννινα και ύστερα από δύο μήνες στην Αθήνα, στο Ραδιοφωνικό Σταθμό των Ενόπλων Δυνάμεων. Παρ’ όλ’ αυτά, δεν έχασε την επαφή του με τη μουσική και μάλιστα κατά την παραμονή του στο σταθμό, επί δέκα μήνες, είχε την ευκαιρία να δημιουργήσει εκπομπές.¹⁷⁶ Επιπλέον, τη χρονιά αυτή, ο Μαυρουδής έγινε ευρύτερα γνωστός με την απόκτηση του Α’ βραβείου στο Φεστιβάλ του Ελληνικού Τραγουδιού της Θεσσαλονίκης με το τραγούδι του *Ήταν μεγάλη η νύχτα*. Απέκτησε ευρύτερη αποδοχή και αναγνώριση από το καλλιτεχνικό περιβάλλον.

Ως πολιτικοποιημένο πρόσωπο, ο Μαυρουδής ανήκε στη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη, η οποία υποστήριξε τη συνέχεια ενδυνάμωσης και δράσης της αριστερής νεολαίας. Οι απόψεις του σε συνεντεύξεις σχετικά με τη μουσική του Μίκη Θεοδωράκη, αλλά και των πολιτικών του δράσεων προς το κοινωνικό κίνημα

¹⁷³ Βλ. Κολυδάς, «Η ανάθεση πρωταγωνιστικού ρόλου στην κιθάρα για την εκτέλεση σκηνικής μουσικής κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο· μια ιστορική – μουσικολογική προσέγγιση», ό.π., σ. 243.

¹⁷⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

¹⁷⁵ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 111.

¹⁷⁶ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 2.

κατηγορήθηκαν, με αποτέλεσμα να φυλακισθεί, όσο ήταν ακόμη στρατιώτης. Έτσι, ολοκλήρωσε τη θητεία του στη Δράμα στα τέλη του Μαρτίου 1967.¹⁷⁷ Αργότερα, στις 21 Απριλίου, είκοσι ημέρες μετά από την απόλυσή του από το στρατό, επιβλήθηκε η δικτατορία στην Ελλάδα με στρατιωτικό πραξικόπημα. Η νέα πολιτική κατάσταση προκάλεσε αναταραχή στη χώρα και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη Σχολή Φάμπα, η οποία υπέστη αρκετές ταλαιπωρίες, τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της δικτατορίας.¹⁷⁸ Επιπλέον, οι συναθροίσεις στους χώρους των μπουάτ θεωρήθηκαν επικίνδυνες για το πολιτικό καθεστώς της εποχής, το οποίο συρρίκνωσε κατά πολύ το ρόλο τους. Ο Μαυρουδής με αυτές τις εξελίξεις έχασε ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματός του.¹⁷⁹

Οι μαθητικές επιδείξεις της Σχολής του Φάμπα άρχισαν ξανά, με επόμενη αυτή στις 5 Μαΐου 1967 στο «Θέατρο Γκλόρια» που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της συμπλήρωσης των 30 χρόνων του Καλλιτεχνικού Γραφείου Αθηνών. Η συνεργασία του Φάμπα με το Γεώργιο Κουράκο, διευθυντή του Γραφείου, εξασφάλισε την οργάνωση των συναυλιών του.¹⁸⁰ Ο Μαυρουδής ήταν πλέον από τους τελειόφοιτους και ήδη αναγνωρισμένους μαθητές της Σχολής. Του δόθηκε αρκετές φορές η τιμή να κλείσει το πρόγραμμα τέτοιου είδους συναυλιών.

Το 1968 ταξίδεψε για πρώτη φορά στην Ιταλία, με σκοπό να συναντήσει τη μέλλουσα γυναίκα του, Βάσω Ντάκουρη, η οποία είχε ήδη εγκατασταθεί εκεί.¹⁸¹ Σε αυτό το διάστημα μελετούσε τα κομμάτια για το Δίπλωμά του, το οποίο και έλαβε επιστρέφοντας στην Ελλάδα, στις 9 Ιουνίου 1969, ύστερα από δύο μήνες μαθημάτων με το δάσκαλό του.¹⁸² Ο Μαυρουδής αποφοίτησε με την υψηλότερη διάκριση του ωδείου, η οποία ήταν «Άριστα παμψηφεί, Α΄ βραβείο και Αριστείο Εξαιρετικής Επιδόσεως με χρηματικό έπαθλο της Σχολής Φάμπα στη μνήμη του Μανώλη και της Χαρίκλειας Καλομοίρη».¹⁸³ Μερικά από τα κομμάτια του προγράμματος για το Δίπλωμά του, τα ετοιμάζε και για τον 4^ο Διεθνή Διαγωνισμό Κιθάρας του Μιλάνου, στον οποίο έλαβε μέρος στις 21 Ιουνίου 1969 και όπως αναφέρθηκε, κέρδισε το Α΄ βραβείο στη γ΄ κατηγορία.¹⁸⁴ Για το διαγωνισμό είχε ήδη προετοιμαστεί από την Ιταλία μερικούς μήνες νωρίτερα. *«Στην αρχή, βεβαίως, πήγα σε μια κομμόπολη έξω απ' το Μπάρι, στη Μολφέτα. Εκεί, έμεινα φιλοξενούμενος για να μελετήσω και να μάθω τα ιταλικά. Ήθελα να φύγω απ' την Ελλάδα και να ετοιμαστώ για το διαγωνισμό του Μιλάνο κι έτσι έμεινα εκεί, σ' ένα πολύ φιλικό σπίτι ενός γιατρού, μαζί με τη Βάσω, τη μετέπειτα γυναίκα μου, και έμεινα εκεί πέντε μήνες, μελετώντας απ' το πρωί ως το βράδυ, προσπαθώντας να μάθω τα στοιχειώδη στη γλώσσα. Με βοήθησε πολύ η Βάσω, βέβαια, γιατί μιλούσε καλά τα ιταλικά, όπως και οι φίλοι ιταλοί που έμεναν στο σπίτι. Ο*

---

¹⁷⁷ Ο.π.

¹⁷⁸ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπα*, ό.π., σ. 105.

¹⁷⁹ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 3.

¹⁸⁰ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπα*, ό.π., σ. 111.

¹⁸¹ Βλ. Δούση, «Χρονολόγιο Νότη Μαυρουδή», ό.π., σ. 3.

¹⁸² Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

¹⁸³ Εφ. *Έθνος*, 12.6.1969

¹⁸⁴ Εφ. *Έθνος*, 26.6.1969

γιατρός αυτός με τα παιδιά του, ήτανε φιλέλληνες που βοηθούσαν τις αντιστασιακές οργανώσεις των Ελλήνων και αυτό με ωφέλησε, γιατί ήμουν απομονωμένος και δεν έκανα τίποτα άλλο παρά από το να μελετάω κιθάρα από το πρωί ως αργά το βράδυ».¹⁸⁵

Η αποφοίτησή του από τη σχολή του Φάμπα, η εγκατάσταση της μέλλουσας γυναίκας του στην Ιταλία, καθώς και η επιτυχία του στον 4^ο Διεθνή Διαγωνισμό του Μιλάνου ήταν ικανοί παράγοντες για να πάρει την σημαντική απόφαση, για την επαγγελματική του σταδιοδρομία, να συνεχίσει τη σολιστική του καριέρα στην Ιταλία. Επιπλέον, η πολιτική κατάσταση της τότε τρέχουσας περιόδου ήταν πολύ αρνητική για την καλλιτεχνική πορεία του νεαρού κιθαριστή. «Εγώ αναγκάζομαι και φεύγω απ' την Ελλάδα γι' αυτόν το λόγο! Όχι γιατί με κυνηγούσανε πολιτικά, αλλά γιατί μ' έπνιγε αυτή η έλλειψη οριζόντων, να βλέπεις ότι θα μπορούσα να δημιουργήσω ένα μέλλον, να φτιάξω μία καριέρα, να προχωρήσει η ιστορία μπροστά. Με το πραξικόπημα του '67 όλ' αυτά ανεστάλησαν, γιατί η κιθάρα, η μουσική έχει ανάγκη, όπως και τ' άλλα όργανα, από μία ελευθερία! Μία ελεύθερη οικονομία και ατομικές ελευθερίες... Ελευθερίες στις σκέψεις, στις ατομικές αποφάσεις! Όλα αυτά με το πραξικόπημα έπαψαν να υπάρχουν! Ταράχτηκε όλη η ελληνική επικράτεια! Καινούργια ήθη, καινούργιες προσταγές επιβλήθηκαν μέσα στη χώρα, παραβιάσεις ατομικών δικαιωμάτων, όλ' αυτά έφτιαζαν ένα τοπίο πολύ ζοφερό».¹⁸⁶

Σε πολλές συνεντεύξεις του σε εφημερίδες μπορεί να διαπιστώσει κανείς την πικρία του για τη μοίρα του καλλιτέχνη εκείνης της εποχής.¹⁸⁷ Η επιλογή του για αναζήτηση σολιστικής καριέρας στην Ιταλία, εκτός από τις κατάλληλες συνθήκες που προετοίμασαν το έδαφος, ήταν άμεσα συνδεδεμένη και με τα γνωρίσματα των σπουδών του κατά τη διάρκεια της μαθητείας του με τον Φάμπα. Δηλαδή, είχε πλέον επέλθει μία ετοιμότητα και μία ωρίμανση για την καλλιτεχνική σκηνή, η οποία είχε καλλιεργηθεί σε διάρκεια χρόνων, μέσα από τις εμπειρίες και τα βιώματά του.¹⁸⁸ Το ενδιαφέρον του είχε στραφεί αποκλειστικά στην κλασική κιθάρα και στην επιθυμία σολιστικής καριέρας.

---

¹⁸⁵ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

¹⁸⁶ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 8.3.2002

¹⁸⁷ Εφ. Φαντάζιο, 27.1.1970

¹⁸⁸ Βλ. Κολυδάς, Δημήτρης Φάμπας, ό.π., σ. 113.

Περίοδος Ιταλίας

Ύστερα από την επιτυχία του στο διαγωνισμό του Μιλάνου, εγκαταστάθηκε στην παραθαλάσσια πόλη της Ιταλίας, Μολφέτα, μαζί με τη μέλλουσα γυναίκα του. Τους φιλοξενούσε ένας φίλος τους γιατρός, ο Antonio Gadaletta. Αυτή ήταν μία πολύ παραγωγική περίοδο για το Μαυρουδή, ο οποίος είχε πολύ χρόνο και ηρεμία στη διάθεσή του για να ασχοληθεί με τη μελέτη της κιθάρας. Στη Μολφέτα παρέμεινε για έξι μήνες. Το διάστημα αυτό ασχολήθηκε με καινούριο ρεπερτόριο, με τη διεκδίκηση βραβείων σε διαγωνισμούς, καθώς και με την οργάνωση των πρώτων του ρεσιτάλ στην Ιταλία με τη βοήθεια του προέδρου της Ακαδημίας του διαγωνισμού του Μιλάνου, Vincenzo Degni.¹⁸⁹ Η μελέτη του ήταν αρκετά αποδοτική. Ο νεαρός κιθαριστής ένοιωθε πως έπρεπε να δώσει πολύ μεγάλη σημασία σε αυτά τα ρεσιτάλ, καθώς τα θεωρούσε ως την αρχή της καριέρας του στην Ιταλία. Το πρώτο του ρεσιτάλ πραγματοποιήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 1969, στο θέατρο της πόλης «Circolo Culturale», με 300 άτομα για ακροατήριο.¹⁹⁰

Με στόχο ν' αναπτύξει τις καλλιτεχνικές του συναναστροφές και να εξελιχθεί επαγγελματικά, μετακόμισαν στην Πάδοβα. Ήλπιζε πως οι οικονομίες τους θα βελτιωθούν σε μία μεγαλύτερη πόλη με περισσότερη ανάπτυξη στον καλλιτεχνικό τομέα. Οι γνωριμίες του με ανθρώπους του μουσικού κόσμου άρχισαν να αυξάνονται. Εκτός από τα οργανωμένα ρεσιτάλ του στην Ιταλία, ο Μαυρουδής έδωσε και πολλά ιδιωτικά ρεσιτάλ σε ευκατάστατα σπίτια της αστικής τάξης των Ιταλών.¹⁹¹

Μετά από περίπου εννέα μήνες παραμονής στην Ιταλία, ο Μαυρουδής επέστρεψε το Φεβρουάριο του 1970 στην Αθήνα για να δώσει το ρεσιτάλ του στις 12 του μήνα, στην αίθουσα «Φ.Σ. Παρνασσός» και για να παντρευτεί τη Βάσω Ντάκουρη στην πατρίδα του. Στο γάμο τους, το ζεύγος Δημήτρης και Τζένη Φάμπα ήταν κουμπάροι. Μαθαίνουμε από συνεντεύξεις του σε εφημερίδες πως του προτάθηκε η έδρα της κιθάρας στην Μουσική Ακαδημία του Μιλάνου. Βασικός παράγοντας αυτής της τιμητικής πρότασης αποδείχθηκε το βραβείο που απέσπασε στο διαγωνισμό, καθώς και η συνεχής παρουσίαση του σε ατομικά ρεσιτάλ. Ο Μαυρουδής είχε σκοπό ν' αναλάβει τα διδακτικά καθήκοντά του στην Ακαδημία, αφού πρώτα θα βελτίωνε τη γνώση της ιταλικής γλώσσας.¹⁹²

Ο Μαυρουδής αμέσως μετά την επιστροφή του στην Ιταλία, μετακόμισε στο Μιλάνο στις 12 Μαΐου 1970.¹⁹³ Στην αρχή οι οικονομικές δυσκολίες που είχε ν' αντιμετωπίσει ήταν τεράστιες και τα προβλήματα της καθημερινότητας τον αποσπούσαν από τη μελέτη του. Παρ' όλ' αυτά, η καλλιτεχνική του δράση άρχισε ολοένα να μεγαλώνει και η συχνότητα των ρεσιτάλ του αυξήθηκε. *«Έζησα κατά βάση στο Μιλάνο και αυτό μου έδωσε την ευκαιρία να εμφανίζομαι σε διάφορα ρεσιτάλ και σε άλλες χώρες, γιατί η πόλη ήταν προσβάσιμη και εύκολη στην επικοινωνία ώστε να*

¹⁸⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.1969

¹⁹⁰ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.12.1969

¹⁹¹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 14.1.1970

¹⁹² Εφ. *Φαντάζιο*, Αθήνα, 24.2.1970

¹⁹³ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 12.5.1970

βρίσκομαι εύκολα με φιλόμους, οι οποίοι οργάνωναν διάφορα “events”. [...] Το Μιλάνο είναι μουσική πόλη, που σημαίνει ότι όσοι πήγαιναν σε συναυλίες, δεν πήγαιναν τυχαία αλλά ως βαθείς φιλόμουσοι. Πήγαιναν για να παρακολουθήσουν τις συναυλίες και το κοινό δεν ήταν μόνο κιθαριστικό. Δεν ήταν σαν εμάς, στη χώρα μας, όπως παλαιότερα που γεμίζαμε τον Παρνασσό κάποτε μόνο οι κιθαρόφιλοι. Ο Παρνασσός χωρούσε 600 άτομα. Εκεί, σε συναυλίες με κιθάρα, που είχαν κόσμο, όλοι ήταν γνώριμοι, είμασταν εμείς κι εμείς δηλαδή. Οι αίθουσες που γίνονταν τα ρεσιτάλ στην Ιταλία ήταν μέσα σε παλιές πλούσιες βίλες. Δεν τα γκρεμίζουν εκεί τα κτήρια. Ερχόμουν σε επαφή με ένα ενημερωμένο κοινό, το οποίο αν δεν είχε ακούσει τα κομμάτια, τουλάχιστον ήξερε το στυλ μιας μουσικής που ερμήνευες. [...] Δεν θυμάμαι να υπήρχε κακή υποδοχή στις συναυλίες που έδινα».¹⁹⁴

Επιπλέον, το διάστημα αυτό, είχε τη δυνατότητα να παραδίδει ιδιαίτερα μαθήματα κιθάρας στο σπίτι του, εκτός από τη διδασκαλία του στην κρατική σχολή μουσικής του Μιλάνου, η οποία του είχε πλέον λύσει το πρόβλημα της επιβίωσής του στην Ιταλία. «Στην αρχή τα έσοδα όπως αντιλαμβάνεσαι, ήταν πάρα πολύ λίγα κι εγώ έπρεπε ν’ αρχίσω να έχω μία δράση κιθαριστική. Προκηρύσσεται ένας διαγωνισμός για τη *Scuola Civica di Musica*, είναι η αντίστοιχη Μουσική Ακαδημία του δήμου του Μιλάνου. Παίρνουν μέρος δεκαπέντε περίπου κιθαριστές, από διάφορες χώρες, και Ιταλοί αλλά και από παραπλήσιες χώρες, Γαλλία, Γερμανία, Πορτογαλία [...] και μου δίδεται η καλύτερη βαθμολογία κερδίζοντας την έδρα της κλασικής κιθάρας, ως καθηγητής. Και αρχίζει η μισθοδοσία, αρχίζω νά ’χω μισθό, πράγμα το οποίο με βοήθησε πολύ στη διαμονή μου».¹⁹⁵

Η σχολή πριν το καλοκαίρι διοργάνωνε εξετάσεις για τον έλεγχο της προόδου των μαθητών και ο Μαυρουδής είχε ως καθήκον να τους προετοιμάζει κατάλληλα. Επίσης, τους ωθούσε να συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς, όπως στο Διεθνή Διαγωνισμό Κιθάρας του Μιλάνου. Είχε αναπτύξει καλές σχέσεις με τους μαθητές και τους συνεργάτες της Σχολής, οι οποίοι συνήθως παρευρίσκονταν στα ρεσιτάλ του.¹⁹⁶ Όσο διάστημα παρέμεινε στην Ιταλία, είχε την ευκαιρία να δει από κοντά πολλούς καλλιτέχνες και κιθαριστές, εμπλουτίζοντας με αυτόν τον τρόπο τα μουσικά του ερεθίσματα. Ένα από τα ρεσιτάλ που παρακολούθησε ήταν αυτό του Andrés Segovia, το χειμώνα του 1971, στη Σκάλα του Μιλάνου. Ήταν η πρώτη φορά που κατάφερε να τον ακούσει σε ρεσιτάλ. Το θέατρο ήταν γεμάτο με περίπου 2.000 άτομα, τα οποία χειροκρότησαν το μεγάλο πρωτεργάτη της κιθάρας, καλώντας τον πέντε επανειλημμένες φορές στη σκηνή.¹⁹⁷

Σε αυτή την περίοδο, της παραμονής του στην Ιταλία, η σχέση του με το Φάμπα πήρε μία επιπλέον σημαντική διάσταση. Η αλληλογραφία μαζί του, μας αποκαλύπτει τη σημαντική βοήθεια που έλαβε σε όλα τα επίπεδα, τόσο από τον ίδιο το δάσκαλό του, όσο και από τη γυναίκα του, τη Τζένη Φάμπα. Η επικοινωνία τους

¹⁹⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

¹⁹⁵ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

¹⁹⁶ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 4.3.1971

¹⁹⁷ Επιστολή αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), χ.χ.

ήταν συχνή και αυτό μας δίνει πολλές πληροφορίες για τις συνθήκες που είχε ν' αντιμετωπίσει ο νεαρός κιθαριστής στην καινούρια αυτή δοκιμασία. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της αλληλογραφίας τους, ο Φάμπας αφιέρωσε στο Μαυρουδή το έργο *Roeme*, το οποίο συνέθεσε στο διάστημα μεταξύ 1967-1972.¹⁹⁸ Αυτή η "χειρονομία" ήταν πολύ συγκινητική για το νεαρό κιθαριστή, ο οποίος θεωρούσε πως σε αυτό το κομμάτι ο Φάμπας χρησιμοποίησε ένα διαφορετικό ύφος από εκείνο της μουσικής του προσωπικότητας.¹⁹⁹ Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται για αποτύπωση της προσωπικότητας του Μαυρουδή σε μουσική, αλλά όπως αποκαλύπτει και ο τίτλος του έργου την περίοδο που γράφτηκε, «Ποίημα για έναν ξενιτεμένο», είχε σαν στόχο του να μεταφέρει ένα αισιόδοξο μήνυμα συμπαράστασης.²⁰⁰

Παρά τη συνεχή ανάπτυξη της επαγγελματικής του καριέρας στην Ιταλία, ο Μαυρουδής ποτέ δεν έχασε το ενδιαφέρον του για το ελληνικό τραγούδι και τις εξελίξεις του στην Ελλάδα. Μια απόδειξη αυτού του γεγονότος είναι ότι αμέσως μετά την κυκλοφορία των δίσκων του Μάνου Χατζιδάκι, «Ρυθμολογία» (1971) και «Της γης το χρυσάφι» (1971) σε 33 στροφές, ο Μαυρουδής ζήτησε από τη Τζένη Φάμπα, την άμεση αποστολή τους στην Ιταλία. Σε επιστολή του αποκαλύπτει: «*Έχω ανάγκη να τους έχω και να τους ακούσω. Αλίμονο αν χάσω την επαφή μου με την καλή ελληνική μουσική. Με ενδιαφέρει πάνω στη δουλειά μου*».²⁰¹

Μέχρι το τέλος της ακαδημαϊκής χρονιάς του 1974, η ζωή του στην Ιταλία, με τον πρωταγωνιστικό ρόλο του σολίστ, είχε πάρει πλέον το δρόμο της. Όμως, οι συγκυρίες και πολύ περισσότερο η αλλαγή των επιθυμιών του, άλλαξαν τα σχέδια του για το επόμενο ακαδημαϊκό έτος. Ένας από τους παράγοντες και ίσως ο βασικότερος, ήταν η πτώση της επτάχρονης δικτατορίας στην Ελλάδα, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 23 Ιουλίου του 1974. Το γεγονός αυτό δεν άφησε αμέτοχο το Μαυρουδή. Η ανάγκη του για παραγωγή και δημιουργία μέσα στην Ελλάδα ξαναζωντάνεψε. Δεν μπορούσε να αγνοήσει αυτή την καλλιτεχνική πλευρά του, η οποία είχε ήδη αναπτυχθεί από μικρή ηλικία. Στα τέλη του 1974 και σε συνέχεια της αναζωπύρωσης της ενασχόλησης του με το ελληνικό τραγούδι, ο Μαυρουδής δημοσίευσε ένα άρθρο σχετικά με την ελληνική δημοτική-λαϊκή μουσική, με τίτλο «*La musica popolare greca*» στο ιταλικό περιοδικό «*Strumenti e musica*» με 50.000 αντίτυπα σε κυκλοφορία.²⁰² «*Όταν έπεσε η χούντα, κορυφώθηκε μέσα μου αυτό που πιάνει συνήθως τους Έλληνες· νόστος για την πατρίδα, για να συμμετάσχω σε μία κοινωνική επανατοποθέτηση στη χώρα μου, μέσα από τα πολιτικά κινήματα και τις οργανώσεις. Επέστρεψα στην Ελλάδα το 1975. Αυτό με έκανε να ενταχθώ κοινωνικά,*

¹⁹⁸ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 123.

¹⁹⁹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 5.11.1970

²⁰⁰ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 296.

²⁰¹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Τζένη Φάμπα (Αθήνα), 10.1.1972

²⁰² Απόκομμα περ. *Strumenti e musica*, 12.1974 και απόκομμα περ. *Strumenti e musica*, 3.1975. Το άρθρο δημοσιεύτηκε σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος δημοσιεύτηκε το Δεκέμβριο του 1974 και το δεύτερο μέρος, το Μάρτιο του 1975.

πνευματικά και μουσικά πλέον στη χώρα μου, ώστε ν' απορροφηθώ από τα ρεύματα της εποχής από το 1975».²⁰³

Ένας ακόμη λόγος για τον επαναπατρισμό ήταν η γέννηση του γιου του Χάρη, στο τέλος της άνοιξης του 1975. Αμέσως μετά, το καλοκαίρι, ο Μαυρουδής με την οικογένειά του επέστρεψε στην Ελλάδα, εγκαταλείποντας τη σολιστική του καριέρα στην Ιταλία. «Γεννιέται στο Μιλάνο το πρώτο μας παιδί, ο Χάρης, το 1975 και δεν με κρατάει πια τίποτα! Όταν γεννιέται ένα παιδί και είσαι μόνος σε άλλη χώρα με την γυναίκα σου, μόνοι μας, σε μία χώρα που δεν έχουμε τους γονείς, το φιλικό περιβάλλον που μεγαλώσαμε μαζί, νιώθεις μοναξιά και ανασφάλεια! Απ' την άλλη μεριά, είχα μία κιθαριστική καριέρα η οποία συνεχώς, βελτιωνόταν. Μου πρότειναν μάλιστα, από την Γερμανία, ν' αναλάβω την έδρα της κλασικής κιθάρας, να διδάξω στο Κονσερβατόριο του Αμβούργου, με μεγάλο μισθό για το πλαίσιο της εποχής. Ήταν δέλεαρ! Της λέω, "Βάσω, θέλω να γυρίσω στην Ελλάδα". Η Βάσω ήταν έγκυος και ήθελε κι εκείνη την επιστροφή κι έτσι, παίρνουμε την απόφαση να γεννηθεί το παιδί στην Ιταλία και να φύγουμε μετά. Ήτανε οκτώ μηνών έγκυος όταν πήραμε την απόφαση. Γίνεται και η πτώση της Χούντας το 1974 και έναν χρόνο μετά, το '75, μαζεύουμε τα πράγματα, μετά την γέννηση του Χάρη και μετά από ένα μήνα επιστρέφουμε οριστικά στην Ελλάδα!».²⁰⁴

---

²⁰³ Νότης Μαυρουδής, συνέντευξη στην εκπομπή της EPT2 «Μονόγραμμα», 3.11.2016.

²⁰⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

Σταδιοδρομία στην Ελλάδα

Ο Νότης Μαυρουδής, μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, παρά τις δυσκολίες αναπροσαρμογής, συνέχισε τη σολιστική του πορεία για αρκετά χρόνια ακόμα. Όμως, το ενδιαφέρον του εκείνη την περίοδο, άρχισε να στρέφεται προς το ελληνικό τραγούδι, στο οποίο αφιέρωνε τον περισσότερο χρόνο. *«Δεν υπάρχει τίποτα άλλο. Η κινητήριος δύναμη που με κάνει να φύγω από την Ιταλία είναι η αλλαγή στην Ελλάδα το 1974. Και δεν γίνεται απλώς επειδή αλλάζει η πολιτική κατάσταση. Ήδη έχω αισθανθεί ότι μου λείπει η μια πλευρά της ζωής μου! Έχω βέβαια, την κλασική κιθάρα αλλά μου λείπει το τραγούδι. Δεν μπορώ να δράσω τραγουδιστικά. Έπεσε στα χέρια μου ένα βιβλίο του Μάνου Χατζιδάκι με ποιήματά του, από τη “Μυθολογία”, έτσι τιτλοφορείται το βιβλίο και μελοποίησα μερικά από τα ποιήματά του. Μου έστειλε και κάποιους στίχους ο ποιητής Άκος Δασκαλόπουλος και μελοποιούσα κάποια τραγούδια πάνω σε μία ιδέα του Άκου. Μια μέρα με παίρνει τηλέφωνο και μου λέει: “ρε συ, τον γνωρίζεις τον Θεόφιλο, τον λαϊκό ζωγράφο;”. Του λέω, “Βεβαίως και τον γνωρίζω!”. Οντως γνώριζα τις ζωγραφίες του λαϊκού ζωγράφου· μου λέει, “ξέρεις έχω μία ιδέα, να πάρουμε δώδεκα πίνακές του, και να γράψω στίχους που να περιγράφουν τις ζωγραφίες του”. Του λέω εν συντομία, “ Άκο, πολύ ωραία η σκέψη. Όταν τα γράψεις, στείλτα μου”. Και μου στέλνει στίχους, πάρα πολύ ωραίους, τους μελοποιώ και τους βάζω σε ένα συρτάρι το οποίο γεμίζει με τραγούδια καινούργια! Γίνεται και η αλλαγή, λοιπόν, η πτώση της χούντας και τα λοιπά, και ήθελα να επιστρέψω στην Ελλάδα, να μπορέσω να έρθω σε επαφή και πάλι με τη δισκογραφία, γιατί είχα ξεκινήσει δισκογραφία πριν την Ιταλία και κάποια στιγμή δημιουργείται κενό στη δισκογραφική μου παρουσία».*²⁰⁵

Την επόμενη ακαδημαϊκή χρονιά, ο Μαυρουδής διορίστηκε καθηγητής στο Εθνικό Ωδείο.²⁰⁶ Όμως, η προσωπική μελέτη της κιθάρας είχε έρθει αναπόφευκτα σε δεύτερη μοίρα. *«Αυτή ήταν λοιπόν η δράση μου και το 1975 επέστρεψα στην Ελλάδα, όπου όπως αντιλαμβάνεσαι, η πραγματικότητα με προσγείωσε και πρώτα απ’ όλα οι ευκαιρίες για συναυλίες, για ατομικά ρεσιτάλ ήταν πολύ λίγες και μοιραία, επειδή με την επιστροφή μου στην Ελλάδα άρχισα και πάλι την τραγουδιστική μου δράση, γιατί την είχα και πριν φύγω, μόνο που ήταν σε ήπιους και χαλαρούς τόνους. Μετά το 1975, ξανάρχισα να μπαίνω μέσα στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού με πολλή ενέργεια, δυναμική και δράσεις. Αυτό, αντιλαμβάνεσαι βέβαια, ότι με έκανε να μειώνω όλο και περισσότερο τη μελέτη της κλασικής κιθάρας και επίσης το 1975 επέστρεψα με ένα μωρό, το πρώτο μας παιδί, ο Χάρης. Μετά από δύο χρόνια γεννιέται και το δεύτερο παιδί, η Ροδή. Σκέψου ότι θυμάμαι και έχω και φωτογραφίες δηλαδή, να μελετάω στο σπίτι και να έρχεται ο Χάρης πάνω, το μικρό να έρχεται να παίζει με τις χορδές... Καταλαβαίνεις το είδος μελέτης που έκανα, συν το γεγονός πως για λόγους βιοποριστικούς είχα πολλά ιδιαίτερα μαθήματα που δίδασκα».*²⁰⁷

²⁰⁵ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

²⁰⁶ Βλ. Δούση, ό.π., σ. 3.

²⁰⁷ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

Ο Μαυρουδής άρχισε να ελαττώνει σταδιακά τα ατομικά ρεσιτάλ του ή να τα περιορίζει μόνο στο πρώτο μέρος μιας συναυλίας. Μετά τη συνεργασία του με τους τραγουδιστές Πέτρο Πανδή και Γιάννη Σαμσιάρη, η οποία έγινε μερικά χρόνια μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα (1979), οι συναυλίες αυτές είχαν διπλή ιδιότητα όπως ήταν και η διπλή ιδιότητα του κιθαριστή. Έτσι, η πλειοψηφία των συναυλιών του από αυτό το διάστημα είχε τη μορφή: Ρεσιτάλ κλασικής κιθάρας, στο πρώτο μέρος, από το Νότη Μαυρουδή και ελληνικό τραγούδι, στο δεύτερο μέρος, με έναν από τους δύο παραπάνω τραγουδιστές και με συνοδεία κιθάρας.

Ως αποδεδειγμένα πολυάσχολη προσωπικότητα, ο Μαυρουδής με πολλή προσπάθεια και κόπο ξεκίνησε να εκδίδει το περιοδικό κιθάρας *Tar* το Μάιο του 1982. Ο τίτλος του σημαίνει «χορδή» στα αρχαία Περσικά.²⁰⁸ Αυτή η σκέψη, της κυκλοφορίας ενός περιοδικού, είχε ήδη καλλιεργηθεί από τη συγγραφική του συμμετοχή στο ιταλικό περιοδικό *Strumenti e musica*.²⁰⁹ Τα δεκατρία τεύχη του περιλαμβάνουν άρθρα, συνεντεύξεις και σχόλια για την κιθάρα, αποτελώντας σημαντική πηγή πληροφοριών για το κιθαριστικό περιβάλλον της εποχής. Ακόμη, αφορούσε μία ευρύτερη κιθαριστική δραστηριότητα, καθώς ήταν μία επιπλέον αφορμή για την πρόσκληση ξένων κιθαριστών για ρεσιτάλ στην Ελλάδα. Το περιοδικό ξεκίνησε με εξαμηνιαία κυκλοφορία και εξελίχθηκε σε τριμηνιαία. Όμως, ο Μαυρουδής ήταν ο μόνος οικονομικά υπεύθυνος για την έκδοση του περιοδικού και έτσι, οι οικονομικές δυσκολίες του αποδείχθηκαν ανασταλτικές.²¹⁰ Το τελευταίο τεύχος κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 1986.²¹¹

Το τελευταίο ατομικό ρεσιτάλ του Μαυρουδή πραγματοποιήθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 1984, στο Βρετανικό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης.²¹² «Κάποια στιγμή, στο Βρετανικό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, είχα ένα ρεσιτάλ και παίζοντας, ήταν ένα κομμάτι του Bach και το θυμάμαι πως ήταν το *Prelude* του Johann Sebastian Bach από τη σουίτα BWV 997. Στη μέση του κομματιού, ζέχασα μία νότα, και ξέρεις αυτά είναι μια αλυσίδα από νότες· αναγκάζομαι εκείνη τη στιγμή να ξεκινήσω πάλι από την αρχή το κομμάτι. Είχα μπλοκάρει και η αγωνία μου ήταν, φτάνοντας στο ίδιο σημείο αν θα το βρω, αν θα το θυμηθώ και μου συμβαίνει η ίδια αμηχανία· δεν το θυμήθηκα. Η αγωνία μου αν θα το θυμηθώ ή όχι με έκανε να το ξαναχάσω· δεν μπορούσα να συνεχίσω και αποφάσισα να σταματήσω το κομμάτι! Την άλλη μέρα, ή μάλλον τη νύχτα εκείνη, παίρνω την απόφαση ότι πρέπει να σταματήσω το “σολιστιλίκι”. Είχα δει πολλές φορές το Φάμπα σε συναυλίες, του συνέβαιναν πολλές φορές αυτά και δεν άντεχα να επαναλάβω εγώ ένα τέτοιο μοντέλο. Πρέπει να πάρω μία απόφαση... Και παίρνω την απόφαση εκείνη τη νύχτα, στην οποία δεν κοιμήθηκα, πρέπει να σου πω... Πρέπει να διαλέξω: ή να αφιερωθώ στο να κάνω το σολίστα απομονωμένος από τα πάντα, ή δεν υπάρχει εναλλακτική. Τέλος πάντων, συνέχισα και έκανα συναυλίες, αλλά

²⁰⁸ Περ. *Tar*, Αθήνα, 1982, τ. 1-2.

²⁰⁹ Βλ. Δούση, ό.π., σ. 3.

²¹⁰ Ό.π., σ. 10.

²¹¹ Περ. *Tar*, Αθήνα, 1986, τ. 13. Το περιοδικό ξεκίνησε εκ νέου την κυκλοφορία του το 2006 στο Διαδίκτυο και συνεχίζει έως σήμερα.

²¹² Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Βρετανικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 14.2.1984

*με άλλο ρεπερτόριο πια. Τα τραγούδια μου, που εκεί, λίγο αυτοσχεδιαστικά και τα λοιπά, μπορείς να ελιχθείς. Είναι μια άλλη διαδικασία...».*²¹³

Το συμβάν αυτό θα λέγαμε πως δεν ήταν η αιτία, αλλά η αφορμή για την οριστική εγκατάλειψη της σολιστικής του καριέρας, καθότι την τελευταία αυτή περίοδο, είναι γεγονός πως ο αριθμός των ρεσιτάλ αυξάνεται και οι χώρες που επισκέπτεται, όπως Γερμανία, Ηνωμένες Πολιτείες, Γαλλία, Αυστρία κ.λπ., είναι όλο και σημαντικότερες για την καλλιτεχνική του δραστηριότητα. Μπορεί η πλειονότητα των εμφανίσεων να συνδυάζει τραγούδι με κιθάρα, όμως υπήρχαν πολύ καλές προοπτικές για την σολιστική του καριέρα. Παρ' όλ' αυτά, ο ίδιος συνειδητά αφιέρωνε περισσότερο χρόνο και αφοσίωση στη σύνθεση. Φυσικά, η αγάπη του Μαυρουδή για την κιθάρα συνέχισε να ζει μέσα από τα τραγούδια του, τα οποία διαθέτουν την πολυφωνική τεχνική της κλασικής κιθάρας, τη διδασκαλία του και ολόκληρη τη μουσική προσφορά του. Εξάλλου, ήδη από τα πρώτα χρόνια του μουσικού του ταξιδιού, υπηρέτησε με ευλάβεια το καθήκον του καλλιτέχνη τόσο στη λόγια μουσική όσο και στο ελληνικό τραγούδι. Η χρονολογία του 1985 τοποθετείται ως χρονικό όριο στην παρούσα εργασία, καθώς ο ίδιος αποκάλυψε σε συνεντεύξεις του, πως αυτή ήταν η χρονιά που αποφάσισε τη διακοπή της πορείας του ως σολίστ κλασικής κιθάρας. *«Προτίμησα λοιπόν, να σταματήσω τη σολιστική μου καριέρα, η οποία δεν ξέρω πόσο θα βελτιωνόταν στην Ελλάδα, με τόσες παράλληλες ασχολίες και να αφιερωθώ στη δική μου δημιουργία, που είναι σε τραγουδιστική μορφή».*²¹⁴

---

²¹³ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019. Το παραπάνω κομμάτι, στο οποίο αναφέρεται ο Μαυρουδής, δεν αναγράφεται στο τυπωμένο πρόγραμμα του ρεσιτάλ. Ίσως πρόκειται για κάποια αλλαγή της τελευταίας στιγμής ή για μία εκτέλεση σε επανάκληση στην σκηνή.

²¹⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

Τα Χαρακτηριστικά του ως Εκτελεστής

Η τεχνική

Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, η Ελλάδα είχε σχεδόν πλήρη άγνοια για τις ικανότητες και την τεχνική της κιθάρας. Το επίπεδο της γνώσης των τεχνικών του οργάνου που εφαρμόζονταν κατά την εκτέλεση ήταν πολύ χαμηλό. Οι συνθήκες που επικρατούσαν, όπως η αποκατάσταση από τον β' παγκόσμιο πόλεμο, η αντίληψη της κιθάρας ως καθαρά λαϊκού οργάνου, αλλά και η αδυναμία επικοινωνίας με καλλιτέχνες του εξωτερικού, δεν επέτρεπαν τη διάδοση των πληροφοριών στον ελλαδικό χώρο. Η έλλειψη οργανωμένης ύλης, μεθόδου διδασκαλίας και ρεπερτορίου, καθιστούσαν σχεδόν αδύνατη την επαγγελματική ενασχόληση με το όργανο, καθώς και την ανάδειξη Ελλήνων καλλιτεχνών σε σολιστικό επίπεδο.²¹⁵

Η διδασκαλία της κιθάρας, σε σχέση με τα υπόλοιπα όργανα, άργησε χαρακτηριστικά να συμπεριληφθεί στα ωδεία. Οι πρώτες τάξεις δημιουργήθηκαν το 1945 από το Ελληνικό Ωδείο και το 1946 από το Εθνικό Ωδείο.²¹⁶ Παρ' όλο τις αντίξοες αυτές συνθήκες, ο Δημήτρης Φάμπας, στις αρχές της δεκαετίας του '50, ήταν από τους ελάχιστους κιθαριστές που αποφάσισαν να ασχοληθούν με την κιθάρα σε καθαρά σολιστικό και βιοποριστικό επίπεδο. Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε ήταν τεράστιες, όμως μέχρι το τέλος της δεκαετίας είχε καταφέρει να συλλέξει έγκυρες πληροφορίες για την τεχνική υψηλών απαιτήσεων σε μία ενιαία μέθοδο εκτέλεσης.²¹⁷ Επιπλέον, παρά την έλλειψη της γνώσης ξένης γλώσσας, η οποία στάθηκε ως τροχοπέδη για την επικοινωνία του στο εξωτερικό, ο ίδιος κατάφερε να γίνει δεκτός στη Μουσική Ακαδημία «Chigiana» της πόλης Σιένα στην Ιταλία. Εντάχθηκε στο τμήμα των προχωρημένων, με καθηγητή τον Andrés Segovia, στα θερινά μαθήματα του 1955 και του 1956, με συμμαθητές τον John Williams, Ruggero Chiesa, κ.ά. Η επικοινωνία τους βασίστηκε σε οπτικά κι ακουστικά παραδείγματα, στα οποία ο Φάμπας έπρεπε να δίνει τη μέγιστη παρατηρητικότητα κι αντίληψη.²¹⁸

Ο Andrés Segovia ανέπτυξε νέες τεχνικές παραγωγής ήχου, οι οποίες επέτρεπαν τη διάδοση του ήχου της κιθάρας στις μεγάλες αίθουσες συναυλιών, αλλάζοντας έτσι τη νοοτροπία του κοινού, το οποίο θεωρούσε πως η κιθάρα δεν ήταν σολιστικό όργανο. Ο ίδιος διδάχθηκε από τον Miguel Llobet τις πρώτες μεθόδους τεχνικής του Francisco Tárrega, οι οποίες βασίστηκαν στις αρχές διδασκαλίας του Dionisio Aguado.²¹⁹ Σημαντικά στοιχεία για την εξέλιξη της τεχνικής της κλασικής κιθάρας, καθώς και της τεχνικής του Segovia, αποτέλεσε η στήριξη της κιθάρας στο αριστερό πόδι με τη χρήση υποποδίου και η χρήση νυχιών στο δεξί χέρι για τη νύξη των χορδών, τα οποία σε συνδυασμό με το χτύπημα *apoyando*,²²⁰ βοηθούν στην

²¹⁵ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 137-139.

²¹⁶ Ο.π., σ. 140

²¹⁷ Ο.π., σ. 141 και σ. 144.

²¹⁸ Ο.π., σ. 47-56.

²¹⁹ Gerrit Lukas Roos, *The development of right hand guitar technique with reference to sound production*, University of Pretoria, 2009, σ. 60

²²⁰ Jonathan Louis Moolman, *Key factors that contributed to the guitar developing into a solo instrument in the early 19th century*, University of Pretoria, Νοέμβριος 2010, σ. 6. *Apoyando*: Ισπανική

αύξηση της έντασης και της ποιότητας του ήχου.²²¹ Επιπλέον, η ανακάλυψη των χορδών από νάιλον, οι οποίες κατασκευάστηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής το 1947, πολύ γρήγορα διαδόθηκαν ανά τον κόσμο και στην Ελλάδα το 1950. Αντικατέστησαν τις παλαιότερες μεθόδους που χρησιμοποιούσαν ατσάλινες ή εντέρινες χορδές, καθώς τα πλεονεκτήματά τους ήταν περισσότερα σε διάρκεια ζωής, σε απόδοση έκφρασης και σε ποιότητα ήχου.²²² Έτσι, συμμετείχαν στη διευκόλυνση για την εξάπλωση της ανάπτυξης της τεχνικής της κιθάρας με βασικό υποστηρικτή τους τον Andrés Segovia.

Ο Φάμπας στην προσπάθεια βελτίωσης της τεχνικής του, αφομοίωσε τις πληροφορίες που είχε λάβει, εντάσσοντας στη μελέτη του τεχνικές ασκήσεις, σπουδές και κλίμακες. Επιπλέον, εξερεύνησε τις ηχοχρωματικές ικανότητες και τις αποχρώσεις του οργάνου που προκύπτουν τόσο από τους διαφορετικούς συνδυασμούς θέσεων των δακτύλων του αριστερού χεριού πάνω στην ταστιέρα, όσο και από των θέσεων στην περιοχή του δεξιού χεριού, όπως «dolce» (sulla tastiera) και «ponticello». Εμπλούτισε την τεχνική του με άφθονους εναλλακτικούς τρόπους εκφοράς μιας μουσικής φράσης όπως, legato, vibrato, staccato, martellato, glissando, portamento, rasquedo, tambora, τρίλια, αρμονικοί φθόγγοι, κ.ά., αλλά δεν ξέφυγε από τα όρια της εκτελεστικής πρακτικής της εποχής του. Δεν επεκτάθηκε σε εξπρεσιονιστικά ηχοχρώματα αλλά και σε “επαναστατικούς” τρόπους παραγωγής ήχου, κάτι που είχε ήδη αρχίσει να εμφανίζεται και στην γενικότερη τεχνική της κιθάρας από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Ο ρόλος του περιορίστηκε στην τοποθέτηση των θεμελίων της “παραδοσιακής” τεχνικής της κιθάρας, καθώς αυτή ήταν και η ανάγκη των Ελλήνων μαθητευόμενων κιθαριστών.²²³

Ο Φάμπας μετέφερε απλόχερα τις γνώσεις και τις πληροφορίες, που με πολύ αγώνα είχε συλλέξει, στους μαθητές του. Επίσης, τους ωθούσε με κάθε τίμημα ν’ ακολουθήσουν το δρόμο του σολίστ, καθότι ο δρόμος αυτός ήταν ακόμη απερπάτητος στον τομέα της κιθάρας στην Ελλάδα. Μία από αυτές τις περιπτώσεις των μαθητών του ήταν και η Λίζα Ζώη, η πρώτη δασκάλα του Νότη Μαυρουδή, η οποία μεταλαμπάδευσε στο νεαρό κιθαριστή, τα θεμέλια της διδασκαλίας του Φάμπας. Από τα πρώτα κιόλας μαθήματα ο Μαυρουδής μελετούσε με αφοσίωση, έως και επτά ώρες καθημερινά, κάτι το οποίο πολύ γρήγορα καρποφόρησε στην κατάκτηση επαρκούς τεχνικής.²²⁴ Η αντίληψη του Μαυρουδή, σε συνδυασμό με τη σταδιακή εξέλιξη των γνώσεών του για τις δυνατότητες της κιθάρας, ήδη από την αρχή των μαθημάτων του, τον οδηγούσαν συχνά σε μουσικούς πειραματισμούς. Η Λίζα Ζώη σε συνέντευξή της αναφέρει: «Μου έκανε εντύπωση το γεγονός ότι χρησιμοποιούσε

λέξη που περιγράφει την τεχνική κατά την οποία ένα δάχτυλο του δεξιού χεριού, μετά την κρούση μιας χορδής, στηρίζεται στην υπερκείμενη χορδή.

²²¹ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 50.

²²² Μηλιαρέσης, Γεράσιμος, *Ήχοι και Απόηχοι / Απομνημονεύματα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2002.

²²³ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 152-154.

²²⁴ Νότης Μαυρουδής, συνέντευξη στην εκπομπή της EPT2 «Μονόγραμμα», 3.11.2016.

διάφορα ρυθμικά σχήματα, πολύπλοκα, που στήριζαν ακαθόριστες γλυκές μελωδίες, που έμελλαν αργότερα να εξελιχθούν στα τόσο όμορφα τραγούδια του».²²⁵

Η συνέχιση των μαθημάτων στο Φάμπια, ταυτόχρονα σήμαινε και την ενασχόλησή του με περισσότερες τεχνικές ασκήσεις. Ο Φάμπια επέμενε πολύ σε αυτό το ζήτημα, ειδικά στα πρώτα χρόνια της διδασκαλίας του. *«Απαιτούσε κλίμακες και λεγκάτα. Στα χρόνια τουλάχιστον τα δικά μου, δεν ξεκινούσε το μάθημα αν δεν έπαιζα κλίμακες και λεγκάτα. Τα απαιτούσε! Κι ήταν σοφό αυτό, γιατί ήμασταν η γενιά που άρχιζε να φτιάχνει μία σειρά ασκήσεων στο ρεπερτόριο της κιθάρας, έτσι; Πριν από τη δική μας τη γενιά δεν υπήρχανε σοβαρές ασκήσεις κι έτσι, ο Φάμπια μπορούσε και επέβαλε τις ασκήσεις στους μαθητές του.[...] Πέρα από τις κλίμακες του Segovia, έκανε πολλές ασκήσεις μέσα από τα βιβλία του Πουχόλ. Είχε και για κάποια ανοίγματα με λεγκάτα από άσκηση του Αγκουάντο, από τα βιβλία του, είχε δυο – τρεις ασκήσεις από ένα βιβλίο της Λουίζα Βάλκερ. Είχε και κάποια αρπίσματα, ας πούμε, από Σπουδές του Ναπολεόν Κοστ, το opus 22, απ' ό, τι θυμάμαι. Δηλαδή, έβρισκε από διάφορες μεριές κάποια κομμάτια και σου έλεγε ότι πρέπει να περάσεις κι εσύ απ' αυτά· κάποια κομμάτια σε φόρμα άσκησης».*²²⁶

Αργότερα, όπως αναφέραμε, οι καλλιτεχνικές, αλλά και οι οικονομικές συγκυρίες, οδήγησαν το Μαυρουδή σε ένα επιπλέον μονοπάτι της σταδιοδρομίας του, το ελληνικό τραγούδι. Το γεγονός αυτό του αποκάλυψε μερικές δυνατότητες της κιθάρας, οι οποίες αναπόφευκτα οδήγησαν στη διερεύνηση της τεχνικής του. *«Εκεί ξεκίνησε μία άλλη όψη της κιθαριστικής μου ζωής. Απ' τη μία είχα την κλασική κιθάρα και τη μελέτη στις ασκήσεις κι από την άλλη είχα την τραγουδοποιία! Η τραγουδοποιία σε υποχρεώνει να παίζεις με έναν διαφορετικό τρόπο. Παίζεις, ας πούμε, πολυφωνικά, παίζεις κλασική κιθάρα, βέβαια, αλλά με έναν άλλο τρόπο που πρέπει να ακολουθείς ώστε να συνοδεύεις ένα τραγούδι πολυφωνικά για να συνοδεύεις μία φωνή. Δηλαδή, όταν η φωνή είναι λίγο μπασαρισμένη, έτσι, τενορίστικη, εσύ πρέπει να ενισχύσεις τις ψηλότερες ηχητικές περιοχές, όταν πρόκειται για γυναικεία φωνή θα ήταν καλό να μην παίζεις στην ίδια περιοχή. [...] Το μυστικό στη συνοδεία, βέβαια, είναι να μην παίζεις στην ίδια περιοχή που βρίσκεται η φωνή. Να παίζεις ή πιο πάνω από τη φωνή ή πιο κάτω απ' τη φωνή. Βέβαια, αυτό δεν το μαθαίνεις αμέσως, η εμπειρία σε κάνει να τροποποιείς το παίξιμό σου. [...] Όταν άρχισα να φτιάχνω και δικά μου τραγούδια και να τα παίζω εγώ (τα πρώτα μου τραγούδια είναι όλα κιθαριστικά, με κιθάρα και φωνή), έβρισκα άλλους τρόπους, είχα εξελίξει πάρα πολύ τα αρπίσματά μου, γιατί με αρπίσματα τις περισσότερες φορές συνοδεύουμε έναν τραγουδιστή, έκανα πολύ πυκνό το άρπισμά και μπορούσα να ξεχωρίσω μια παράλληλη φωνή κάτω από την μελωδική γραμμή μέσα από ένα άρπισμα και την ενίσχυα».*²²⁷

Οι εμπειρίες αυτές, οι οποίες προήλθαν από τις εμφανίσεις του στις μπουάτ, του έδωσαν την ευκαιρία, εκτός από την ανάπτυξη της πολυφωνικής συνοδείας στο τραγούδι, το οποίο ήταν προνόμιο της τεχνικής της κλασικής κιθάρας, να δυναμώσει

²²⁵ Βλ. Δούση, ό.π., σ. 12.

²²⁶ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

²²⁷ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

σταδιακά την ένταση του ήχου του. Ο χώρος των μπουάτ την περίοδο του πρωτοεμφανιζόμενου τότε Μαυρουδή δεν είχε μικρόφωνο κι έτσι, με στόχο να ακούγεται ο σιγανός ήχος της κιθάρας, έπρεπε ν' αναπτύξει την τεχνική του σε σημείο που να μπορεί να παίζει αρκετά δυνατά. «*Επαιζα δυνατά γιατί η ανάγκη μ' έκανε τότε να χτυπάω δυνατά με το δεξί χέρι τις χορδές, ώστε ν' ακούγομαι σε χώρους ακατάλληλους για ακρόαση ενός κλασικού οργάνου! Δεν έφτιαξα νωθρό παίξιμο γιατί είχα πάντα την ανάγκη να ακούγομαι εκεί κάτω, δίχως μικρόφωνα! Ο Φάμπας μου έλεγε "μην παίζεις τόσο δυνατά, παίζε πιο σιγά!" και συνειδητοποιούσα ότι πράγματι είχε δίκιο. [...] Δηλαδή, έμπαινα στη διαδικασία μόνος μου ν' ανακαλύπτω τις διάφορες λεπτομέρειες και να μην περιμένω από τον Φάμπας, γιατί δεν ήταν υποχρεωμένος να μου υποδείξει το πως να συνοδέψω έναν τραγουδιστή ή μία τραγουδίστρια. [...] Ο Φάμπας μου δίδασκε κλασική κιθάρα! Έκανα εγώ, λοιπόν, ασκήσεις για τα *rianiissimo* και τα *fortissimo*, να οργανώσω τις χρωματικές μου εναλλαγές εξελικτικά να εξοικειωθώ στα *crescendo*, ή και στα αντίθετα, ας πούμε. Στα *rianiissimo*, έπρεπε να ηρεμήσω τα δάκτυλά μου, να παίζω χαϊδεύοντας σχεδόν τις χορδές και όχι χτυπώντας τις επιθετικά. Με κάτι τέτοιες ηχητικές λεπτομέρειες ασχολήθηκα από μόνος μου ώστε να ενταχθούν στο παίξιμό μου».²²⁸*

Αυτή η συνήθεια, της αυξημένης έντασης, τον συνόδεψε στην εκτέλεση των έργων για κλασική κιθάρα στις συναυλίες και στα επαγγελματικά ρεσιτάλ του, αλλά και στις ηχογραφήσεις των δίσκων του που πραγματοποιήθηκαν στη συνέχεια. Η τεχνική αυτή δεν περνούσε απαρατήρητη και αυτό το αποκαλύπτει ένα ακόμη γεγονός, που συνέβη σε ένα από τα ρεσιτάλ του κατά τη σολιστική του περίοδο, το οποίο ο ίδιος περιέγραψε με λεπτομέρεια στη συνέντευξη. «*Θυμάμαι ένα στιγμιότυπο στη Βιέννη, στην αίθουσα Schubertsaal σε ένα ρεσιτάλ μου. Στη μέση του προγράμματος έκανα ένα διάλλειμα. Μπήκα μέσα στα παρασκήνια και ήρθαν κάποιοι άνθρωποι, μεταξύ αυτών ήταν και ο δάσκαλος Καρλ Σάιτ (καθηγητής της κρατικής Ακαδημίας της Βιέννης), που ήταν ο επικεφαλής του ρεπερτορίου για διασκευές από άλλα όργανα στην κιθάρα. Ο Καρλ Σάιτ ήταν κάτι σα να λέμε για την Ελλάδα, Φάμπας ή Μηλιαρέσης στην εποχή τους. Έρχεται στα παρασκήνια και κάτι μου είπε. Εγώ είχα ένα φίλο, ο οποίος μου μετέφραζε βέβαια και μου εξήγησε: "Αν του επιτρέπεις να δει την κιθάρα σου". "Βεβαίως!". Ήταν στη θήκη η κιθάρα μου. Την ανοίγω και του την δείχνω. Την παίρνει, βάζει το χέρι του στην τρύπα κάτω από τις χορδές και έψαχνε... αν είχα κρυφό μικρόφωνο. Και μου λέει, "πρώτη φορά ακούω τόσο δυνατό όργανο, τόσο δυνατή κιθάρα. Δεν χρησιμοποιείτε μικρόφωνο;" "Όχι" του λέω. Παίρνω την κιθάρα και του παίζω. Κοίταζε πίσω, κοίταζε στα πλάγια μήπως είχα την τρύπα με βύσμα. [...] Δεν θα ξεχάσω τη συναυλία αυτή στη Βιέννη που ήρθε ο Καρλ Σάιτ και μου έψαχνε την κιθάρα».²²⁹ [...] Η κιθάρα μου ήταν μια *Fleta*, ήταν πολύ γνωστές κιθάρες*

²²⁸ Ο.π.

²²⁹ Ο Μαυρουδής έδωσε τρία ρεσιτάλ, ένα το 1978, ένα το 1979 και ένα το 1980, στην αίθουσα «Schubert-Saal» της Βιέννης. Σε ένα από αυτά τα ρεσιτάλ έλαβε χώρα και το παραπάνω συμβάν. Επίσης, στο ρεσιτάλ αυτό, καθώς αποκαλύπτει η συνέντευξη του Μαυρουδή, στις δύο-τρεις πρώτες σειρές υπήρχαν νέα παιδιά, τα οποία παρακολουθούσαν με τις παρτιτούρες τους. Τα παιδιά αυτά ήταν μαθητές του Καρλ Σάιτ.

*αλλά δεν ήταν από τις δυνατές κιθάρες η Fleta. [...] Κάποια στιγμή την πούλησα και πήρα τη σημερινή μου κιθάρα την Jose Ramirez, την πήρα το 1972, είναι κιθάρα του 1970. Εγώ την έχω από το 1972».*²³⁰

Κατά την περίοδο της σολιστικής του σταδιοδρομίας στην Ιταλία, ο Μαυρουδής μελετούσε συστηματικά και αποδοτικά, καθότι οι συνθήκες το επέτρεπαν, ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια της διαμονής του στη χώρα. Ξεκινούσε καθημερινά ξοδεύοντας δύο ώρες σε ασκήσεις και έπειτα ασχολούταν με το κάθε κομμάτι ξεχωριστά. Επιπλέον, η συνεχής ενασχόληση του με την τεχνική, ιδιαίτερα εκείνα τα χρόνια, τον διευκόλυνε και στην αποστήθιση του καινούριου του ρεπερτορίου.²³¹ Τέλος, καθώς η προετοιμασία για ένα ρεσιτάλ απαιτεί πολλές ώρες παραγωγικής μελέτης, ο Μαυρουδής συνήθιζε να επαναλαμβάνει τα κομμάτια που επρόκειτο να παρουσιάσει και ιδιαίτερα τα δύσκολα σημεία τους, τα οποία συνήθιζε να κυκλώνει με ένα μολύβι πάνω στην παρτιτούρα. Δούλευε κυρίως πάνω στα τεχνικά μέρη που τον δυσκόλευαν, μέχρι να νοιώσει ασφάλεια και σιγουριά στην κατάκτηση των απαιτήσεών τους.²³² Ένας λοιπόν παράγοντας των επιτυχημένων του ρεσιτάλ αποδείχθηκε πως ήταν και η κατάλληλη προετοιμασία τους.

Η μελέτη του, μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1975, σταδιακά άρχισε να ελαττώνεται, καθότι επικράτησε η ενασχόληση του με το ελληνικό τραγούδι. Παρ' όλ' αυτά, η διδασκαλία της κιθάρας, ήδη από την Ιταλία και αργότερα στην Ελλάδα, του έδωσε την ευκαιρία να μεταφέρει τις γνώσεις που είχε συλλέξει στους μαθητές του. Η σολιστική του πορεία μπορεί να έλαβε τέλος, όμως ο ίδιος συνέχισε να προσφέρει στο χώρο της κλασικής κιθάρας με τη διδασκαλία του. Η γνώση των λεπτομερών τεχνικών της κιθάρας είναι απαραίτητη για ένα σολίστ ή για ένα δάσκαλο που έχουν ως στόχο τους το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, όμως, σύμφωνα με το Μαυρουδή, αυτά τα δύο επαγγέλματα δεν ταυτίζονται στις απαιτήσεις τους. *«Είναι δύο διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ο σολίστ πρέπει να κοιτάζει την κάθε νότα, να την περιποιείται, να γνωρίζει όλη τη διάστασή της, πού θα πάει το δάκτυλο, πόσο θα βιμπράρει τη νότα, αν χρειαστεί να τη βιμπράρει, ο τρόπος κρούσης της νότας, με ποια πλευρά του δακτύλου, με πόσο νύχι, με πόσο συνδυασμό ψίχας και νυχιού, τέτοιες λεπτομέρειες. Ο δάσκαλος, επίσης πρέπει να τα γνωρίζει αυτά, αλλά και να τα μεταδίδει. Μπορεί να τα παίζει στο σπίτι του βεβαίως, να είναι προσεκτικό το παίξιμό του, αλλά άλλο πράγμα η ικανότητα να το διδάξω σε εσένα, αυτά που κάνουμε στα ωδεία δηλαδή, και άλλο το ότι αφού είμαι ικανός δάσκαλος, οπότε μπορώ να παίζω μπροστά σε κόσμο και να παίζω καλά. Η μεταδοτικότητα, είναι μια διαφορετική ικανότητα που δεν τη διαθέτουν όλοι».*²³³

²³⁰ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

²³¹ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 26.1.1971

²³² Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

²³³ Ο.π.

Το ρεπερτόριο

Η ανάπτυξη του ρεπερτορίου της κλασικής κιθάρας πραγματοποιήθηκε κυρίως από τον 20^ο αιώνα και έπειτα, καθώς είχε προηγηθεί μία κάμψη του ενδιαφέροντος για το όργανο αυτό. Μέχρι εκείνη την περίοδο, οι σημαντικότεροι συνθέτες πρωτότυπων έργων για κιθάρα έδρασαν μόλις τον 19^ο αιώνα, των οποίων το στυλ κυμάνθηκε από το κλασικό στυλ της Βιέννης έως και τον πρώιμο ρομαντισμό. Μερικοί από τους αυτούς τους εκπροσώπους ήταν οι: Ferdinando Carulli, Fernando Sor, Mauro Giuliani, Antonio Diabelli, Niccolò Paganini, Luigi Legnani, Dionisio Aguado και Johann Kaspar Mertz.²³⁴ Ως λύση του ζητήματος για τη φτώχη αυτή φιλολογία του οργάνου, προέκυψε η άντληση “ετερόφωτου” ρεπερτορίου από άλλα όργανα και η μεταγραφή τους στις δυνατότητες της κιθάρας. Η παλαιά μουσική του 15^{ου} και του 16^{ου}, όσον αφορά το ρεπερτόριο στις περιπτώσεις του λαούτου και της βιχουέλας, τα οποία συγκαταλέγονται στα προγονικά μέλη της ίδιας οικογένειας με την κιθάρα, προσαρμόστηκε εύκολα σε αυτές τις απαιτήσεις.²³⁵

Η γρήγορη δημοσιότητα και η αποδοχή της κλασικής κιθάρας στον 20^ο αιώνα, προέτρεψε πολλούς συνθέτες, ακόμη και μη κιθαριστές, να ασχοληθούν με τη σύνθεση έργων για κιθάρα. Σε αυτή τη λύση για τη διερεύνηση του ρεπερτορίου, συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό ο Andrés Segovia, ο οποίος μέσω της σολιστικής επιτυχίας του και της οικειότητας που είχε αναπτύξει με τους συνθέτες, παρέπεμψε πολλούς απ’ αυτούς να συνθέσουν για το όργανο, μαζί με τις απαραίτητες συμβουλές και τη βοήθειά του, καθώς οι περισσότεροι αγνοούσαν τις τεχνικές δυνατότητές του.²³⁶ Ένας απ’ αυτούς τους συνθέτες ήταν ο Federico Moreno-Torroba (1891-1982). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, ανέπτυξε μια μακροχρόνια φιλία με τον Segovia, που τον παρακίνησε να γράψει έργα για κιθάρα. Μερικοί ακόμη συνθέτες που υποκινήθηκαν από την προσωπικότητα του Segovia ήταν οι Manuel Maria Ponce (1882-1948), Mario Castelnuovo-Tedesco (1895-1968), Joaquín Turina (1882-1949), Alexander Tansman (1897-1986) και Heitor Villa-Lobos (1887-1959). Τα έργα τους συνέβαλαν σημαντικά στην εξέλιξη της ιστορίας της κιθάρας, καθώς αποτέλεσαν τον πυρήνα του νέου της ρεπερτορίου.²³⁷ Κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά τον β’ παγκόσμιο πόλεμο, «η ζωή ξαναστηνόταν από τα ερείπια και η μουσική κουλτούρα της Ευρώπης τοποθετούνταν [sic] σε νέες βάσεις».²³⁸ Σύμφωνα με το Νότη Μαυρουδή, η κιθάρα στις δεκαετίες του ’50 και του ’60 «έκανε την επανάστασή της στο ρεπερτόριο, στην τεχνική και στη δημιουργία μιας αυτόνομης συνείδησης».²³⁹

²³⁴ Τάσος Κολυδάς, «Ο μετασχηματισμός του ρεπερτορίου της κιθάρας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», *Πολυφωνία*, Αθήνα, 11.2006, εκδ. Κουλτούρα, τ. 9, σ. 34.

²³⁵ Βλ. Moolman, ό.π., σ. 24.

²³⁶ Βλ. Κολυδάς, «Ο μετασχηματισμός του ρεπερτορίου της κιθάρας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», ό.π., σ. 39.

²³⁷ Júlio Ribeiro Alves, *The History of the Guitar*, Marshall University, 2015, σ. 115-116.

²³⁸ Νότης Μαυρουδής, *Ηχολογήματα*, σ. 210.

²³⁹ Ό.π.

Η δομή του προγράμματος στα ρεσιτάλ του Segovia, από τις αρχές της δεκαετίας του 1930, εξασφάλισε ένα νέο πρότυπο, το οποίο, όπως ήταν αναμενόμενο, στιγμάτισε και το περιεχόμενου του ρεπερτορίου των επόμενων ρεσιτάλ στην ιστορία της κιθάρας, καθώς ο ίδιος είχε πολύ μεγάλη επιρροή στον καλλιτεχνικό χώρο. Θέλοντας με κάθε τρόπο να εντάξει την κλασική κιθάρα στα μουσικά όργανα της λόγιας μουσικής και στις αριστοκρατικές αίθουσες συναυλιών, κάτι που για την εποχή ήταν πρωτάκουστο, καθότι η κιθάρα ήταν γνωστή ως λαϊκό όργανο, χρησιμοποίησε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό εύρος στα επιλεγόμενα έργα του. Για παράδειγμα, είχε αφιερώσει τις πρώτες θέσεις του προγράμματος σε παλαιότερους συνθέτες και τις τελευταίες σε σύγχρονους. Επιπλέον, ήταν εμφανής η προτίμησή του για τους Ισπανούς συνθέτες, οι οποίοι ευνοήθηκαν απ' αυτή την ανάδειξη του ρεπερτορίου για την κιθάρα. Τέλος, το γεγονός της μη προώθησης του σε εξπρεσιονιστικά έργα μουσικής για κιθάρα εκείνη την περίοδο, καθυστέρησε την εμφάνισή τους στις αίθουσες συναυλιών.²⁴⁰

Ο Δημήτρης Φάμπας, ο οποίος ήταν ένας από τους πρωτεργάτες της ελληνικής σχολής κιθάρας, έκανε τεράστια προσπάθεια για να διαδώσει το ρεπερτόριο της στη χώρα του. Τα συμβατικά μέσα απόκτησης νέων παρτιτουρών, όπως η παραγγελία των έργων ήταν πολυδάπανη και χρονοβόρα. Επίσης, η αποστήθισή τους, απευθείας από το δίσκο 78 στροφών, δεν ήταν πάντα αποτελεσματική. Έτσι, ύστερα από κάθε ταξίδι του στο εξωτερικό, όπως στη φοίτησή του στη Μουσική Ακαδημία «Chigiana» της Σιένας, επέστρεφε με παρτιτούρες, ή φωτογραφίες αυτών, χρησιμοποιώντας μία φωτογραφική μηχανή, της οποίας εμφάνιζε το φιλμ με την επιστροφή του στην Ελλάδα. Αργότερα, η αντιγραφή των νοτών ήταν μία επίπονη διαδικασία, η οποία απαιτούσε τη χρήση μεγεθυντικού φακού.²⁴¹ Πολλές φορές, ειδικά στα πρώτα χρόνια της διδασκαλίας του, πολλοί μαθητές του ασχολήθηκαν με αυτή τη διαδικασία εξάπλωσης του ρεπερτορίου, μεταξύ άλλων και ο Νότης Μαυρουδής. *«Αυτό που θα πω δεν είναι μια τυχαία πληροφορία που μου είπε κάποιος τυχαίος. Ο Φάμπας μου έδινε τις φωτογραφίες που έβγαζε· έμπαινε κρυφά στο δωμάτιο του Segovia και φωτογράφιζε τις παρτιτούρες που δεν υπήρχαν τότε στη χώρα μας! Δεν υπήρχαν ούτε τα φωτοτυπικά μηχανήματα, έτσι; Φωτογράφιζε τις σελίδες των παρτιτουρών που σήμερα, βεβαίως υπάρχουν, αλλά τότε, επαναλαμβάνω, δεν υπήρχαν. Στην Ελλάδα για να 'ρθει μια παρτιτούρα έκανε πολλούς μήνες! Δεν μπορούσες να τις έχεις. Λοιπόν, και φωτογράφιζε τις σελίδες των παρτιτουρών των διασκευών του Segovia για τον Bach, μας τις έδινε κι εμείς καθόμασταν και τις αντιγράφαμε μετά. Παίρναμε και το μεγεθυντικό φακό γιατί η φωτογραφία ήτανε σε μικρό μέγεθος. Ξέρεις τι ήταν αυτό; Σκοτωμός ήτανε, για να το αντιγράψουμε! Το αντέγραφα εγώ, τό 'δινε σ' εσένα κι εσύ έκανες φωτοτυπία. Κι εσύ*

²⁴⁰ Βλ. Κολυδάς, «Ο μετασχηματισμός του ρεπερτορίου της κιθάρας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», ό.π., σ. 41-42.

²⁴¹ Βλ. Κολυδάς, Δημήτρης Φάμπας, ό.π., σ. 182.

θα το αντέγραφες, από μένα όμως, με κανονικές νότες, δε θα έβλεπες αυτό! Εγώ έχω αντιγράψει τουλάχιστον καμμιά δεκαπενταριά κομμάτια τέτοια».²⁴²

Η ακούραστη προσπάθεια όμως, καρποφόρησε στην κατάκτηση ενός πλούσιου ρεπερτορίου, το οποίο ήταν πολύ δύσκολο να έρθει στα χέρια των καλλιτεχνών εκείνη την εποχή. Ο Φάμπας επιδιώκοντας την ένταξη έργων από όλες τις εποχές, με πρότυπο τα βήματα του Σεγονία, είχε ως στόχο να απευθυνθεί όσο το δυνατόν σε πλατύτερο κοινό, καθότι κύρια μέριμνά του ήταν η ανάδειξη της κλασικής κιθάρας στην Ελλάδα. Η μετάδοση του ρεπερτορίου στους μαθητές του ήταν απλόχερη και τους συμβούλευε ν' ακολουθήσουν το ίδιο πρότυπο. Επιπλέον, έχοντας ο ίδιος και την ιδιότητα του συνθέτη, μεγάλο μέρος του προγράμματος των ρεσιτάλ του απαρτιζόταν από τις δικές του συνθέσεις, οι οποίες ήταν επηρεασμένες σε μεγάλο βαθμό από την ελληνική μουσική παράδοση.²⁴³

Αναμενόμενο είναι το γεγονός πως στα μαθητικά χρόνια της πορείας του Μαυρουδή, ο Φάμπας ήταν αυτός που θα επέλεγε, σε μεγάλο βαθμό, το ρεπερτόριο του νεαρού κιθαριστή. Μετά την αποφοίτησή του, ο Μαυρουδής άρχισε να διαλέγει μόνος του τα έργα που θα επρόκειτο να παρουσιάσει στους διαγωνισμούς και τα ρεσιτάλ του, έχοντας ως βασικό κριτήριο τις μουσικές του προτιμήσεις. «[...] Εγώ έλκομαι πολύ από κομμάτια που έχουνε μελαγχολική υφή, γι' αυτό μου πάει ο Μπάριος, γιατί είναι μελαγχολικός συνθέτης [...] η λυρική πλευρά του Τόρομπα μου άρεσε πάρα πολύ, η λυρική πλευρά του Πόνσε ή τουλάχιστον ό, τι εγώ θεωρώ ότι είναι λυρικό».²⁴⁴

Ιδιαίτερα την περίοδο της παραμονής του στην Ιταλία ανέπτυξε το ρεπερτόριό του, καθώς είχε στη διάθεσή του αρκετό χρόνο για να αφιερώσει στην κλασική κιθάρα. Όμως, η “συγκομιδή” των παρτιτουρών φυσικά δεν ήταν ούτε για το Μαυρουδή μία εύκολη διαδικασία. Λύση σε αυτό το πρόβλημα ήταν η αγορά παρτιτουρών από τα διαθέσιμα ιταλικά μαγαζιά, αλλά με αρκετό κόστος, ο δανεισμός από Ιταλούς συνεργάτες και φίλους και φυσικά η επικοινωνία με το Φάμπα, ο οποίος έστελνε ταχυδρομικώς κάποιες διαθέσιμες παρτιτούρες που του ζητούσε ο Μαυρουδής, αλλά και το αντίθετο.

Ο Μαυρουδής, ακολουθώντας την παραπάνω τακτική, στην πλειονότητα των ρεσιτάλ του, το πρώτο μέρος του προγράμματος βασίστηκε στη μουσική από το παρελθόν με συνθέτες όπως John Dowland, Luis de Narváez, Girolamo Frescobaldi, Domenico Scarlatti, Johann Sebastian Bach και το δεύτερο μέρος στην πιο σύγχρονη μουσική με συνθέτες όπως Fernando Sor, Heitor Villa-Lobos, Antonio Lauro, Guido Santórsola, Agustín Barrios, Leo Brouwer και Δημήτρη Φάμπα. Τα έργα του Δημήτρη Φάμπα, είχαν ιδιαίτερη απήχηση στο ιταλικό κοινό, το οποίο αν και τις περισσότερες φορές δεν τα γνώριζε, τα χειροκροτούσε με ενθουσιασμό. Ο Μαυρουδής συνήθως, προτιμούσε στο τέλος του προγράμματος να ερμηνεύει τα έργα του δασκάλου του ή στις επανακλήσεις του στη σκηνή (bis). Επιπλέον, δεν ήταν λίγες

²⁴² Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 8.3.2002

²⁴³ Βλ. Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 191.

²⁴⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 9.5.2002

οι φορές που φίλοι Ιταλοί ζητούσαν τις παρτιτούρες των χορών του Φάμπα από το Μαυρουδή.²⁴⁵ «Εγώ από πλευράς του Φάμπα, έπαιζα τους χορούς, γιατί αυτά ήταν τα κομμάτια που ενδιέφεραν αυτό το κοινό. Τους χορούς, την Καραγκούνα και την τρίτη Σούστα και εντυπωσιάζονταν πολύ. Μόνο και μόνο αυτό το μπάσο που ήταν συνεχές και να παίζεις ένα σωρό άλλα πράγματα πάνω σε αυτό το ρυθμικό μπάσο».²⁴⁶

Η επιλογή του Μαυρουδή να εντάξει στο ρεπερτόριό του, αλλά και να ηχογραφήσει έργα του Agustín Barrios (1885-1944) ήταν αρκετά προχωρημένη για την εποχή, καθότι η μουσική αυτού του συνθέτη άρχισε ν' αναγνωρίζεται τριάντα χρόνια μετά το θάνατό του. Ο Barrios ήταν ο πρώτος κιθαριστής που ηχογράφησε μουσική για κιθάρα (1909) και ο πρώτος που ερμήνευσε μία ολοκληρωμένη σουίτα για λαούτο του Johann Sebastian Bach στην κιθάρα.²⁴⁷ Παρ' όλ' αυτά, επικρίθηκε έντονα για τη χρήση μεταλλικών χορδών αλλά και για το ρεπερτόριό του. Τα κομμάτια του προγράμματός του θεωρήθηκαν ως ανταγωνιστές της νέας τάσης που προωθήθηκε από τον Segovia, αλλά κι αργότερα από τη Σχολή του Φάμπα στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η μουσική του να μείνει για αρκετό καιρό στην αφάνεια.²⁴⁸ Ο Μαυρουδής ερμήνευσε πρώτη φορά το *Catedral* του Agustín Barrios στις 15 Φεβρουαρίου 1971 σε ρεσιτάλ του στο «Circolo della Stampa» στο Μιλάνο.²⁴⁹

Ο Μαυρουδής έχοντας αναπτύξει μία δική του καλλιτεχνική φυσιογνωμία, ιδιαίτερα μετά την αποφοίτησή του από τη Σχολή Φάμπα, πολλές φορές διάνθιζε τα ρεσιτάλ και τις συναυλίες του με έργα τα οποία, θα μπορούσαμε να πούμε, πως αντιπροσώπευαν μία πλευρά της προσωπικότητάς του. Έργα με αυτοσχεδιαστικό χαρακτήρα, άλλα με στοιχεία από το ελληνικό τραγούδι και άλλα από τη τζαζ ή και τη ροκ μουσική. Ξεκινώντας με έργα του Agustín Barrios, συνέχισε με έργα του Leo Brouwer, του Μίκη Θεοδωράκη, των Beatles, του Κυριάκου Τζωρτζινάκη, του Scott Joplin και του Διονύση Σαββόπουλου.

---

²⁴⁵ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 2.12.1969

²⁴⁶ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

²⁴⁷ Graham Wade, *A Concise History of the Classic Guitar*, ό.π., σ. 164.

²⁴⁸ Júlio Ribeiro Alves, *The History of the Guitar*, ό.π. σ. 131-132.

²⁴⁹ Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Circolo della Stampa», Μιλάνο, 15.2.1971

Η ερμηνεία

Ο παράγοντας της ερμηνευτικής στάσης των έργων συνέβαλε σε πολύ μεγάλο βαθμό στην καθιέρωση της κιθάρας. Οι ερμηνείες των κιθαριστών, στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, είχαν ως στόχο μία τυποποίηση της μουσικής «γλώσσας» της κιθάρας, καθώς η βασική τους μέριμνα ήταν η ένταξή της στο σολιστικό χώρο. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχής ήταν η προτίμηση εκτέλεσης έργων από τη ρομαντική περίοδο. Τα έργα αυτής της περιόδου έδιναν τη δυνατότητα στους ερμηνευτές να χρησιμοποιήσουν πλήθος ηχοχρωμάτων και να συστήσουν στο κοινό ένα «νέο» όργανο, πλούσιο σε ερμηνευτικές δυνατότητες. Για το σκοπό αυτό οι κιθαριστές του 20^{ου} αιώνα αξιοποίησαν ολόκληρη την έκταση της ταστιέρας, ακόμη και των υψηλότερων θέσεων του οργάνου, μια τεχνική που υιοθέτησε ο Francisco Tárrega, καθώς το πλήρες μήκος της χορδής της σύγχρονης κιθάρας είχε ήδη αναπτυχθεί από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα.²⁵⁰

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ρομαντικής περιόδου, το οποίο είχε μεγάλο αντίκτυπο στην ερμηνευτική πρακτική των πρώτων σολίστ κιθάρας, ήταν η απόκλιση της αποδιδόμενης μουσικής από την παρτιτούρα, σε επιλεγμένα σημεία, με την ελεύθερη χρήση της ρυθμικής παραμέτρου, δηλαδή, το *tempo rubato*. Αυτός ο ελεύθερος τρόπος της μεταχείρισης του τέμπε είχε ιδιαίτερη απήχηση στο σύνολο των ερμηνευτών, κατά τη ρομαντική περίοδο, μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Παρ' όλ' αυτά, εγκαταλείφθηκε γρήγορα από τους εκτελεστές των περισσότερων σολιστικών οργάνων, σε αντίθεση με τους σολίστ κιθάρας, οι οποίοι το διατήρησαν για περισσότερο διάστημα. Μερικοί από τους κύριους εκφραστές του είδους ήταν οι κιθαριστές Francisco Tárrega, Miguel Llobet, και Andrés Segovia, οι οποίοι επικεντρώθηκαν στην υποκειμενικότητα της μουσικής ερμηνείας και στην απόδοση των συναισθημάτων.²⁵¹

Πηγή επικοινωνίας και μετάδοσης των ερμηνευτικών πρακτικών, αποδείχθηκαν τα κιθαριστικά ρεσιτάλ στις αίθουσες συναυλιών, τα οποία επέτρεπαν την απευθείας αφομοίωση των χαρακτηριστικών της εκτέλεσης από τους ακροατές. Επιπλέον, σημαντική πηγή πληροφοριών για τη διαμόρφωση της ερμηνευτικής στάσης των εκκολαπτόμενων κιθαριστών, αποτέλεσε η ανάπτυξη των μέσων αναπαραγωγής της μουσικής και ιδιαίτερα η εξάπλωση του δίσκου 78 στροφών. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε τόσο στην «αντιγραφή» της ερμηνείας του εκτελεστή, η οποία οδήγησε στην τυποποίηση των ερμηνευτικών πρακτικών, όσο και στο περιεχόμενο της ίδιας της διδασκαλίας. Έτσι, πολλές φορές μία ερμηνεία καθιστούσε πρότυπο, το οποίο οι μαθητές θα έπρεπε να μιμηθούν.²⁵²

Παράδειγμα προς μίμηση αποτέλεσαν οι ερμηνείες του Andrés Segovia, καθώς ο ίδιος είχε ιδιαίτερη επιρροή στη διάδοση της στιλιστικής του άποψης. Ο Δημήτρης Φάμπας, ως υποστηρικτής του, τον προωθούσε ως αφετηρία στους

²⁵⁰ Graham Wade, *Traditions of the Classical Guitar*, Λονδίνο, 1980, σ. 25.

²⁵¹ Βλ. Τάσος Κολυδάς, *Δημήτρης Φάμπας*, ό.π., σ. 208.

²⁵² Ό.π., σ. 209.

αρχάριους μαθητές. Σύμφωνα με τον Φάμπα, η αφετηρία αυτή ήταν αναγκαία για τη διαμόρφωση της μελλοντικής τους ερμηνευτικής προσωπικότητας,²⁵³ ακόμη κι αν πολλές φορές, έφτανε την υπερβολή. Έτσι, στα μαθητικά χρόνια του Μαυρουδή, όπως ήταν αναμενόμενο, δέσποζε η μορφή του Andrés Segovia, κυρίως μέσα από τις ηχογραφήσεις των δίσκων του, αλλά και από τη διδασκαλία του Φάμπα. «Ο Φάμπας είχε μία θεοκρατική άποψη για τον Segovia. Πολλές φορές, μας έβαζε να ακούσουμε ένα κομμάτι που το έπαιζε ο Segovia, δηλώνοντάς μας ότι αυτή είναι η καλύτερη ερμηνεία που υπάρχει. Μπορεί εκείνη την εποχή να ήταν η καλύτερη ερμηνεία, αλλά αυτό που έπρεπε να κάνουμε εμείς, ήταν να παίζουμε με τον ίδιο τρόπο την κορώνα και το *rallentando* και το *diminuendo*, όπως τα 'παιζε ο Segovia. Μερικές φορές έλεγε, "δεν είναι καλό αυτό το κομμάτι, γιατί δεν το παίζει έτσι ο Segovia". [...] Σ' εκείνη την εποχή, εγώ δεν μπορούσα να 'χω ξεκάθαρο μυαλό εάν υπάρχει καλύτερη ερμηνεία ή όχι, γιατί για πρώτη φορά ασχολούμουν με μία ερμηνεία σε ένα όργανο. Επομένως, άφηνα να επικρατεί η άποψη του δασκάλου. Για να λέει ο δάσκαλος ότι αυτή την ερμηνεία πρέπει ν' ακολουθήσουμε, έτσι θα έπρεπε να είναι... Και παίρναμε τις ηχογραφήσεις, τους δίσκους, μερικές φορές δάνειζε και δίσκους ή πηγαίναμε και αγοράζαμε, όσοι μπορούσαμε ν' αγοράσουμε, κι ακούγαμε τον Segovia και φτιάχναμε πρότυπα ερμηνείας! Πολλές φορές ήτανε σαν ένα καρμπόν, σα μία φωτοτυπία. Παίζαμε ακριβώς αυτό που έπαιζε, κι όταν το παίζαμε ακριβώς έτσι, ο Φάμπας το δεχόταν. Μόνο έτσι το δεχόταν! Πολύ αργότερα, βέβαια, εγώ κατάλαβα ότι αυτό ήταν ένα πέρα για πέρα λάθος, γιατί τουλάχιστον δεν αφήνει τα "προσωπικά δεδομένα", όπως λέμε, τις προσωπικές ερμηνείες ενός μαθητή. [...] Ένας μαθητής πράγματι πρέπει να 'χει κάποιο πρότυπο στην αρχή για να το πλησιάσει αλλά μετά να φύγει από 'κεί και να πάει σε πιο προσωπικές ελευθερίες».²⁵⁴

Αργότερα, η ενασχόληση του Μαυρουδή με το ελληνικό τραγούδι, τον παρακίνησε να εξετάζει με διαφορετικό τρόπο τα έργα για κλασική κιθάρα. Ο τρόπος προσέγγισης της ερμηνείας του, άρχισε σταδιακά να βασίζεται όλο και περισσότερο στην κατεύθυνση της μελωδίας. Η μελωδικοκεντρική αυτή προσέγγιση σε συνδυασμό με τις πολυφωνικές δυνατότητες της κιθάρας, οδήγησαν σε μία βαθύτερη κατανόηση των έργων που διέθεταν αυτά τα χαρακτηριστικά. Επιπλέον, αυξήθηκε αρκετά η μουσική του αντίληψη για τις προθέσεις των συνθετών με μελωδικοκεντρικές διαθέσεις. Με αυτή την προσέγγιση δεν εμπλούτισε μόνο την ερμηνευτική του στάση ως σολίστ, αλλά και το περιεχόμενο της διδασκαλίας του. «Πολλές φορές λέω στον μαθητή όταν παίζει, ας πούμε, ένα κομμάτι, του υπογραμμίζω "τη μελωδία", του λέω, "πρέπει να την ξεχωρίσεις και να την τραγουδήσεις διαφορετικά": όταν λέω, "να την τραγουδήσεις", εννοώ να τη σκέφτεσαι, γιατί ο συνθέτης, από τη στιγμή που συνθέτει ένα κομμάτι, εσύ πρέπει να ανακαλύψεις την κεντρική μελωδία, να τραγουδήσεις τη μελωδία, να τη νιώσεις ως τραγούδι. Του λέω κάτι, δηλαδή, που εγώ το κατέχω. Αναγκαστικά το κάνω όταν ασχολούμαι με την τραγουδοποιία κι είναι μαγικό αυτό, το να ενσωματώνεις κάποια πράγματα της τραγουδοποιίας, στην κλασική φόρμα και

²⁵³ Ο.π., σ. 212.

²⁵⁴ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 18.3.2002

τούμπαλιν, έτσι; Και της κλασικής κιθάρας να τα ενσωματώνεις στο τραγούδι. Δεν μπορώ να το διατυπώσω με λόγο αυτό, είναι μία ανίχνευση που κάνει κανείς, όταν κατέχει δύο πράγματα και παίρνει απ' το ένα, και δίνει στο άλλο».²⁵⁵

Ο Μαυρουδής, κατά τη διάρκεια της σολιστικής του σταδιοδρομίας, όπου ασχολήθηκε με τη διερεύνηση του ρεπερτορίου του, είχε ως στόχο του την καλύτερη δυνατή ερμηνεία για τα έργα που μελετούσε. Βασική του μέριμνα ήταν να αποδώσει με κάθε λεπτομέρεια τις σημειώσεις που είχε πάνω η παρτιτούρα, όσον αφορά τις εκφραστικές τεχνικές. Ένα ακόμη εργαλείο για τη συγκρότηση ερμηνευτικής στάσης σε ένα έργο, αποτέλεσε η ακρόαση κατευθείαν από το δίσκο, με σολίστ τις περισσότερες φορές, τον Andrés Segovia. Έτσι, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της παραμονής του στην Ιταλία, ο Μαυρουδής ζητούσε από το δάσκαλό του να του ηχογραφήσει σε μαγνητοταινία και να του στείλει ηχογραφημένα, τα κομμάτια του ρεπερτορίου του, για τα οποία δεν διέθετε ηχητικό υλικό. Μερικά απ' αυτά, κατά τις πρώτες εμφανίσεις του στην Ιταλία ήταν: *Sonata op.15* και *Sarabande* του Mauro Giuliani, *Gavotte* και *Giga* του Ludovico Roncalli, *Aranci in Fiore*, *Capriccio Diabolico* και *Tarantella* του Mario Castelnuovo-Tedesco, *Capricho Arabe* και *Minuetto* του Francisco Tárrega.²⁵⁶

Μία ακόμη παράμετρος για μία επιτυχημένη ερμηνεία είναι και η απόδοση του κατάλληλου ύφους, σύμφωνα με την εκάστοτε εποχή των έργων. Σε έργα της εποχής της αναγέννησης, του μπαρόκ και του προκλασικισμού, ο Μαυρουδής χρησιμοποιεί αυστηρότερο τέμπο χωρίς ιδιαίτερες ελευθερίες και χωρίς πολλές εναλλαγές των δυναμικών μεταξύ των φράσεων. Επίσης, προτιμά το δυνατό και σκληρό ήχο χρησιμοποιώντας τη “μεταλλική περιοχή” της κιθάρας, με τη τοποθέτηση του δεξιού χεριού κοντά στη γέφυρα, η οποία προσδίδει ένα μεταλλικό και περιορισμένο σε αρμονικούς ήχο.²⁵⁷ Στους ρομαντικούς και σύγχρονους συνθέτες χρησιμοποιεί περισσότερες φορές τη γλυκιά περιοχή της ταστιέρας (*dolce*), ρυθμικές ελευθερίες, όπου είναι απαραίτητο, καθώς και περισσότερες ηχοχρωματικές εναλλαγές. Αυτό το επιτυγχάνει με τις αλλαγές θέσεων του δεξιού χεριού σε θέση *dolce* (*sul tasto*) και *roniticello*, κατά την ερώτηση και την απάντηση αντίστοιχα σε μία μελωδία. Συνηθίζει να αναδεικνύει τα διάφωνα σημεία ενός έργου, τα οποία αργότερα οδηγούν σε μία τονική λύση. Επιπλέον, συχνά χρησιμοποιεί διαφορετικές δυναμικές (*forte* και *piano*) σε επαναλήψεις ίδιων φράσεων.

Ο Μαυρουδής δεν συνήθιζε να θυσιάζει ή να συμβιβάζει τις ερμηνευτικές του αντιλήψεις για χάρη της τεχνικής τελειότητας. Παρ' όλη την σκληρή δουλειά και τη μελέτη για την κατάκτηση των τεχνικών δυσκολιών, κατά τη διάρκεια της σολιστικής του πορείας, πάντα επικρατούσε η προσπάθεια επίτευξης των ερμηνευτικών του στόχων. Επιπλέον, τον ενδιαφέρει σε μεγάλο βαθμό το φιλοσοφικό περιεχόμενο στα μουσικά έργα, το οποίο αναζητούσε και ήθελε να αποδώσει στις ερμηνείες του.

²⁵⁵ Ο.π.

²⁵⁶ Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας, 21.8.1969

²⁵⁷ Νότης Μαυρουδής, *La Chitarra Classica* (Δίσκος βινυλίου – LP), Vedette Records / Lyra, 0262, Μιλάνο, 1972.

«Θεωρώ πως δεν ήμουν ποτέ ο δεξιότηνης του οργάνου. Τρέχανε τα δάκτυλά μου, τα ακούω και στους δίσκους που ηχογραφήσαν παλαιότερα στη δεκαετία του 70' και του 80', αλλά ποτέ δεν στήριζα τις φράσεις στη δεξιότηνη που είχα. Νομίζω ότι δεν το έκανα ποτέ αυτό. Προσπαθούσα να βρω ερμηνευτικούς τρόπους και για αυτό κόλλησα περισσότερο στο ρεπερτόριο του λυρισμού της κιθάρας. Βλέπε Tárrega, Torroba-κλασικοί... Sor, Giuliani. Ο Barrrios είναι από τους βασικούς ρομαντικούς συνθέτες που θα πρέπει να τον αποδώσεις ερμηνευτικά. Βέβαια, έχει και κομμάτια με φοβερή δεξιότηνη. Όπως το *La Catedral*, το *Un Sueño en la Floresta*, που είναι δεξιότηνικά, αλλά πόσο γρήγορα μπορείς να τα παίζεις; Πολλές φορές εγώ διαφωνώ με τα παιδιά που παίζουνε, επειδή είναι ακόμα της μόδας το *La Catedral*, και τους λέω... “Θα μπορούσες να το παίζεις λίγο πιο αργά, να μη στηρίζεις στην ταχύτητα το κομμάτι αλλά στις κρυφές αρμονίες του. Έχει φράσεις. Το κομμάτι καταρχάς σου λέει *religioso*, που σημαίνει θρησκευτική διάσταση. Τη θρησκευτική διάσταση πρέπει να τη δημιουργήσεις με το πνεύμα και όχι με την ικανότητα των δακτύλων”. Και πολλά άλλα κομμάτια. Εγώ ήμουν περισσότερο του λυρικού ρεπερτορίου».²⁵⁸

«Όλα εδώ μέσα κλείνονται, όλα μέσα από ένα όργανο κλείνονται και θέλω να πω ότι είμαι πολύ τυχερός, προνομιούχος. Θα ομολογήσω ότι είμαι πάμπλουτος, πλούσιος άνθρωπος. Όχι σε χρήμα, αλλά σε αποθέματα ψυχής και σε αποθέματα εμπειριών που ξεκινούν από αυτό το όργανο, το οποίο δεν κρύβω βέβαια ότι το αγαπάω πάρα, μα πάρα πολύ».²⁵⁹

²⁵⁸ Νότης Μαυρουδής, προφορική μαρτυρία, 20.6.2019

²⁵⁹ Νότης Μαυρουδής, συνέντευξη στην εκπομπή της EPT2 «Μονόγραμμα», 3.11.2016.

Επίλογος

Ως μαθητής του Δημήτρη Φάμπα, ο Νότης Μαυρουδής ανήκει στη δεύτερη μεταπολεμική γενιά των Ελλήνων κιθαριστών, αποτελώντας ένα από τα σπουδαιότερα μέλη της. Ανέπτυξε ποικίλη δράση στον τομέα της κλασικής κιθάρας ως σολίστ, δημιουργώντας αξιόλογο έργο με συμμετοχές σε ρεσιτάλ, βραβεία σε διαγωνισμούς, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εμφανίσεις, δισκογραφία, εκπαιδευτική και συνθετική δράση. Οι σπουδές του δίπλα στον Δημήτρη Φάμπα αποδείχθηκαν σημαντικό εφόδιο για τον νεαρό κιθαριστή. Η συμμετοχή του στις συναυλίες και στα ρεσιτάλ προετοίμασαν το έδαφος για τη μετέπειτα σολιστική του σταδιοδρομία στην Ιταλία.

Ο Μαυρουδής ασχολήθηκε τόσο με την κλασική κιθάρα, όσο και με το ελληνικό τραγούδι, στο οποίο κατάφερε να εντάξει τις πολυφωνικές δυνατότητες του οργάνου. Συγκαταλέγεται στις περιπτώσεις των καλλιτεχνών που υπηρέτησαν τη λόγια μουσική αλλά και το “ελαφρό τραγούδι”. Όσον αφορά τον τομέα της εκτέλεσης, ο ίδιος, ιδιαίτερα μετά την αποφοίτησή του, κινήθηκε στην επέκταση του ρεπερτορίου του, ερμηνεύοντας συνθέτες αρκετά πρωτοποριακούς για την εποχή.

Η παρούσα εργασία έδειξε πως η σταδιοδρομία του ως σολίστ χαρακτηρίζεται από μία συνεχώς αυξανόμενη πορεία για είκοσι περίπου χρόνια, την οποία ο ίδιος προτίμησε να διακόψει με στόχο ν’ ασχοληθεί αποκλειστικά με τη σύνθεση του ελληνικού τραγουδιού. Λίγα χρόνια μετά τον επαναπατρισμό του, αποφάσισε να σταματήσει τη δραστηριότητα του σε ατομικά ρεσιτάλ και να συνεχίσει τις εμφανίσεις του σε συναυλίες με κιθάρα και τραγούδι.

Χρονολογικός Κατάλογος Ρεσιτάλ - Συναυλιών

- 14.2.1958, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Εθνικού Ωδείου, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 3.4.1960, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Σχ. Φάμπα, «Φ.Σ. Παρνασσός», Εθνικό Ωδείο, Αθήνα.
- 12.3.1961, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Εθνικού Ωδείου, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 2.4.1961, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Σχ. Φάμπα, «Φ.Σ. Παρνασσός», Εθνικό Ωδείο, Αθήνα.
- 27.1.1962, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Εθνικού Ωδείου, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 13.5.1962, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Σχ. Φάμπα, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 3.8.1962, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Διεθνές Φεστιβάλ «Ειρήνης και Φιλίας των Λαών», Ελσίνκι, Φιλανδία.
- Φθινόπωρο 1962, Ν. Μαυρουδής και Ντ. Γιαννακοπούλου, «Το Συμπόσιο των Ευγενών», Πλάκα.
- 21.2.1963, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Εθνικού Ωδείου, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 9.5.1963, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Νέο Θέατρο Αθηνών», Αθήνα.
- 27.6.1963, Εξετάσεις Δεξιοτεχνίας Ν. Μαυρουδή, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 22.12.1963, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Κ. Φράγκου, Κιν/θέατρο «Τροπικάλ», Καλλιθέα.
- Άνοιξη 1964, Παρουσίαση τραγουδιών Ν. Μαυρουδή, «Συμπόσιο», Πλάκα.
- 4.4.1964, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε Συναυλία Εθνικού Ωδείου, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- Ιανουάριος 1965, Παρουσίαση τραγουδιών Ν. Μαυρουδή, «Συμπόσιο», Πλάκα.
- 17.4.1965, Ν. Μαυρουδής και Σ. Μπριμπίλη, Κιν/θέατρο, «Αστέρια», Σύλλογος Γραμμάτων και Τεχνών Δράμας, Δράμα.
- 16.9.1965, Συμ. Ν. Μαυρουδή στο «Φεστιβάλ Ελληνικού Τραγουδιού», Θεσσαλονίκη.
- 13.12.1965, Ν. Μαυρουδής, Α. Γεωργίου, Γ. Ζωγράφος, Σ. Μπριμπίλη, Θέατρο «Αλάμπρα», Φοιτητικοί Σύλλογοι «Δημόκριτος» και «Λεύκιππος», Αθήνα.
- 9.5.1966, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε ρεσιτάλ τραγουδιού του Αλέξη Γεωργίου, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα.
- 21.12.1966, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία «Νέου Κύματος», Θέατρο «Διονύσια», Αθήνα.
- 31.3.1967, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία αντιπολεμικού τραγουδιού, Θέατρο «Κεντρικό», Αθήνα.
- 5.5.1967, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία Σχ. Φάμπα, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα.
- 16.6.1967, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία Σχ. Φάμπα, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα.
- 26.4.1968, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία Σχ. Φάμπα, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα.
- Νοέμβριος 1968, Συναυλία Ν. Μαυρουδή, Αρλέτας, Π. Πανδής, Καλαμάτα.
- 18.4.1969, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία Σχ. Φάμπα, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα.
- 9.6.1969, Διπλωματικές Εξετάσεις Ν. Μαυρουδή, Εθνικό Ωδείο, Αθήνα.
- 21.6.1969, Συμ. Ν. Μαυρουδή στο διαγωνισμό «La conquista della chitarra classica», Μιλάνο, Ιταλία.
- 22.6.1969, Συμ. Ν. Μαυρουδή σε συναυλία του διαγωνισμού «La conquista della chitarra classica», Μιλάνο, Ιταλία.
- 1-4.10.1969, Συμ. Ν. Μαυρουδή στο Διεθνή Διαγωνισμό Κιθάρας, Βερτσέλλι, Ιταλία.
- 29.11.1969, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Circolo Culturale», Μολφέτα, Ιταλία.
- 11.1.1970, Ιδιωτικό ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Πάδοβα, Ιταλία.
- 30.1.1970, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Palazzo Falck», Lecco, Ιταλία.

- 12.2.1970, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα.
- 13.2.1970, Τηλεοπτικό ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Φορέας Ε.Ι.Ρ., Αθήνα.
- 6.3.1970, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Sala der Circolo Unione», «Ίδρυμα Piccini», Μπάρι, Ιταλία.
- 28.5.1970, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Villa Carlotta», Κόμο, Ιταλία.
- Αύγουστος 1970, Φοίτηση Ν. Μαυρουδή στην Ακαδημία του Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα.
- 7.2.1971, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Μέγαρο Δημαρχείου», Λέκκο, Ιταλία.
- 15.2.1971, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Circolo della Stampa», Μιλάνο, Ιταλία.
- 23 ή 24.2.1971, Ιδιωτικό ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Ιταλία.
- 3.6.1971, Ιδιωτικό ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Ιταλία.
- Αύγουστος 1971, Φοίτηση Ν. Μαυρουδή στην Ακαδημία του Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα.
- 19.10.1971, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Salone Pietro da Cemmo», Brescia, Ιταλία.
- 15.12.1971, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Teatro Comunale Guglielmi», Massa, Ιταλία.
- 20.5.1972, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Biblioteca Comunale», Toscolano - Maderno, Ιταλία.
- 17.6.1972, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Teatro del Collegio Municipale», Desenzano, Ιταλία.
- 24.5.1973, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Salle Simon Patino», Γενεύη, Ελβετία.
- 28.12.1973, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 4.1.1974, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 5.1.1974, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 28.2.1974, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Centre Culturel Francais», Μιλάνο, Ιταλία.
- 16.5.1974, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Centre Culturel Francais», Γένοβα, Ιταλία.
- 26.3.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 28.3.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 30.3.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 3.4.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 6.4.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 7.6.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αμβούργο, Γερμανία.
- 14.8.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, αίθουσα «Τέχνης», «2^ο Διεθνές Φεστιβάλ Έστεργκομ», Βουδαπέστη.
- 30.11.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Kleiner Saab», Αμβούργο, Γερμανία.
- 2.12.1975, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Auditorium Maximum», Αμβούργο, Γερμανία.
- 17.2.1976, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, αμφιθέατρο Οδοντιατρικής Σχολής, Αθήνα.
- 17.5.1976, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και Μίρκας Στρατηγοπούλου, «Θέατρο Γκλόρια», Καλλιτεχνικό Γραφείο Αθηνών, Αθήνα.
- 23.2.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, αίθουσα Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, «Τέχνη», Θεσσαλονίκη.
- 16.5.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Στέλλας Παπαματθαίου και Παύλου Γύπα, Βασιλική Εκκλησία Αγίου Μάρκου, Ηράκλειο, Κρήτη.
- 25.6.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Πνευματικό Κέντρο Ερμούπολης, Σύρος.
- 4.8.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «3^ο Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ», Ουγγαρία.
- 13.8.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «3^ο Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ», Ουγγαρία.

- 3.10.1977, Συμ. Ν. Μαυρουδή στη γιορτή του «Ταχυδρόμου», Γήπεδο Πανιωνίου, Νέα Σμύρνη, Αθήνα.
- 28.10.1977, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Αυστρία.
- 29.1.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και Στέλλας Γαδέδη.
- 31.5.1978, Παρουσίαση έργων του Κ. Τζωρτζινάκη από το Ν. Μαυρουδή, Ελληνοαμερικανική Ένωση, Αθήνα.
- 18.7.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Θέατρο «Φοίνιξ», Κέρκυρα. Στα πλαίσια καλοκαιρινών εκδηλώσεων «Βραδιές Τέχνης» 13-19 Ιουλίου.
- 27.7.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, αίθουσα Εθνικής Βιβλιοθήκης Αβάνας, Κούβα, 11^ο Φεστιβάλ Κούβα.
- 2.9.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Άλσος Ν. Φιλαδέλφειας, Αθήνα. Στα πλαίσια των εκδηλώσεων της «Γιορτής Νεολαίας '78».
- 1978, Σεπτέμβριος, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή στο Θέατρο Δάσους από το Θεατρικό Εργαστήρι Θεσσαλονίκης.
- 20.10.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή στον κιν/φο «Όλγα», ΙΓ΄ Δημήτρια, Θεσσαλονίκη.
- 21.10.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή στο «Θέατρο Ε.Μ.Σ.», ΙΓ΄ Θεσσαλονίκη.
- 28.11.1978, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Schubertsaal», Βιέννη.
- 25.1.1979, Συναυλία Ν. Μαυρουδή, Π. Πανδή, Studio 13, Cannes, Γαλλία.
- 27.1.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, αίθουσα «Salle Pleyel – Chopin», οργάνωση «Scorpios», Παρίσι.
- 27.4.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγουδούν συνθέσεις του οι Π. Πανδή και Ε. Μήλιου, «Φιλοπρόοδος Όμιλος Υμηττού», Αθήνα.
- 29.4.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, τραγούδι συνθέσεων του από Π. Πανδή, Κινηματοθέατρο «Αττίκ», Βόλος. Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών Βόλου.
- 25.6.1979, Μουσική Βραδιά Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Δράμα.
- 18.8.1979, Συμ. Ν. Μαυρουδή με ρεσιτάλ σε συναυλία, «Καθεδρικός Ναός», 4^ο Φεστιβάλ Βουδαπέστης, Έστεργκομ.
- 13.9.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή στο 5^ο Φεστιβάλ Κ.Ν.Ε. - Οδηγητή.
- 29.10.1979, Διάλεξη Ν. Μαυρουδή με θέμα «Η κιθάρα και η αναγκαιότητα του ήχου της», Θέατρο Εντοπία, Αθήνα.
- 28.11.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Schubertsaal», Βιέννη.
- 3.12.1979, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, συναυλία Π. Πανδή με τραγούδια Θεοδωράκη, Λόρκα και Μαυρουδή, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα.
- 9.12.1979, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Κιν/θέατρο «Αχιλλείο», Εξωραϊστικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αγίου Κων/νου.
- 10.12.1979 Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Ε. Συριώτη, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα.
- 12.8.1980, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, 4^ο Φεστιβάλ «Αυγής-Θούριου».
- 14.9.1980, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, 6^ο Φεστιβάλ ΚΝΕ-Οδηγητή, Άλσος Περιστερίου.
- 22.9.1980, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Γ. Σαμσιάρη, «Πνευματικό Κέντρο Ι.Μ.», Κιλκίς.
- 15.10.1980, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, «Θέατρο Αυλαία», ΙΕ΄ Δημήτρια, Θεσσαλονίκη.
- 23.10.1980, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και τραγούδι Γ. Σαμσιάρη των συνθετών Μαυρουδή, Χατζηδάκι, Θεοδωράκη, Λοΐζου, «Ε.ΠΟΙ.ΖΩ», Κέντρο Ζωής και Πολιτισμού, Καλλιθέα, Αθήνα.
- 28.11.1980, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, «Schubertsaal», Βιέννη.
- 30.1.1981, Μουσική βραδιά με κιθάρα από το Ν. Μαυρουδή και με τραγούδια από το Γ. Σαμσιάρη, Λέσχη Συνδέσμου Πνευματικής και

- Κοινωνικής Δραστηριότητας Κερατέας «Χρυσή Τομή».
- 12.5.1981, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Chapelle des Pères du Saint-Esprit, Παρίσι.
- 19.5.1981. Μουσική επένδυση από Ν. Μαυρουδή και Γ. Σαμσιάρη στην εκδήλωση «Συμπαράσταση στον αγώνα των Λατινοαμερικάνων Κληρικών».
- 24.6.1981, παρουσίαση μαθητών του Ν. Μαυρουδή, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα.
- 5.7.1981, Ρεσιτάλ - Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι - Γ. Σαμσιάρη, Προβολή διαφανειών εικαστικής δουλειάς του Γιάννη Ρίτσου - Π. Μάξιμο, Μορφωτικός Σύλλογος Αίγινας «Ο Καποδίστριας».
- 9.8.1981, Συμμετοχή Ν. Μαυρουδή στο «Διεθνές Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ» στην Ουγγαρία.
- Καλοκαίρι 1981, Ρεσιτάλ Κιθάρας Ν. Μαυρουδή και τραγούδι από Π. Πανδή ή Γ. Σαμσιάρη, Καλοκαιρινές Εκδηλώσεις της Πανελλήνιας Πολιτιστικής Κίνησης.
- 28.9.1981, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Εθνικό Θέατρο Ρόδου, Εκδηλώσεις για τη Νεότητα, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών.
- 5.11.1981, Διάλεξη «Η Κιθάρα στο Μέλλον» από τον Ruggero Chiesa, προλογίζει ο Ν. Μαυρουδής, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα.
- 9.11.1981, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, αίθουσα Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου, Πνευματική Εστία Σπάρτης.
- 23.11.1981, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Πνευματική Πολιτιστική Εκδήλωση Μενιδίου, Πνευματικό Κέντρο του Δήμου.
- 24.11.1981, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Πνευματική Εστία Νίκαιας.
- 20.12.1981, Ν. Μαυρουδής: «Ένα χρόνο χωρίς John Lennon», Πολιτιστική Ένωση Καισαριανής.
- 3.1.1982, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Εκκλησία Αγίου Ματθαίου, Μόναχο, Γερμανία.
- 5.1.1982, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, «Großer saal», Νυρεμβέργη, Γερμανία, Προτεσταντική Εκκλησία Φοιτητών.
- 14.3.1982, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, Κέντρο «Hellenas's», Σύλλογος Γυναικών Ορχομενού.
- 30.3.1982, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, (2^ο μέρος Π. Πανδής σε τραγούδια Θεοδωράκη – Μαυρουδή), Ομοσπονδία Καθηγητών Ελλάδος, Αίθουσα Γκίνη, Αθήνα.
- 1.4.1982, Εκδήλωση με θέμα «Η κατασκευή της κιθάρας» από το Γιώργο – Ανδρέα Θεοχάρη. Παρουσίαση από το Ν. Μαυρουδή, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα, Περιοδικό *Tar*.
- 11.5.1982, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Δημοτικό Θέατρο Πειραιά, Αθήνα.
- 1982, Μάιος, Μουσική Βραδιά Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Σύλλογος Δημοκρατικών Γυναικών Θεσπρωτίας, 1^ο Δημ. Σχολείο Ηγουμενίτσας.
- 5.1.1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, Εκκλησία Friedenskirche, Burghausen, Γερμανία.
- 6.1.1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, Εκκλησία Αγίου Ματθαίου, Μόναχο, Γερμανία.
- 7.1.1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, Ευαγγελική Εκκλησία, Έρλαγκεν, Γερμανία.
- 8.1.1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, «Heilig-Geist-Saal», Νυρεμβέργη, Γερμανία.
- 23.1.1983, Συναυλία Ν. Μαυρουδή – Π. Πανδή, Κατερίνη.
- 30.1.1983, Συναυλία Ν. Μαυρουδή – Π. Πανδή, Άργος.

- 5.2.1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Π. Πανδή, Δημοτικό Θέατρο Αγρινίου, Μουσικός Σύλλογος Αγρινίου «Ορφέας».
- 4.4.1983, Συναυλία Ν. Μαυρουδή – Π. Πανδή στη γκαλερί «Συλλογή».
- 7.7.1983, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Φρούριο Καλέ Ιεράπετρας, Κύρβεια '83, Κρήτη.
- 1983, Οκτώβριος, Ν. Μαυρουδής – Π. Πανδής, συναυλία στα πλαίσια πολιτιστικής εβδομάδας του Υφυπουργείου Ν. Γενιάς, Ρόδος.
- Νοέμβριος 1983, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Μιλάνο, Ιταλία.
- 7.1.1984, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, «Bryant High School», Πανκερκυραϊκός Σύλλογος, Αστόρια, Νέα Υόρκη.
- 3.2.1984, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Πολιτιστικό Κέντρο Βύρωνα, Αθήνα.
- 14.2.1984, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Βρετανικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης.
- 4-7.7.1984, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή – Π. Πανδή σε Μόναχο, Νόουστατ, Νυρεμβέργη, Βύρτσμπουργκ.
- 1.9.1984, Συναυλία Ν. Μαυρουδή και Π. Πανδή, Δημοτικό Θέατρο Σουφλίου, Μορφωτικός Σύλλογος Σουφλίου.
- 30.10.1984, Συναυλία Ν. Μαυρουδή – Γ. Σαμσιάρη στο Καλλιτεχνικό Εργαστήριο Κουκακίου.
- 19.11.1984, Συναυλία Ν. Μαυρουδή – Γ. Σαμσιάρη στο κέντρο Αγάπης, Ελευσίνα.
- 1.12.1984, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Αίθουσα Πολυτεχνικής Σχολής Ξάνθης, Ένωση Γυναικών Ελλάδας, Παράρτημα Ξάνθης.
- 24.1.1985, Μουσική βραδιά με το Ν. Μαυρουδή και το Γ. Σαμσιάρη, Αετοπούλειο Πολιτιστικό Κέντρο Χαλανδρίου.
- 29.3.1985, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Κινηματοθέατρο «Αστέρια», Δήμος Κομοτηνής, Σύλλογος Νέων Επιστημόνων.
- 1.4.1985, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή, Τραγούδι Γ. Σαμσιάρη, Δημοτικό Θέατρο Πάτρας, Εταιρεία Νέας Μουσικής.
- 23.5.1985, Μουσική εκδήλωση Ν. Μαυρουδή – Γ. Σαμσιάρη, Αίθουσα «Συλλογή».
- 24.7.1985, Μουσική εκδήλωση Ν. Μαυρουδή – Γ. Σαμσιάρη, εκδήλωση αφιερωμένη στα 11 χρόνια από την κατάρρευση της δικτατορίας, Πάρκο Ελευθερίας, Αθήνα.
- 19.10.1985, Ρεσιτάλ Ν. Μαυρουδή – Γ. Σαμσιάρη, Καλαμάτα.

Δίσκοι για σόλο κιθάρα

Νότης Μαυρουδής, *La Chitarra Classica* (Δίσκος βινυλίου – LP), Vedette Records / Lyra, 0262, Μιλάνο, 1972

Guárdame las Vacas του Luis de Narváez

Preludio από τη *Suite a la antique* του Guido Santórsola

English Suite του John William Duarte

La Catedral του Agustín Barrios

Ελληνικός χορός αρ. 3 (Σούστα) του Δημήτρη Φάμπα

Β΄ πλευρά

Suite no. 3 per violoncello (BWV 1009) του Johann Sebastian Bach

---

Νότης Μαυρουδής, *Notis Mavroudis / plays* (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1001, Αθήνα, 1973

El Ultimo Canto του Agustín Barrios

Preludio και *Fuga* του Leo Brouwer

Ελληνικός χορός αρ. 1 (Καραγκούνα) του Δημήτρη Φάμπα

Β΄ πλευρά

Theme et Variations sur "Folia de Espana" et Fugue του Manuel Maria Ponce

---

Νότης Μαυρουδής, *Fernando Sor – 20 Etudes pour Guitare – Notis Mavroudis*, (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1012, Αθήνα, 1978

Etude no. 8, Op. 6

Etude no. 13, Op. 35

Etude no. 2, Op. 6

Etude no. 1, Op. 6

Etude no. 22, Op. 35

Etude no. 17, Op. 35

Etude no. 21, Op. 31

Etude no. 16, Op. 31

Etude no. 20, Op. 31

Etude no. 19, Op. 31

Etude no. 3, Op. 6

Etude no. 6, Op. 6

Etude no. 9, Op. 6

Β΄ πλευρά

Etude no. 12, Op. 6

Etude no. 16, Op. 35

Etude no. 11, Op. 29

Etude no. 11, Op. 6

Etude no.10, Op. 29

Etude no. 1, Op. 29

Etude no. 5, Op. 29

Νότης Μαυρουδής, *Beatles for Classical Guitar*, (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1007, Αθήνα, 1978

Norwegian wood

Hey Jude

And I Love Her

Let it be

Yesterday

Girl

Β΄ πλευρά

Honey Pie

From a Window

Because

Michelle

The Fool on the Hill

Ob-la-di-ob-la-da

Πηγές

Αρχειακές πηγές

- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 14.2.1958
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 3.4.1960
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 12.3.1961
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 27.1.1962
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 13.5.1962
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 21.2.1963
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Νέον Θέατρον», Αθήνα, 9.5.1963
- Πρόγραμμα εξετάσεων, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 27.6.1963
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 4.4.1964
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 9.5.1966
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 5.5.1967
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 16.6.1967
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 26.4.1968
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 18.4.1969
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Palazzo Falck», Lecco, 30.1.1970
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Αίθουσα Φ.Σ. Παρνασσός», Αθήνα, 12.2.1970
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Sala del Circolo Unione», Μπάρι, 6.3.1970
- Αφίσα ρεσιτάλ, «Villa Carlotta», Κόμο, 28.5.1970
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Circolo della Stampa», Μιλάνο, 15.2.1971
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Salone Pietro Da Cemmo», Brescia, 19.10.1971
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Teatro Comunale Guglielmi», Massa, 15.12.1971
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Biblioteca Comunale», Toscolano – Maderno, 20.5.1972
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Teatro del Collegio Municipale», Desenzano, 17.6.1972
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Salle Simon Patino», Γενεύη, 24.5.1973
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Centre Culturel Francais», Μιλάνο, 28.2.1974
- Πρόγραμμα φεστιβάλ, «Αίθουσα Τέχνης», Έστεργκομ, 14.8.1975
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Kleiner Saal», Αμβούργο, 30.11.1975
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Auditorium Maximum», Αμβούργο, 2.12.1975
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Ιατρική Σχολή», Αθήνα, 17.2.1976
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Θέατρο Γκλόρια», Αθήνα, 17.5.1976
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Βασιλική του Αγίου Μάρκου», Ηράκλειο, 16.5.1977
- Αφίσα ρεσιτάλ, «Πνευματικό Κέντρο Σύρου», Σύρος, 25.7.1977
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Αυστρία, 28.10.1977
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, 29.1.1978
- Πρόγραμμα συναυλίας, 31.5.1978
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Θεατρικό Εργαστήρι Θεσσαλονίκης», Θεσσαλονίκη, 9.1978.
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Κιν/φος Όλγα», «Θέατρο Ε.Μ.Σ.», Θεσσαλονίκη, 20.10.1978 και 21.10.1978
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1978
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Studio 13», Cannes, Γαλλία, 25.1.1979
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Αίθουσα Εκδηλώσεων του Φ.Ο.Υ.», Αθήνα, 27.4.1979

- Πρόγραμμα συναυλίας, Κινηματοθέατρο «Αττίκ», Βόλος, 29.4.1979
- Πρόσκληση Διάλεξης, «Θέατρο Εντοπία», Αθήνα, 29.10.1979
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1979
- Αφίσα συναυλίας, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα, 3.12.1979
- Αφίσα συναυλίας, «Κιν/θέατρο Αχίλλειο», Εξωραϊστικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αγίου Κων/νου, 9.12.1979
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Δημοτικό Θέατρο Πειραιά», Αθήνα, 10.12.1979
- Αφίσα συναυλίας, «Πνευματικό Κέντρο Ι.Μ.», Κιλκίς, 22.9.1980
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Θέατρο Αυλαία», ΙΕ' Δημήτρια, Θεσσαλονίκη, 15.10.1980
- Αφίσα συναυλίας, «Ε.ΠΟΙ.ΖΩ.», Κέντρο Ζωής και Πολιτισμού, Καλλιθέα, Αθήνα, 23.10.1980
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, «Schubertsaal», Βιέννη, 28.11.1980
- Αφίσα συναυλίας, Λέσχη Συνδέσμου Πνευματικής και Κοινωνικής Δραστηριότητας Κερατέας «Χρυσή Τομή», 30.1.1981
- Αφίσα ρεσιτάλ, Chapelle des Pères du Saint-Esprit, Παρίσι, 12.5.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, χ.τ., 19.5.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα, 24.6.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Μορφωτικός Σύλλογος Αίγινας «Ο Καποδίστριας», 5.7.1981
- Πρόγραμμα Διεθνούς Φεστιβάλ Κιθάρας Έστεργκομ, Ουγγαρία, 9.8.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Καλοκαιρινές Εκδηλώσεις της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης, χ.τ., Καλοκαίρι 1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Εθνικό Θέατρο Ρόδου, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, 28.9.1981
- Πρόσκληση Διάλεξης, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα, 5.11.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Αίθουσα Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου, Πνευματική Εστία Σπάρτης, 9.11.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Πνευματική Πολιτιστική Εκδήλωση Μενιδίου, Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, 23.11.1981
- Πρόγραμμα συναυλίας, Πνευματική Εστία Νίκαιας, 24.11.1981
- Πρόγραμμα εκδήλωσης, Πολιτιστική Ένωση Καισαριανής, 20.12.1981
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Εκκλησία Αγίου Ματθαίου, Μόναχο, Γερμανία, 3.1.1982
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Großer saal», Νυρεμβέργη, Γερμανία, Προτεσταντική Εκκλησία Φοιτητών, 5.1.1982
- Πρόγραμμα περιοδείας, Γερμανία, Ιανουάριος 1983
- Αφίσα συναυλίας, Κέντρο «Hellena's», Σύλλογος Γυναικών Ορχομενού, 14.3.1982
- Πρόγραμμα εκδήλωσης, Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα, Περιοδικό *Tar*, 1.4.1982
- Πρόγραμμα συναυλίας, Δημοτικό Θέατρο Αγρινίου, Μουσικός Σύλλογος Αγρινίου «Ορφέας», 5.2.1983

- Πρόγραμμα συναυλίας, Φρούριο Καλέ Ιεράπετρας, Κύρβεια '83, Κρήτη, 7.7.1983
- Πρόγραμμα συναυλίας, «Bryant High School», Αστόρια, Νέα Υόρκη. 7.1.1984
- Πρόγραμμα συναυλίας, Πολιτιστικό Κέντρο Βύρωνα, Αθήνα, 3.2.1984
- Πρόγραμμα ρεσιτάλ, Βρετανικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης, 14.2.1984
- Πρόγραμμα συναυλίας, Δημοτικό Θέατρο Σουφλίου, 1.9.1984
- Πρόγραμμα συναυλίας, Αίθουσα Πολυτεχνικής Σχολής Ξάνθης, Ένωση Γυναικών Ελλάδας, 1.12.1984
- Πρόγραμμα συναυλίας, Κινηματοθέατρο «Αστέρια», Δήμος Κομοτηνής, Σύλλογος Νέων Επιστημόνων, 29.3.1985
- Πρόγραμμα συναυλίας, Δημοτικό Θέατρο Πάτρας, Εταιρεία Νέας Μουσικής, 1.4.1985

Αλληλογραφία

- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Ελσίνκι), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.1962
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 25.6.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 06.07.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 21.8.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 1.10.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 15.11.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 2.12.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μολφέτα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.12.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 27.12.1969
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 7.1.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 14.1.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Πάδοβα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 12.3.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 12.5.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής, (Σαντιάγκο ντε Κομποστέλα), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 1.9.1970

- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 2.10.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 5.11.1970
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής, (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 26.1.1971
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής, (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 4.3.1971
- Επιστολή, αποστ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), παραλ. Andrés Segovia, 5.1971
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.6.1971
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 19.12.1971
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Τζένη Φάμπα (Αθήνα), 10.1.1972
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 11.5.1972
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.2.1972
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 4.12.1972
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 8.6.1973
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 31.11.1973
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 3.1974
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 7.4.1974
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 18.10.1974
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 20.4.1975
- Επιστολή, αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), 7.5.1975
- Επιστολή αποστ. Νότης Μαυρουδής (Μιλάνο), παραλ. Δημήτρης Φάμπας (Αθήνα), χ.χ.

Βιβλιογραφία

- Alves, Júlio Ribeiro, *The History of the Guitar*, Marshall University, 2015.
- Ανδρόνογλου, Ιωάννης, *Η εξέλιξη της τεχνικής και της διδασκαλίας της κιθάρας στην Ελλάδα (με αναφορά στις μεθόδους και στις μουσικές συνθέσεις)*, διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αθήνα, 2017.

- Δούση, Μαρία, «Χρονολόγιο Νόττη Μαυρουδή», *Μανδραγόρας*, Αθήνα, Οκτώβριος 1996, τ. 14-15, σ. 2-27.
- Κολυδάς, Τάσος, *Δημήτρης Φάμπας (1921-1996): πρωτεργάτης της ελληνικής Σχολής κιθάρας*, Panas Music / Κ. Παπαρηγορίου – Χ. Νάκας, Αθήνα 2017.
- Κολυδάς, Τάσος, «Ο μετασχηματισμός του ρεπερτορίου της κιθάρας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», *Πολυφωνία*, Αθήνα, 11.2006, εκδ. Κουλτούρα, τ. 9, σ. 34-49.
- Κολυδάς, Τάσος, «Η ανάθεση πρωταγωνιστικού ρόλου στην κιθάρα για την εκτέλεση σκηνικής μουσικής κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο· μια ιστορική – μουσικολογική προσέγγιση», *Ελληνική μουσική δημιουργία του 20^{ου} αιώνα για το λυρικό θέατρο και άλλες παραστατικές τέχνες – Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (πρακτικά συνεδρίου)*, Αθήνα, 2010, σ. 241-244.
- Κοτρωνάκης, Δημήτρης, *Η ελληνική μουσική για κιθάρα στον εικοστό αιώνα*, διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αθήνα 2013.
- Κώστιος, Απόστολος, *Μέθοδος Μουσικολογικής Έρευνας*, (εκδ. Panas Music / Κ. Παπαρηγορίου – Χ. Νάκας, Ελληνικές Μουσικολογικές Εκδόσεις, αρ. 9, Αθήνα, 2000.
- Μαυρουδής, Νότης, *Ηχολογήματα*, Νεφέλη, Αθήνα, 2008.
- Μηλιαρέσης, Γεράσιμος, «Τρεις παράλληλες συνεντεύξεις», περ. *Tar*, 1982, τ. 2, σσ. 27-31.
- Μηλιαρέσης, Γεράσιμος, *Ήχοι και Απόηχοι / Απομνημονεύματα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2002.
- Moolman Jonathan Louis, *Key factors that contributed to the guitar developing into a solo instrument in the early 19th century*, University of Pretoria, Νοέμβριος 2010.
- Μυλωνάς, Κώστας, *Ιστορία του Ελληνικού Τραγουδιού*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1985, τ. 2, 5η έκδοση.
- Roos, Gerrit Lukas, *The development of right hand guitar technique with reference to sound production*, University of Pretoria, 2009.
- Tanenbaum, David, «Perspectives on the classical guitar in the twentieth century», στο: V.A. Coelho (επιμ.), *The Cambridge companion to the guitar*, Cambridge, University Press, Cambridge 2003, σσ. 182-206.
- Wade, Graham, *Traditions of the Classical Guitar*, Λονδίνο, 1980.
- Wade, Graham, *A concise History of the Classic Guitar*, εκδ. Mel Bay, Μιζούρι, 2001.

Εφημερίδες – Περιοδικά – Διαδίκτυο

- Εφ. *Η Αυγή*, Αθήνα, 22.4.1960
- Εφ. *Η Αυγή*, Αθήνα, 12.4.1961
- Απόκομμα εφ., 5.1963
- Εφ. *Μαθητική*, Αθήνα, 11.5.1963

- Εφ. Καλλιθέα, Αθήνα, 12.1963
- Εφ. Καλλιθέα, Αθήνα, 22.12.1963
- Απόκομμα εφ., 1965
- Περ. Θησαυρός, Αθήνα, 7.1.1965
- Εφ. Η Δράμα και ο Κόσμος, Δράμα, 20.4.1965
- Εφ. Πρώτο, Αθήνα, 24.9.1965
- Εφ. Ραδιοπρόγραμμα, Αθήνα, αρ. 145, 26/9/-2/10/1965
- Περ. Βεντέτα, Αθήνα, 5.11.1965
- Εφ. Νέος Ανένδοτος, Αθήνα 14.12.1965
- Εφ. Αθηναϊκή, Αθήνα, 20.12.1966
- Εφ. Δημοκρατική Αλλαγή, 30.3.1967
- Εφ. Ελευθερία Λαρίσης, Λάρισα, 3.11.1968
- Εφ. Νέα Πολιτεία, Αθήνα, 1.12.1968
- Εφ. Έθνος, Αθήνα, 12.6.1969
- Εφ. Έθνος, Αθήνα, 26.6.1969
- Εφ. Έθνος, Αθήνα, 30.9.1969
- Εφ. Φαντάζιο, 27.1.1970
- Εφ. *Giornale di Lecco*, Λέκκο, Ιταλία, 2.2.1970
- Εφ. Έθνος, Αθήνα, 6.2.1970
- Εφ. Φαντάζιο, Αθήνα, 24.2.1970
- Εφ. *La Gazzetta del Mezzogiorno*, Μπάρι, 11.3.1970
- Εφ. Βραδυνή, Αθήνα, 19.2.1970
- Εφ. *L'Ordine di Como*, Κόμο, 3.6.1970
- Εφ. *Giornale di Brescia*, Brescia, 20.10.1971
- Εφ. *La Nazione*, Ιταλία, 23.12.1971
- Εφ. *Il Giorno*, Ιταλία, 2.12.1972
- Εφ. *Tribune de Geneve*, Γενεύη, 25.5.1973
- Εφ. Νέα, Αθήνα, 20.3.1974
- Εφ. *Giornale di Brescia*, Ιταλία, 29.4.1974
- Απόκομμα περ. *Strumenti e musica*, 12.1974
- Απόκομμα περ. *Strumenti e musica*, 3.1975
- Εφ. Κροκεαί, Σπάρτη, 17.3.1975
- Εφ. Πάνθεον, Αθήνα, 10.2.1976
- Απόκομμα εφ., 16.2.1976
- Εφ. Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη, 23.2.1977
- Εφ. Βραδυνή, Αθήνα, 16.5.1977
- Εφ. Νέα, Αθήνα, 26.7.1977
- Εφ. Αυγή, Αθήνα, 29.7.1977
- Εφ. Νέα, Αθήνα, 4.10.1977
- Εφ. Νέα, Αθήνα, 23.5.1978
- Εφ. Βήμα, Αθήνα, 11.7.1978
- Εφ. Ριζοσπάστης, Αθήνα, 20.8.1978
- Εφ. Νέα, Αθήνα, 1.9.1978
- Εφ. Ελευθεροτυπία, Αθήνα, 16.10.1978
- Εφ. Μουσική, αρ. τ. 19, Ιούνιος 1979

- Περ. *Tar*, Αθήνα, 1982, τ. 1-2
- Περ. *Tar*, Αθήνα, 1986, τ. 13
- Τάσος Κολυδάς, «Τα πρώτα βήματα στις εκτελέσεις κοντσέρτων με κιθάρα στην Ελλάδα», περ. *Tar*, <http://www.tar.gr/content/content/print.php?id=127>, Διαδίκτυο, 10.2006, τελευταία πρόσβαση 1.6.2020
- Νότης Μαυρουδής, «Για τον Δημήτρη Φάμπα», περ. *Tar*, <http://www.tar.gr/content/content.php?id=646.html>, Διαδίκτυο, 2006, τελευταία πρόσβαση 1.6.2020

Προφορικές πηγές

- Νότης Μαυρουδής, 2^η συνέντευξη, «*Η ερμηνευτική στάση και η συνθετική δράση του Δημήτρη Φάμπα*», ερευνητής: Τάσος Κολυδάς, Σεβαστής Καλλισπέρη 63, Χαλάνδρι, 8.3.2002, 11:00-13:00.
- Νότης Μαυρουδής, 3^η συνέντευξη, «*Το παιδαγωγικό έργο του Δημήτρη Φάμπα*», ερευνητής: Τάσος Κολυδάς, Σεβαστής Καλλισπέρη 63, Χαλάνδρι, 18.3.2002, 12:00-13:45.
- Νότης Μαυρουδής, 4^η συνέντευξη, «*Σημαντικά ορόσημα στη σταδιοδρομία του κατά τη δεκαετία του '60*», ερευνητής: Τάσος Κολυδάς, Σεβαστής Καλλισπέρη 63, Χαλάνδρι, 9.5.2002, 12:00-12:30.
- Νότης Μαυρουδής, 1^η συνέντευξη, «*Η πορεία του ως σολίστ κλασικής κιθάρας μέχρι το 1985*», ερευνήτρια: Παρασκευή Τζαννετάκου, Σεβαστής Καλλισπέρη 63, Χαλάνδρι, 20.6.2019, 11:00-13:00.

Ηχογραφήματα

- Νότης Μαυρουδής, *La Chitarra Classica* (Δίσκος βινυλίου – LP), Vedette Records / Lyra, 0262, Μιλάνο, 1972
- Νότης Μαυρουδής, *Notis Mavroudis / plays* (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1001, Αθήνα, 1973
- Νότης Μαυρουδής, *Fernando Sor – 20 Etudes pour Guitare – Notis Mavroudis*, (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1012, Αθήνα, 1978
- Νότης Μαυρουδής, *Beatles for Classical Guitar*, (Δίσκος βινυλίου – LP), Motivo, 1066, Αθήνα, 1978

Τηλεοπτικές παραγωγές

- Κιμ Ντίμον, *Μονόγραμμα* (τηλ. Εκπομπή της ΕΡΤ2), προβολή: 3.11.2016